

AEGAMÖÖDA ASI KAUNIS

STATISTIKAVALIMIK

**AEGAMÖÖDA
ASI KAUNIS**

*The statistical collection has been published
for the 90th anniversary of the Republic of Estonia*

Väljaande koostamisel osalesid Hilja Alak, Allan Aron, Helga Laurmaa, Kalev Noorkõiv, Anne Nuka, Ene Palo, Swen Peterson, Heiki Raudla, Taimi Rosenberg, Yngve Rosenblad, Kersti Salu, Mihkel Servinski, Alis Tammur, Andres Tekkel, Ene-Margit Tiit, Ülle Valgma, Maris Valk, Aira Veelmaa ja Tiina Vernik.

Compiled in co-operation: Hilja Alak, Allan Aron, Helga Laurmaa, Kalev Noorkõiv, Anne Nuka, Ene Palo, Swen Peterson, Heiki Raudla, Taimi Rosenberg, Yngve Rosenblad, Kersti Salu, Mihkel Servinski, Alis Tammur, Andres Tekkel, Ene-Margit Tiit, Ülle Valgma, Maris Valk, Aira Veelmaa and Tiina Vernik.

Kirjastanud Statistikaamet, Endla 15, 15174 Tallinn
Toimetanud Taimi Rosenberg
Inglise keel: Heli Taaraste
Kujundanud ja küljendanud Maris Valk
Kaardid: Diana Makarenko-Piirsalu ja Ülle Valgma

Published by Statistics Estonia, 15 Endla Str, 15174 Tallinn
Edited by Taimi Rosenberg
English by Heli Taaraste
Layout by Maris Valk
Maps by Diana Makarenko-Piirsalu and Ülle Valgma

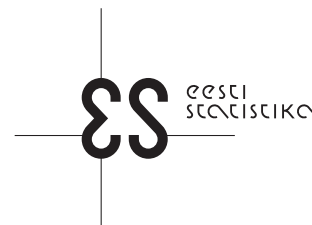
Trükkinud Greif OÜ, Vallikraavi 4, Tartu
Veebruar 2008
Printed by Greif Ltd, 4 Vallikraavi Str, Tartu
February 2008

Fotod: Scanpix, Focus, Eesti Rahva Muuseum ja erakogud
Photos: Scanpix, Focus, Estonian National Museum and private collections

ISBN 978-9985-74-450-5

Autoriõigus/Copyright: Statistikaamet, 2008

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale
When using or quoting the data included in this issue, please indicate the source

AEGAMÖÖDA ASI KAUNIS

STATISTIKAVALIMIK
STATISTICAL COLLECTION

SISUKORD

CONTENTS

Riik / State	6
Inimene / People	10
Rahvaarv / Population	11
Soo-vanuskoosseis / Composition by sex and age	15
Maa- ja linnaelanik / Rural and urban resident	17
Rahvused / Ethnic nationalities	19
Sünd / Birth	21
Eluiga. Surm / Life expectancy. Mortality	23
Pere / Family	26
Haridus / Education	31
Mets / Forest	33
Kala / Fish	35
Auto / Car	38
Turvas / Peat	41
Põlevkivi / Oil shale	43
Elekter / Electricity	45
Väliskaubandus / Foreign trade	48
Põllumajandus / Agriculture	51
Turism / Tourism	53
Raamat / Book	56
Ajalehed. Ajakirjad / Newspapers. Magazines	57
Muuseumid / Museums	58
Teater. Kino / Theatre. Cinema	59
Laulupidu / Song festival	61

Hea lugeja!

Sel aastal tähistame Eesti Vabariigi 90. sünnipäeva. See on uhke teetähis, milleni jõuavad vähesed inimesed, ka paljudel riikidel ei ole sellist vanust ette näidata. Nii auväärse eaga inimestel kui ka riikidel on sündmusterohke elulugu. Õnneks on ka Eesti riigi lugu nii arvudes kui ka sündmustes enamasti talletatud. Statistike keeles väljendatuna on paljud aegread siiski auklikud ja eri perioodide võrdlemine keeruline. On ju mõistetav, et 90 aasta jooksul kehtinud ühiskonna- ja majanduskorralduste tõttu on andmete aegpidevus kannatanud, samuti on lisandunud uusi valdkondi, mille kohta võrdlused kümnedite tagant puuduvad.

Kaks aastat tagasi tähistas riiklik statistika 85. asutamisaastapäeva. Üsna kohe pärast iseseisva riigi loomist mõisteti, et oma riik tähendab ka riigi kohta käiva usaldusväärse ja asjakohase statistika olemasolu. Juba 1920. aastate algul kirjutas Eesti riikliku statistikasüsteemi looja Albert Pullerits, et ühiskondlikud ja majanduslikud nähtused on väga komplitseeritud ja omavahel seotud ning ilma statistilise tähelepanuta on raske langetada õigeid otsuseid.

Niisiis rõhutati info tähtsust juba okupatsioonide-eelses Eestis. Praegu, 90 aastat hiljem, on ühiskonna ja keskkonnaga seotud nähtused ilmselt veelgi keerukamad, sest vahepealsel ajal on nii inimeste kui ka ettevõtete tegevus üleilmastunud. See teeb nähtuste mõõtmise väga keeruliseks ja eeldab suurt rahvusvahelist pingutust ja koostööd.

Usun, et mida aeg edasi, seda nõudlikumalt tahame vaadata nii nüüdisaja kui ka mineviku andmeid. Eestlased armastavad ajalugu. See raamat üritab kõrvutada möödunud aegade statistikat kõige uuemaga. Nagu juba öeldud, ei pruugi see paljude tänapäeva teemade puhul õnnestuda või eeldab lisauuringuid.

Esimesed ja seni viimased statistilised sünnipäevakogumikud on 1938. aastal ilmunud „Estland: 20 Jahre Selbständigkeit“ ja 1939. aastal ilmunud „Eesti: 20 aastat iseseisvust sõnas ja pildis“. Käesoleva valimiku koostamise idee tuli just neist väljaannetest ning sügavast autundest inimeste ees, kes oma riigi statistikakorraldusele aluse panid.

Priit Potisepp
Statistikaameti peadirektor

Dear Reader!

This year we celebrate the 90th anniversary of the Republic of Estonia. This is a signpost to be proud of, an event which a few persons can attain, and not many countries can display such an age. Persons as well as countries of such an honourable age have had an eventful life story. Fortunately, the story of the Estonian state has mostly been maintained in terms of figures and events. To express it in the language of statisticians, a lot of time series are still full of gaps, and hence the comparison of different periods is complicated. It is understandable that as a result of social and economic orders in force during the 90 years, the consistency of data has been affected. In the same way, new fields of life have come into existence on which there are no historically comparable data.

Two years ago the official statistics celebrated its 85th anniversary of foundation. Soon after the establishment of an independent state it was realised that having one's own state also means the existence of reliable and appropriate statistics on this state. Already at the beginning of the 1920s, the founder of Estonian official system of statistics Albert Pullerits wrote that social and economic phenomena are very complicated and interrelated, thus it is difficult to take right decisions without statistical approach.

Consequently, the importance of information was stressed in Estonia already before occupation times. Today, 90 years later, the phenomena related to the society and the environment, are evidently even more complex, as the activity of persons as well as that of the society have meanwhile undergone globalisation. This makes the measurement of phenomena very complicated and presumes great international effort and cooperation.

I believe that, as time goes by, we will become more particular about the data on the present and the past. The Estonians are fond of history. This publication intends to compare statistics of the past times with the most up-to-date records. As mentioned above, it may not be possible in case of numerous present-day topics or presumes additional in-depth surveys.

"Estland: 20 Jahre Selbständigkeit", issued in 1938, and "Eesti: 20 aastat iseseisvust sõnas ja pildis" (Estonia: 20 Years of Independence in Words and Pictures), issued in 1939, should evidently be construed the first, and so far the last, jubilee publication on statistics. These publication and the sense of deep respect for the persons who laid foundations of the statistical system of this country led to the idea of compiling this collection.

Priit Potisepp
Director General of Statistics Estonia

Ohjad ikka oma käes

Eesti kaart, 1924
Map of Estonia, 1924

RIIK

Soodsad tingimused Eesti riigi sünniks kujunesid välja 1917. aastal ja realiseerusid 24. veebruaril 1918, mil Tallinnas kuulutati välja Eesti Vabariik. Järgnes keeruline periood, sest sündinud vabariigi elujõulisust tuli tõestada Vene ja Saksa vägede vastu võideldes. Rahulikumad ajad saabusid 2. veebruaril 1920, kui Tartus kirjutati alla rahulepingule Eesti ja Venemaa vahel.

1918

24. veebruaril kuulutati välja Eesti Vabariik. Novembris võeti kasutusele Eesti mark. 1919. aasta 20. maini käibis see koos Vene, Saksa ja Soome rahatähtedega.

1919

5.–7. aprillini toimusid Eestis esimesed otsesed ja vabad valimised – valiti Eesti Asutav Kogu, mis tuli kokku 23. aprillil.

1920

2. veebruaril kirjutati Tartus alla rahulepingule Eesti ja Venemaa vahel. 15. juunil kiitis Asutav Kogu heaks Eesti esimese põhiseaduse, mis jõustus 21. detsembril.

1921

22. septembril sai Eesti Rahvasteliidu liikmeks.

1924

1. detsembril püüdsid kommunistid Eestis vägivaldse riigipöörde abil võimu haarata.

1928

1. jaanuaril asendati mark Eesti krooniga.

1934

12. märtsil tegid Konstantin Päts ja Johan Laidoner sõjaväele tuginedes riigipöörde.

1938

1. jaanuaril jõustus Eesti Vabariigi uus põhiseadus.

Noorseppade Tallinna malev, 1928
Young blacksmiths of Tallinn unit, 1928

1939

23. augustil kirjutati Moskvas alla Nõukogude Liidu ja Saksamaa mittekallaletungi lepingule, millega jagati Ida-Euroopa Saksamaa ja Venemaa vahel huvipiirkondadeks.

1. septembril puhkes Teine maailmasõda.

28. septembril kirjutati Moskvas alla Nõukogude Liidu ja Eesti vastastikuse abistamise paktile.

17. juunil ületasid Punaarmee üksused Eesti piiri.

21. juunil nimetati ametisse Eesti Vabariigi uus valitsus, mille eesotsas oli Johannes Vares-Barbarus.

21. juulil kuulutati Eesti Vabariik Eesti Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks.

6. augustil liideti Eesti NSV Nõukogude Liiduga.

1941

14. juunil toimus esimene massiküüditamine Eestist Venemaale.

21. juunil puhkes sõda Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel.

28. augustil jõudsid Saksa väed Tallinna.

1944

23. augustil võttis NSVL Ülemnõukogu Presiidium vastu seadluse Pihkva oblasti moodustamise kohta Vene NFSV koosseisus, millega liideti enamik Eesti NSV Petseri maakonnast Pihkva oblastiga.

22. septembril sisenes Punaarmee Tallinna.

24. novembril võttis NSVL Ülemnõukogu Presiidium vastu seadluse Narva jõe idakaldal asuvate asustatud punktide arvamise kohta Leningradi oblasti koosseisu.

1949

25. märtsil algas massiküüditamine Eestist Nõukogude Liidu kaugematesse piirkondadesse.

1988

16. novembril võttis Eesti NSV Ülemnõukogu vastu suveräänsusdeklaratsiooni, millega kuulutati Eesti NSV seadused Nõukogude Liidu omade ees ülimuslikuks.

1989

23. augustil moodustati Balti kett – inimkett Tallinnast Vilniusele.

1990

30. märtsil tunnistas ENSV Ülemnõukogu otsuses „Eesti riiklikust staatusest“ NSV Liidu riigivõimu okupeeritud Eestis ebaseaduslikuks selle kehtestamise hetkest alates ja kuulutas, et algab Eesti Vabariigi taastamine.

8. mail sai riigi ametlikuks nimeks taas Eesti Vabariik.

1991

20. augustil kuulutati välja Eesti taasiseseisvumine.

17. septembril võeti Eesti Vabariik ÜRO liikmeks.

1992

20. juunil tuli käibele Eesti kroon.

28. juunil võeti rahvahääletusel vastu Eesti Vabariigi põhiseadus.

2004

29. märtsil võeti Eesti NATO liikmeks.

1. mail sai Eesti Euroopa Liidu liikmeks.

2007

21. detsembril ühines Eesti ühtse Schengeni viisaruumiga.

Eesti ajateenija, 1937
Estonian regular soldier, 1937

Eestlastest reservohvitserid Nõukogude Liidu insenervägede kordusõppustel, 1958
Training for reserve of the Soviet Union engineers corps.
Estonian reserve officers, 1958

Eesti Vabariigi presidendid

Presidents of the Republic of Estonia

24.04.1938–17.06.1940_Konstantin Päts

6.10.1992–8.10.2001_Lennart Meri

8.10.2001–9.10.2006_Arnold Rüütel

9.10.2006_Toomas Hendrik Ilves

Viljandi Kodutütardes 75. aastapäev, 19.01.2007
75th anniversary of the Viljandi girls' organization
Kodutütred (Home daughters), 19.01.2007

Paikuse politseikool, 12.11.2007
Paikuse police school, 12.11.2007

Raasiku politseijaoskond, 1923
Raasiku police station, 1923

STATE

Conditions favourable for the birth of the Estonian state developed in 1917, and culminated in 1917 when the Estonian Republic was proclaimed. A complicated period followed and viability of the new state had to be proved by fighting against the Russian and German troops. More peaceful times dawned when Tartu Peace Treaty was signed between Estonia and Russia on 2 Feb 1920.

1918

24 Feb. The Republic of Estonia was proclaimed.

Nov. Estonian mark became a currency in Estonia. Until 20 May 1919 it circulated alongside the Russian, German and Finnish currency.

1919

5th–7th April. The Estonian first direct and free elections were held. The elected Estonian Constituent Assembly sat in its session on 23 April.

1920

2 Feb. Tartu Peace Treaty was signed between Estonia and Russia.

15 June. Estonian Constituent Assembly adopted the first Constitution of Estonia which entered into force on 21 Dec.

1921

22 Sep. Estonia was accepted to the League of Nations.

1924

1 Dec. Communists attempted to seize power in an armed coup d'état in Estonia.

1928

1 Jan. The mark was replaced by the Estonian kroon.

1934

12 March. Konstantin Päts and Johan Laidoner, relying on the army, carried out a coup d'état.

1938

1 Jan. The new Constitution of the Republic of Estonia took effect.

1939

23 Aug. The Soviet-German Non-Aggression Pact was signed in Moscow which resulted in the division of Eastern Europe into spheres of special interest between Germany and Russia.

1 Sept. World War II broke out.

28 Sept. Mutual assistance pact between Estonia and the Soviet Union was signed in Moscow.

17 June. The Red Army troops invaded Estonia.

21 June. New government of the Republic of Estonia was proclaimed.

21 July. The Republic of Estonia was declared the Estonian Soviet Socialist Republic (ESSR).

6 Aug. ESSR was annexed to the Soviet Union.

1941

14 June. The first mass deportation from Estonia to Russia was carried out.
21 June. War broke out between the Soviet Union and Germany.
28 Aug. German troops arrived in Tallinn.

1944

23 Aug. Presidium of Supreme Soviet of USSR adopted a decree on the formation of Pskov oblast in the composition of the Russian SFSR: most of Petseri county, located in the territory of ESSR, was annexed to Pskov oblast.
22 Sept. Red Army invaded Tallinn.
24 Nov. Presidium of Supreme Soviet of USSR adopted a decree on the incorporation of the districts on the eastern coast of the Narva river into Leningrad oblast.

1949

25 March. Mass deportation from Estonia to distant regions of the Soviet Union started.

1988

16 Nov. Supreme Soviet of ESSR passed a declaration on Estonian sovereignty declaring the precedence of the laws of ESSR over the Soviet Union ones.

1989

23 Aug. "Baltic Chain", a human chain from Tallinn to Vilnius, took place.

1990

30 March. Supreme Soviet of ESSR passed a resolution "On the State Status of Estonia" that declared the Soviet rule unlawful in Estonia, and proclaimed the start of restoration of the Republic of Estonia.
8 May. The Republic of Estonia became again the official name of the state.

1991

20 Aug. Restoration of Estonian independence was declared.
17 Sept. The Republic of Estonia became a member of the United Nations.

1992

20 June. Estonian kroon was introduced.
28 June. Constitution of the Republic of Estonia was adopted by referendum.

2004

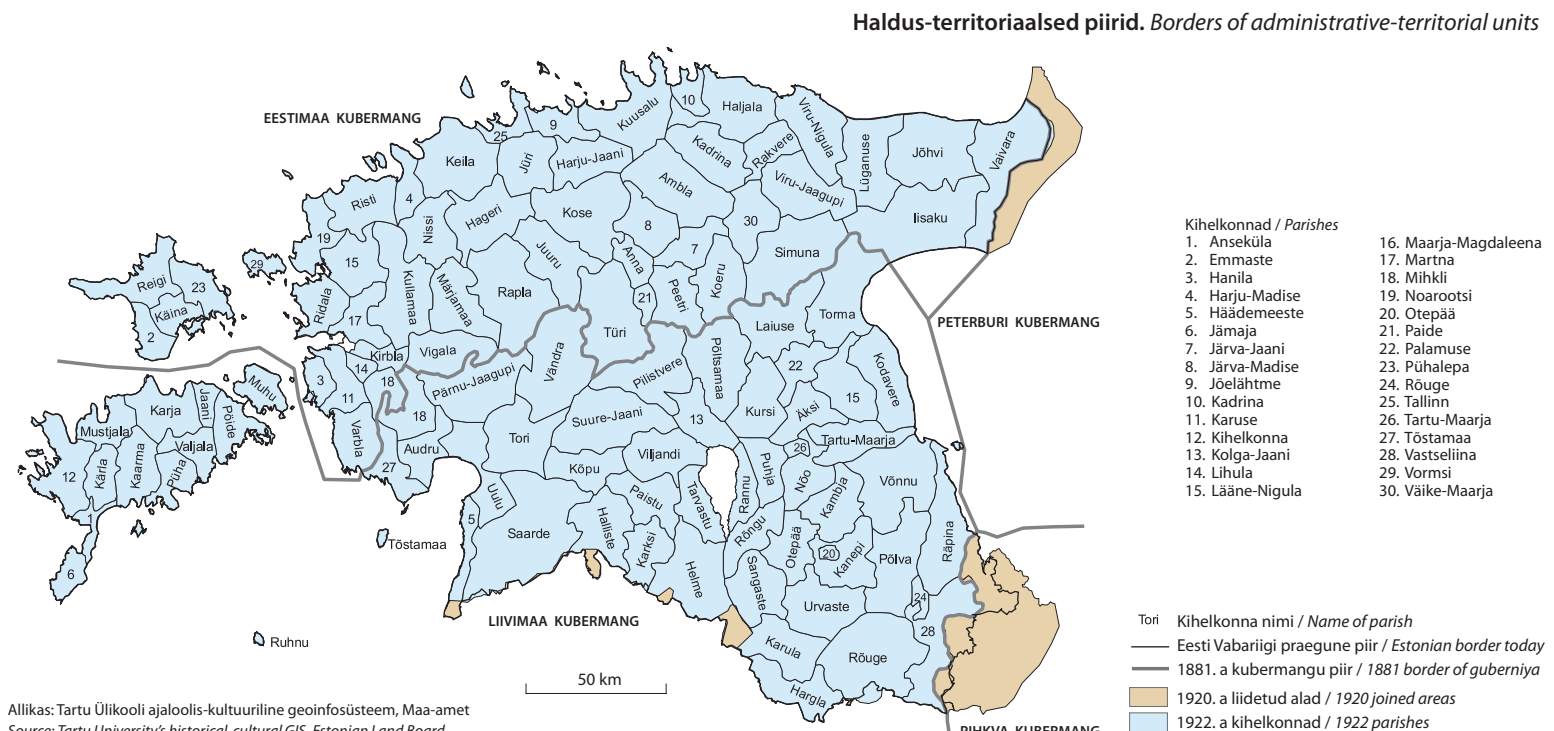
29 March. Estonia became a member of NATO.
1 May. Estonia acceded to the European Union.

2007

21 Dec. Estonia joined the uniform Schengen visa area.

Pootsi 8-klassilise kooli pioneerid, 1965
Pioneers of Pootsi 8-grade school, 1965

Inimene peab maa peal elama kui ümmarguse puu peal

Mesinik Huuksi katsejaamas, 1949
Beekeeper at Huuksi experimental station, 1949

INIMENE

Meie esiisad on oma kivisel, liivasel ja soisel, ent kauni loodusega kodumaal elanud enam kui kümme tuhat aastat – arvatavasti sellest ajast peale, kui see maa mandrijääst vabanenult inimasustuskõlblikuks muutus.

Eesti inimesed on enamasti pikakasvulised, põhjamaiselt heledad, heledajuukselised ja sinisilmsed. Nähtavasti seetõttu ongi Euroopas levinud legend eesti naiste ilust. Iseloomult on eestlane pigem kinnine, temas on tubli annus skepsist, umbusklikkust ja ettevaatlikkust – võimalik, et need omadused on pärit ajaloo karmidest õppetundidest. Sellega seostub omamoodi uhkus ja jäärapäisus, mida juba legendiks muutunud president Lennart Meri korduvalt rõhutas kui eesti jonni. Positiivsed tundmused – nii inimeste kui ka kodu, looduse ja kodumaa vastu – on sügavale sisemusse peidetud, kuid rasketel hetkedel avalduvad need tugeva ühtekuuluvustundena. Eestlane on töökas – teisti poleks olnud mõeldavgi siinses karmis kliimas ellu jääda –, ta on metsa- ja mereinimene, hoiab ja oskab hinnata oma kodumaa põhjamaist loodust. Eestlased on laulurahvas, laul on neile rohkem kui lihtsalt eneseväljendus töö ja puhkusel, kodus ja külas, laul on eestlastele olnud sotsiaalse ühtekuuluvuse ja vabadusvõitluse saatja ning sümbol – isegi relv.

PEOPLE

Our ancestors have been living in their homeland near the Baltic Sea – on a rocky, sandy and boggy surface covered with beautiful nature – for more than ten thousand years – evidently since the time when the land, released from ice cap, became fit for human settlement. During a long history people here have been speaking a language with very ancient roots – the Estonian language.

The Estonians are usually tall, with blue eyes, fair hair and skin characteristic of the Nordic. This is evidently why the legend of the extraordinary beauty of Estonian women has spread in Europe. By nature the Estonians are reserved and shy rather than open, there's a large amount of scepticism, distrustfulness and cautiousness in them – these qualities may be the heritage of the harsh lessons of history.

This is also related to a kind of pride and bullheadedness, the so-called Estonian grit which was constantly pointed out by the legendary President Lennart Meri. Positive feelings about people, home, nature and homeland are hidden deep inside, but at complicated times they are revealed in the feeling of solidarity. Estonians are hard-working – without this quality it is impossible to survive in this harsh climate, Estonians are closely connected with the forest and sea, they can value the beautiful Nordic nature of their homeland. Estonians love singing, this is not simply a form of self-expression at work, on a holiday, at home and even on visits, but singing holds a larger meaning for them. Singing has always accompanied the Estonians and been a symbol of solidarity, fight for independence and even a weapon.

RAHVAARV

Eestlasi on ligikaudu miljon. Miljonirahvana on loodud üks väiksemaid iseseisva keele ja kultuuriga riike maailmas. Rahvaarvu muutused on eestlaste jaoks eksistentsiaalse tähendusega, neid on viimase sajandi jooksul huvi ja murega jälginud mitte üksnes teadlased, poliitikud ja arvamussliidrid, vaid ka tavakodanikud.

1897. aasta rahvaloenduse ajal elas Eesti- ja Põhja-Liivimaal (territooriumil, mis on pisut väiksem tänapäeva Eestist) ligi miljon (945 000) elanikku. Enne Esimest maailmasõda rahvaarv kasvas ja ületas miljoni piiri. Eestlaste kaotusi Esimeses maailmasõjas on hinnatud viieteistkümnele tuhandele.

24. veebruaril 1918 kuulutas Eesti end iseseisvaks. Samal aastal alanud Vabadussõjas kaotati veel üle viie tuhande sõduri. Vastloodud Eesti riik kutsus kõiki väljarännanud eestlasi koju tagasi nn optsoonikokkuleppe alusel. Teade Eestisse pöördumise võimalikkusest levis revolutsioonijärgsel Venemaal suurte raskustega. Poliitilisele segadusele lisandusid kommunikatsiooni- ja transpordiraskused ning bürokraatlikud takistused. Siiski opterus aastail 1919–1924 Venemaalt Eestisse ligi 40 000 inimest ehk hinnanguliselt ligi 20% kõigist sel ajal Venemaal elanud eestlastest.

Esimest korda sai Eesti Vabariik oma elanikkonna suurusest selge ülevaate 1922. aasta rahvaloendusel. Selgus, et rahvastik oli sõja-aastail kahanenud enam kui 100 000 inimese võrra. Peale sõjakaotuste põhjustas rahvaarvu vähenemist sõja-aastate madal sündimus, mis ka pärast sõda oluliselt ei suurenenud. Rahvaloenduse andmetel elas Eestis 28. detsembril 1922 tolleaegsetes halduspiirides 1 107 059 inimest. Iseseisvusaja teiseks rahvaloenduseks 1934. aastal oli rahvaarv peamiselt loomuliku iibe mõjul ligi 20 000 inimese võrra suurenenud. 1934. aasta 1. märtsil elas Eestis 1 126 413 inimest.

Eesti riigi rahulik areng lõppes Teise maailmasõja lävel. Kuigi Eesti riigina sõjas ei osalenud, olid Eesti suhtelised inimkaotused (nii Nõukogude kui ka Saksa armee ridades ja ka kodumaal) Euroopa suurimate hulgas.

1939. aastal Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel sõlmitud Molotov-Ribbentropi pakt avas tee suurtele ja dramaatilistele sündmustele, mis mõjutasid Eesti rahvastiku kujunemist poole sajandi jooksul nii füüsiliselt kui ka vaimselt. Pakti esimene tulemus oli baltisakslaste lahkumine Eestist. Järgmine samm oli Eestile Nõukogude Liidu poolt peale surutud nn baaside leping, mille tulemusena paigutati Eestisse mitukümmend tuhat Nõukogude sõjaväelast.

Suvel 1940 okupeeris Nõukogude Liit Eesti ning liitis riigi Nõukogude Liiduga, omistades talle liiduvabariigi staatuse (Eesti NSV). Nõukogude okupatsiooni tulemusena saabus 1940. aastal Venemaalt Eestisse hulk „tsiviilspetsialiste“, korraldamaks siinset elu nõukogulike normide kohaselt. 1941. aasta juuni keskel toimus esimene massiküüditamine, mille käigus viidi ühe ööga Eestist Siberisse ligi üks protsent elanikest. Sellele järgnes mobilisatsioon Punaarmeesse ja sõja puhkemise järel rohkem või vähem kohustuslik evakuatsioon. Suur hulk evakueeritustest hukkus enne sihtkohta jõudmist merel pommirünnakutes, paljud mobiliseeritud surid Venemaal ebainimlikes tingimustes.

Punaarmee taganemise järel algas Eestis Saksa okupatsioon, mis kestis kolm sõja-aastat (1941–1944). Lahingutes ja pommirünnakutes kandis Eesti tsiviilelanikkond suuri kaotusi, järgnesid Saksa okupatsioonivõimu repressioonid (sh juutide ja mustlaste hävitamine). 1941. aasta minirahvaloenduse tulemusel selgus, et Eesti rahvaarv oli poolteise aasta jooksul kahanenud enam kui kümnendiku ehk umbes 110 000 inimese võrra. Eestis elas veidi üle ühe miljoni inimese.

Eesti rahvastiku edasist arengut sõja ja okupatsioonide ajal ja järel on raske jälgida. Kuigi sünid ja tsiviilisikute surmad on korrektselt dokumenteeritud,

Parem kämblelaius kodu kui vakamaa võõral maal

Väikelaps, 1930-ndad
Infant, 1930s

Tallinna lasteaialapsed Pirita rannas, 1951
Children of a Tallinn kindergarten on the beach at Pirita, 1951

on rändeandmed lünklikud. On teada üksikute rahvusrühmade süsteemseid rändevooge: lahkusid rannarootslased ja toimus sakslaste järelümberasumine. Nõukogude ega ka Saksa sõjaväkke, samuti mitmesugustesse abiteenistustesse värvatud Eesti kodanike arv ei ole täpselt teada. Suurim rändevoog lahkus Eestist aga vahetult enne teistkordset Nõukogude okupatsiooni 1944. aasta sügisel, mil Saksamaale ja Rootsi läks hinnanguliselt 7% Eesti elanikest.

Rahvaarv vähenes sõjaeelse ajaga võrreldes rohkem kui 200 000 inimese võrra (20–25% kogurahvastikust). Pärast Teise maailmasõja lahingute lõppemist võib Eesti rahvaarvu üksnes hinnata. Tõenäoliselt oli Eesti elanike arv langenud alla 900 000. Üks rahvaarvu vähenemise põhjus oli muu hulgas ka Eesti NSV territooriumi vähenemine võrreldes Eesti Vabariigiga: Eesti küljest löigati ära ja liideti Vene Föderatsiooniga osa Tartu rahu kohaselt Eestile kuulunud Petseri- maast ja Narva jõe tagune piirkond, kus elas kokku üle 50 000 inimese.

Teise Nõukogude okupatsiooni algust ilmestab aktiivne immigratsioon. Okupatsioonivõimud tõid Eestisse massiliselt venekeelseid elanikke, ainuüksi aastail 1945–1950 rändas sisse üle 240 000 inimese. Rahvaarv kasvas viie aastaga enam kui veerandi. Terve hulk valdkondi (side, raudtee, kaevandused, suurtööstus ja isegi statistikasüsteem) mehitati peamiselt venekeelsete ja seetõttu eeldatavasti riigitrüude töötajatega. Hoolimata sellest, et Eestist küüditati Siberisse kümneid tuhandeid inimesi, suurenes rahvaarv 14 aastaga (1945–1959) 40%. Eesti rahvastiku üldarv sai teatavaks alles 1959. aasta rahvaloenduse tulemusena – 1959. aasta 15. jaanuaril elas Eestis 1 196 791 inimest.

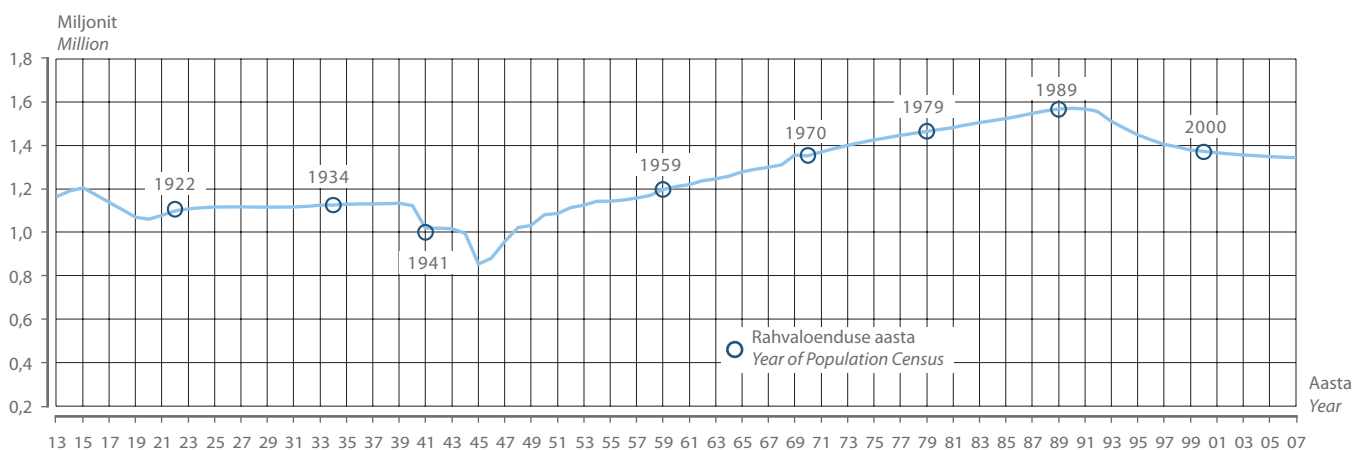
Järgmise kolmekümne aasta jooksul oli rahvastikuareng Eesti NSV-s üsna ühesugune: loomulik iive püsis positiivne, kuid rahvaarv suurenes peamiselt rände tulemusena. Rahvaloenduse andmetel elas 1989. aasta 12. jaanuaril Eestis 1 565 662 inimest.

Iseseisvuse taastamise järel hakkas Eesti rahvaarv kiiresti vähenema. Rahvaloenduse andmetel elas 2000. aasta 31. märtsil Eestis 1 370 052 inimest ehk 13% vähem kui eelmise, 1989. aasta rahvaloenduse ajal. Rahvaarvu vähenemist põhjustas nii negatiivne rändeiive kui ka negatiivne loomulik iive. Rahvaarvu vähenemine on jätkunud ka pärast 2000. aastat.

POPULATION

The Estonian population comprises nearly a million. As a million-nation, the Estonians have created one of the smallest states in the world with an independent language and culture. Changes in the size of population bear an existential meaning for Estonians, they have been observed with interest and concern during the last century not only by scientists, politicians and opinion leaders, but also by simple citizens.

Eesti rahvaarv, 1913–2007. Population of Estonia

During the 1897 Population Census, nearly a million (945,000) people lived in Estonia and North-Livonia (a territory which is a bit smaller than the present Estonia). Prior to World War I the number of population grew and exceeded a million. The losses of Estonians in World War I have been estimated at fifteen thousand.

On 24 February 1918 Estonia proclaimed its independence. In the same year the War of Independence began, where more than five thousand soldiers were killed. The newly established Estonian state asked all the emigrated Estonians to return home. The news about the possibility of returning to Estonia did not spread easily in the post-revolutionary Russia. In addition to political disorders, communication and transportation problems and bureaucratic obstacles emerged. Yet, about 40,000 people, i.e. nearly 20% of all Estonians living in Russia during that time, migrated from Russia to Estonia during 1919–1924.

For the first time the Republic of Estonia had a clear picture of the size of its population due to the 1922 Population Census. It turned out that during the war the population had decreased by more than 100,000 people. In addition to the losses of war, the decrease of population was also caused by a low fertility, which did not rise significantly even after the war. According to the Population Census, as of 28 December 1922, there lived 1,107,059 people in Estonia within the administrative borders of that time. By the second Population Census conducted during the independence time, i.e. in 1934, the population had grown, mainly due to natural increase, by nearly 20,000 people. 1,126,413 people lived in Estonia as of 1 March 1934.

A peaceful development of the Estonian state ended on the threshold of World War II. Although Estonia did not participate in the war as a state, the relative human losses of Estonia (regarding losses in the Soviet and German army as well as in homeland) were among the greatest in Europe.

The Molotov-Ribbentrop Pact concluded between the Soviet Union and Germany in 1939 opened a way to great and dramatic changes which influenced the development of Estonian population physically as well as mentally during half a century. The Baltic Germans leaving Estonia was the first result of the Pact. The next step was the pact on the establishment of military bases imposed on Estonia by Russia. As a result, Soviet armed forces consisting of tens of thousands of men, were stationed in Estonia.

In the summer of 1940, the Soviet Union occupied Estonia and annexed it to the Soviet Union, by granting Estonia a status of a socialist republic (Estonian SSR). As a result of the Soviet occupation a large number of “civilian specialists” arrived in Estonia from Russia in 1940 for the purpose of organizing local life pursuant to the Soviet norms. In the mid-June of 1941 the first mass deportation took place in the course of which nearly one percent of population was deported from Estonia to Siberia during one night. It was followed by a mobilisation to the Red Army and after the outbreak of war a more or less compulsory evacuation. A large number of evacuated people were killed in the bombings at sea before reaching the destination, a lot of evacuated people died in Russia because of inhuman conditions.

The retreat of the Red Army was followed by the German occupation in Estonia lasting for three years of war (1941–1944). The Estonian civilian population suffered great losses in battles and bombings, the repressions of the German occupation authorities (incl. extermination of Jews and Gypsies) followed. Due to the 1941 mini-Census it became clear that the population in Estonia had decreased by more than one tenth, i.e. by about 110,000 people, during the recent one and a half years. Slightly more than a million people in Estonia.

It is difficult to follow further developments of the Estonian population during and after the war and occupation periods. Although the births and the deaths of civilians have been properly documented, the migration data are still inconsistent. Data on systematic migration flows of certain ethnic groups are available: Costal Swedes left and the Germans resettled. But there are no exact data available about the number of Estonian citizens recruited to the Soviet or German armies or engaged in different support services. The biggest migration flow left Estonia right before the second Soviet occupation in the autumn of 1944, when according to estimations approximately 7% of Estonian population left for Germany and Sweden.

Tallinna elanikud, 1937
Residents of Tallinn, 1937

Setu karjused Vana-Irboskas, 1920-ndad
Setu herdsman at Vana-Irboska, 1920s

Huvitavad faktid_ Eesti rahvastikutihedus

oli 1922. aastal 24,5 ja 2007. aastal 30,9 elanikku ruutkilomeetri kohta. Kõige tihedama asustusega Harjumaal on rahvastikutihedus suurenenud üle kolme korra. Maailma rahvastiku keskmine tihedus oli 1922. aastal 14 elanikku ruutkilomeetri kohta, 2005. aastal aga 48.

Interesting facts_ In 1922 the population density of Estonia was 24.5 inhabitants per sq km, in 2007 the respective indicator was 30.9. Harju county has the highest density, population density has grown more than three-fold there. The average density of world population was 14 inhabitants per sq km in 1922, and 48 inhabitants – in 2005.

Compared to the pre-war period, population decreased by more than 200,000 people (20–25% of the total population). On can only make estimations on how big the population of Estonia was after the end of World War II battles. Evidently the size of Estonian population had dropped below 900,000. The reduction of the Estonian SSR territory compared to that of the Republic of Estonia served, among other things, as a reason of the decrease in the size of population: a part of Petseri county that according to the Tartu Peace Treaty belonged to Estonia, and the region located east of the Narva river (with total population of the two regions being over 50,000 people), were cut from Estonia and annexed to the Russian Federation.

The start of the second Soviet occupation is characterized by an active immigration. Russian-speaking people were massively brought into Estonia by occupation forces, during 1945–1950 alone more than 240,000 people immigrated. Population grew by more than a quarter during five years. A number of activity areas (communications, railways, mines, large-scale industry and even the system of statistics) were manned with Russian-speaking employees who were considered loyal to the state. Despite the fact that tens of thousands of people were deported from Estonia to Siberia, population grew by 40% within 14 years (1945–1959). The total size of population became clear only as a result of the 1959 Population Census. 1,196,791 people lived in Estonia on 15 January 1959.

During the next 30 years, the population development in the Estonian SSR was quite even: natural increase remained positive. Population grew mainly due to migration. According to the Census data there lived 1,565,662 people in Estonia on 12 January 1989.

After regaining independence the size of population started to decrease quickly. According to the Census data, on 31 March 2000, there lived 1,370,052 people, i.e. 13% less than at the time of the previous Population Census, in Estonia. Negative net migration as well as negative natural increase were the reasons for the decrease of population. Decrease of population has continued after the year 2000, too.

Tallinna meremeestekodu jõulupidu, 1935
Christmas party at Tallinn sailors' home, 1935

SOO-VANUSKOOSSEIS

Eesti rahvastiku soo-vanuskooosseis muutus möödunud sajandil märkimisväärselt – 20. sajandi alguses oli tegemist noore, 21. sajandi alguses aga vananeva rahvastikuga. Seda on ilmekalt näha rahvastikupüramiididelt, mille kuju teises 20. sajandi jooksul püramiidist puuks. Vanuspüramiidid kajastavad ka sõdade tõttu kahanenud meeste arvu ja vähenenud sünde.

Rahvastiku vananemist täheldati Eestis juba 1920. aastatel. Selle põhjuseks oli nii sündimuse kui ka suremuse vähenemine. Pärast Teist maailmasõda rahvastiku vananemine pidurdus eelkõige intensiivse sisse- ja väljarände tõttu, sest immigrandid olid peamiselt nooremas tööeas inimesed. Näiteks märgib sisse- ja väljarände laine mõju rahvastiku vanusstruktuurile 1959. aasta rahvastikupüramiidil 20–34-aastaste vanuserühm, mis eristub selgesti teistest. Ka järgmiste aastate sisse- ja väljarände peegeldub vanusstruktuuris. 1990. aastate alguses, kui sisse- ja väljarände asendus väljarändega ja ka sündimus vähenes märkimisväärselt, hoogustus rahvastiku vananemine. Oma osa selles oli ka omal ajal noorena Eestisse migreerunute arvuka põlvkonna jõudmisel pensioniikka. 1922. aasta rahvaloenduse andmetel oli vähemalt 60-aastasi 12% rahvastikust, 2000. aastal aga 21%. Hiljutise rahvastikuprognoozi järgi on vähemalt 60-aastaste osatähtsus rahvastikus 2050. aastal 33%.

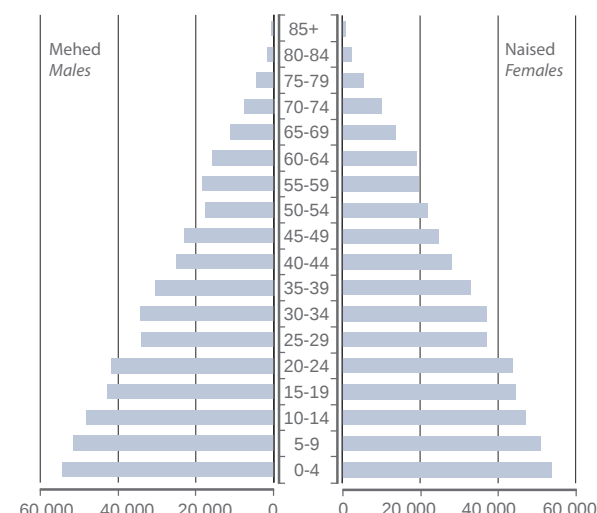
Oluline on ka meeste ja naiste arvu erinevus. Sarnaselt teiste rahvastega sünnib Eestiski poisse veidi rohkem kui tüdrukuid – keskmiselt 105 poissi 100 tüdruku kohta. Kolmekümnendate eluaastate alguses hakkab aga naiste arv ületama meeste arvu ning 85-aastaste hulgas on naisi ligikaudu kolm korda rohkem kui mehi. Naiste nii suure ülekaalu põhjustab meeste suurem suremus.

COMPOSITION BY SEX AND AGE

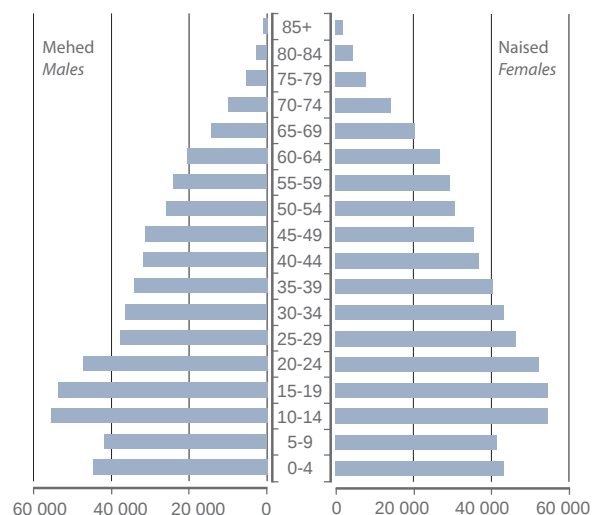
The composition of Estonian population underwent a significant change in terms of sex and age – at the beginning of the 20th century the Estonian population was considered young, but at the beginning of the 21st century it was aging already. This can clearly be seen in the population pyramids, the pyramid-shape of which was transformed into a tree-shape during the 20th century. The population age-pyramids also reflect the war-caused decline in the number of males and the decreased number of births.

Vanast ei saa enam noort, aga noorest vana küll

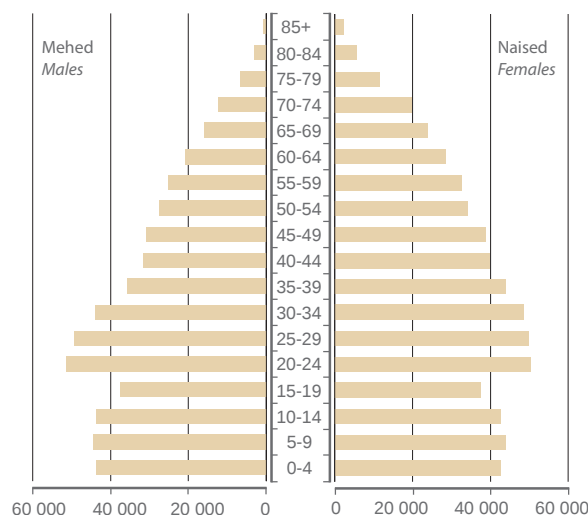
Rahvastiku vanuspüramiid, 1897. Population age-pyramid

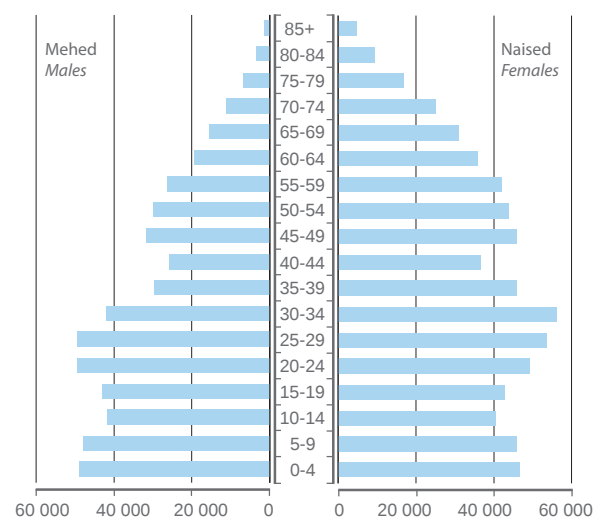
Rahvastiku vanuspüramiid, 1922. Population age-pyramid

Rahvastiku vanuspüramiid, 1934. Population age-pyramid

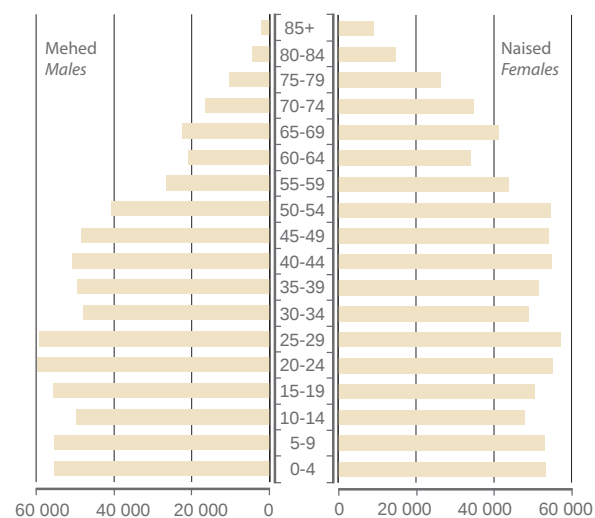
Rahvastiku vanuspüramiid, 1959. Population age-pyramid

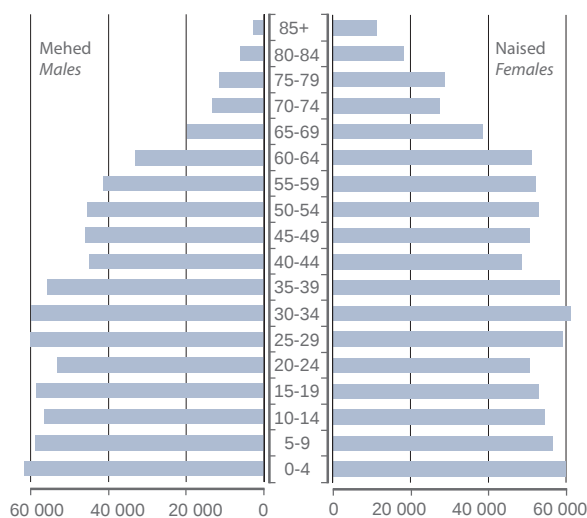
Ageing of population was under way already in the 1920s. This was caused by a decline in mortality and fertility. After World War II, the ageing of population decelerated first and foremost due to intensive immigration, as immigrants were mostly younger working-age persons. For example, the age-group of the 20–34-year-olds, which clearly contrasts to other age groups in the 1959 population pyramid, marks the impact of immigration wave on age structure. Immigration of the following years is also reflected in age structure. At the beginning of 1990s, when immigration was replaced by emigration, and fertility also decreased considerably, ageing of population accelerated. The numerous persons of the generation, who had once immigrated to Estonia in their young age, and reached the pension-age now, also contributed to this trend. According to the data of the Population Census 1922, the number of persons 60 years of age and older comprised 12% of population, but in 2000 – 21%. According to recent population prognosis, the proportion of persons 60 years of age and older will reach 33% in population in 2050.

The difference in the number of males and females is also important. Like in case of other nations, slightly more boys than girls are born in Estonia, too – on average 105 boys per 100 girls. Since the age of thirty, the number of females starts exceeding the number of males. Among the 85-year-olds, the number of females exceeds the number of males almost threefold. This results from a higher mortality of male population.

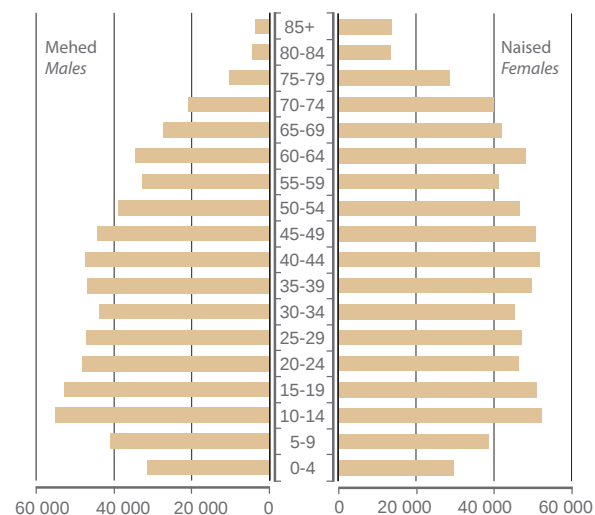
Rahvastiku vanuspüramiid, 1979. Population age-pyramid

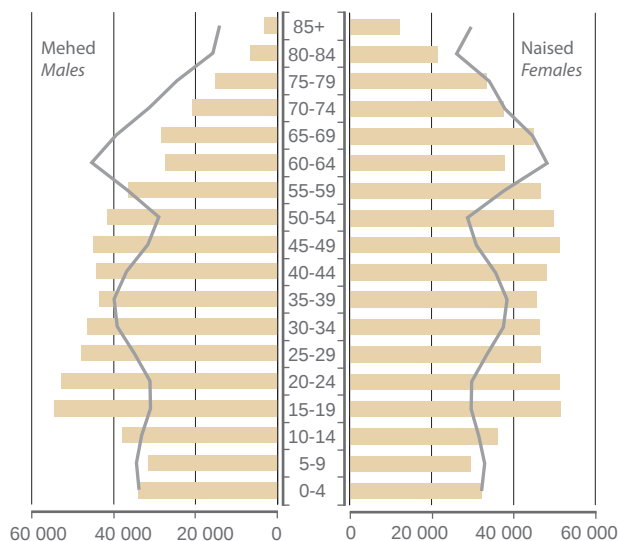
Rahvastiku vanuspüramiid, 1989. Population age-pyramid

Rahvastiku vanuspüramiid, 2000. Population age-pyramid

Rahvastiku vanuspüramiid, 2006 ja prognoos, 2050
Population age-pyramid 2006 and prognosis for 2050

MAA- JA LINNAELANIK

Traditsiooniliselt on eestlane olnud maainimene. Kuni 19. sajandini elasid linnades enamasti sakslased, tihti ka rootslased. Tasapisi asus linnadesse elama ka eestlasi, kuid need hõlmasid siiski üsna väikese osa eesti elanikkonnast. 1922. aasta rahvaloenduse ajal elas Eesti 13 linnas kokku 263 425 inimest. Et linnarahvastiku hulka loeti ka 19 alevi elanikud, oli linnarahvastiku osatähtsus 27%.

1934. aastal oli linnaelanike osatähtsus elanikkonnas 31%. 1959. aasta rahvaloenduse ajaks oli Eesti asustusstruktuur aga tundmatuseni muutunud – 1934. aastaga võrreldes oli linnarahvastik suurenenud 325 000 inimese võrra ja hõlmas 56% elanikkonnast. Maaelanikkond oli vähenenud 250 000 inimese võrra ja jäänud riigis vähemusse.

Kahe rahvaloenduse vahel oli toimunud olulisi muutusi territooriumi haldusjaotuses: aastail 1936–1938 sai linnaõiguse 14 varasemat alevit, juurde tekkisid kaevanduslinnad Kiviõli, Kohtla-Järve ja Sillamäe, lisandus kümme uut alevit. Samuti ei kuulunud Petseri maakond enam Eesti koosseisu. Maarahvastiku vähenemisele aitas kaasa küüditamine ja sundkollektiviseerimine. Immigratsioonivood suundusid valdavalt linnadesse.

Järgmistel kümnenditel oli areng umbes samasugune – maaelanikkond vähenes järjepidevalt ja linnastumine oli ulatuslik peamiselt Vene Föderatsioonist lähtuva töörande tõttu.

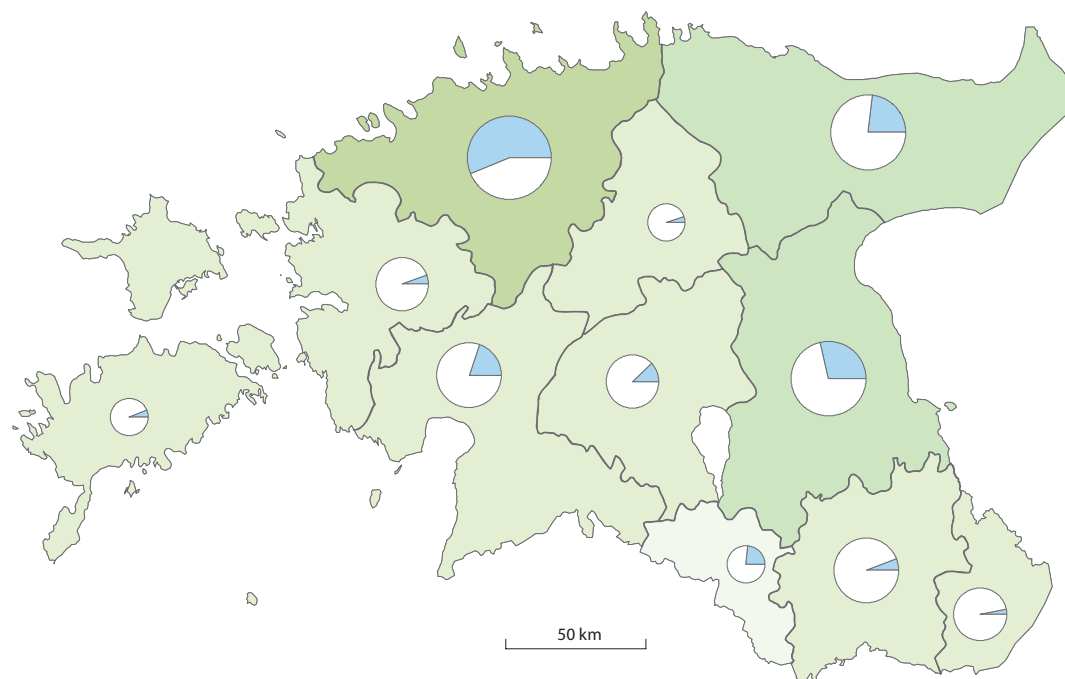
1989. aasta rahvaloenduse ajal hõlmas linnarahvastik 71% Eesti rahvastikust. Ebaproportsionaalselt kiiresti oli kasvanud Tallinn, mille elanike arv lähenes 1989. aastal poolele miljonile ja kus elas ligi kolmandik elanikkonnast. Selle taga oli peamiselt intensiivne sissetõule, kuid ka administratiivsed muudatused.

Mine vihata sauna ehk rahata linna

Loksa, 1926
Loksa, 1926

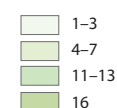
Maakondade rahvastik, 1922. Population of counties

Maakonna rahvaarv
Population number of counties

Maakonna osatähtsus kogurahvastikus, %
Proportion of county among whole population, %

■ Linnarahvastik / Urban population, %
□ Maarahvastik / Rural population, %

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

Tallinna neid, 1924
Maidens of Tallinn, 1924

Taasiseseisvunud Eestis hakkas linnarahvastiku osatähtsus vähenema, sest linnastumine asendus eeslinnastumisega. Linnaregioonid sarnanevad üha enam lääneriikide linnaregioonidega, kus aastakümneid kestnud eeslinnastumise tõttu on hägustunud maa ja linna piir. 2000. aasta rahvaloenduse andmetel oli Eestis 42 omavalitsuslikku linna, kus elas 923 211 inimest. Kui linnarahvastiku hulka lugeda ka viie vallasisese linna ja üheksa alevi elanikud, hõlmas linnarahvastik 69% elanikkonnast ning see näitaja ei ole viimastel aastatel oluliselt muutunud.

RURAL AND URBAN RESIDENT

Estonians have traditionally been rural residents. Up to the 19th century, mostly Germans and Swedes, too, were urban residents. Step by step, the proportion of Estonians in urban population started to grow, but still the share of Estonians living in cities was comparatively small. During the 1922 Population Census there lived in total 263,425 people in the 13 Estonian cities. Residents of the 19 towns were also considered urban population and thus the share of urban population was 27%.

In 1934 the share of urban residents in total population was 31%. By the next Population Census 1959, the Estonian settlement system had totally changed. Compared to 1934, urban population had grown by 325,000 persons by 1959 and comprised 56% of population. The number of rural population had decreased by 250,000 persons and was in the minority in the state.

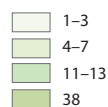
In the period between two Population Censuses, essential administrative-territorial changes had taken place: 14 former towns were granted rights of a city, the mining cities Kiviõli, Kohtla-Järve and Sillamäe emerged, and ten new towns arose during 1936–1938. Petseri county did not belong to Estonia any more. Deportation and forced collectivisation contributed to the decline in the number of rural population. Immigration flows were mostly directed toward cities.

Maakondade rahvastik, 2000. Population of counties

Maakonna rahvaarv
Population number of counties

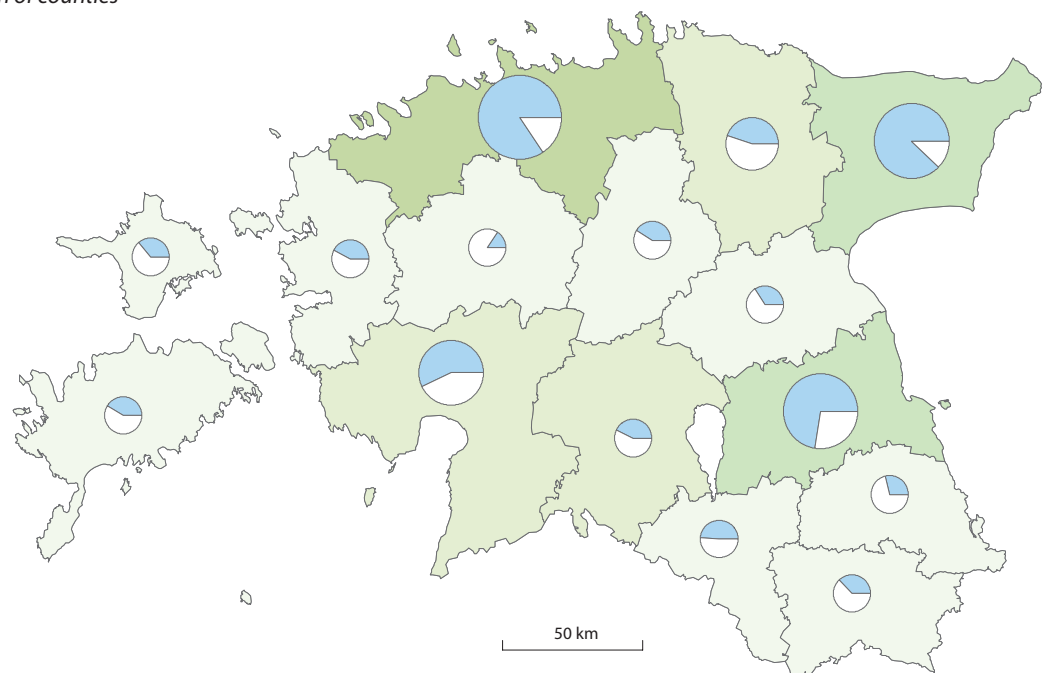

Maakonna osatähtsus kogurahvastikus, %
Proportion of county among whole population, %

■ Linnarahvastik / Urban population, %
□ Maarahvastik / Rural population, %

Allikas: Statistikaamet
Source: Statistics Estonia

The next decades were characterized by similar developments – the share of rural population decreased steadily and urbanisation was widespread greatly due to the work-related migration from the Russian Federation.

During the 1989 Population Census urban population accounted for 71% of the total Estonian population. Tallinn had been growing exceptionally fast, its population approached the half-a-million line in 1989 and nearly one third of the Estonian population lived there. This was mainly conditioned by intensive immigration and also by administrative changes.

The share of urban population started to decline after restoration of independence, as urbanisation was replaced by suburbanisation. The Estonian city districts look more and more like western city districts: due to the suburbanisation process, which has lasted for decades, the distinction between cities and countryside has become vague. According to the data of the Population Census 2000 there were 42 towns of local government subordination with the total population of 923,211 persons in Estonia. If to count the residents of the five cities without municipal status and those of the nine towns also as urban population, the latter accounted for 69% of the population and this indicator has not changed much during recent years.

RAHVUSED

Rahva arvukuse kõrval on inimesi alati huvitanud elanikkonna etniline koosseis – et eestlaste arv Eestis on alla miljoni, hirmutab põliselanikke oht jääda oma kodumaal vähemusrahvuseks. Eesti riik oli oma sünnimomendil tüüpiline rahvusriik. Tõsi, siin elas mitmeid vähemusrahvusi – Peipsi ääres vanausuliste venelaste kogukond, baltisakslased, looderannikul ja saartel nn rannarootslased. Tartu rahuleppe tulemusena jäi Eesti Vabariigi piiridesse ka eesti-vene segaasustusega Petserimaa (Setumaa). Samuti jäi Eestisse mõni tuhat Loodearmees teeninud vene valgekaartlast, kes 1922. aasta rahvaloendusel olid kirjast kodakondsuseta isikutena ja kellest osa hiljem emigreerus. Siiski oli 1934. aasta rahvaloenduse andmetel Eesti elanikest 88,2% eestlased, venelasi oli 8,2%, sakslasi 1,5%, rootslasi 0,7%, juute 0,4% ja muid rahvusi 1%. Seega oli Eesti üks kõige homogeenisema rahvusstruktuuriga riike tolleaegses maailmas.

Rahvastiku etniline koosseis hakkas muutuma juba enne sõda: 1939. aasta mõne sügiskuu jooksul lahkus Eestist peaaegu kogu baltisaksa kogukond. Enamik järelejäänud vähemusrahvustest lahkus sõjapäevil (suur osa juute koos Vene okupatsioonivõimudega, rootslased ja järelejäänud sakslased enne teist Nõukogude okupatsiooni). Saksa okupatsiooni päevil hävitati enamik Eestisse jäänud juute ja mustlasi. Veelgi suuremad muutused tabasid rahvastiku etnilist koosseisu teise Nõukogude okupatsiooni ajal. Intensiivne sisseränne suurendas pidevalt muudest rahvustest elanikkonna osa Eestis. Neljakümne viie aasta jooksul toimunud rände tulemusena vähenes eestlaste osatähtsus Eestis 88,2%-st 61,5%-ni, venelaste osatähtsus aga suurenes 8%-st 30%-ni. Lisandus suur hulk rahvusrühmi alustades ukrainlastest (3,1%) ja valgevenelastest (1,8%) ning lõpetades Kesk-Aasia rahvastega. Peaaegu kogu muulasrahvastik oli venekeelne. Eestlaste arvukus Eestis, mis enne Teist maailmasõda oli lähenenud maagilisele miljoni piirile, vähenes sõja järel ligi 200 000 inimese võrra, kuid jõudis 1990. aastaks 965 564-ni. Oma panuse andsid sellesse ka Venemaalt naasnud rahvuskasulased, kes polnud kasutanud opteerumise võimalust 1920. aastatel. Siiski jäi 1990. aastal Eestis elanud eestlaste arv 50 aasta tagusest maksimumtasemest paari protsendiga maha. Praeguseks on eestlaste arv kahanenud taas 920 000-ni.

Hoolimata eestlaste absoluutarvu kahanemisest on iseseisvuse taastamise järel elanikkonna rahvuskoosseis muutunud põlisrahvusele veidi soodsamaks – eestlaste osatähtsus rahvastikus on suurenenud 61,5%-st 1989. aastal 68,6%-ni 2007. aastal, venelaste osatähtsus rahvastikus on aga vähenenud 30,3%-st 25,6%-ni.

Sarjast "Kangur ja sepp", 1922
From the series Kangur ja Sepp (weaver and blacksmith), 1922

Kaks peremeest ei või ühes majas valitseda

Eesti rahvariides neid Pariisis, 1937
Maidens in Estonian national costumes in Paris, 1937

Huvitavad faktid 1922. aastal oli Eestis 1000 naise kohta 887 meest, 2007. aastal 853 meest.

Interesting facts In 1922 there were 887 males per 1,000 females, in 2007 – 853 males.

Kokla põhikooli vanausuliste koor, 16.11.2006
Choir of Russian Old Believers from Kokla basic school, 16.11.2006

Sakala mängud, 26.05.2007
Sakala games, 26.05.2007

ETHNIC NATIONALITIES

Besides the size of population, people have always been interested in the ethnic composition of population – as the size of Estonian population is below a million, the non-migrants are scared that they might become a national minority in their homeland. The Estonian state was a typical nation-state at the moment of its birth. It is true that several national minorities lived here – the community of Russian Old Believers near Lake Peipus; the Baltic Germans; the so-called Coastal Swedes living on the northwestern coast and islands. According to the Tartu Peace Treaty, Petseri county – inhabited by Russians as well as Estonians – also remained within the borders of the Republic of Estonia. Some thousands of Russian Whites who had served in the White Russian Northwestern Army remained in Estonia. They were registered during the 1922 Population Census as persons without citizenship, a part of them emigrated later on. However, Estonians formed 88.2% of the Estonian population according to the 1934 Population Census, as to the other ethnic groups – Russians formed 8.2%, Germans – 1.5%, Swedes – 0.4%, and other nations – 1%. Thus, at that time, Estonia was one with the states of the most homogeneous national structure in the world.

The ethnic composition of population started to change before the war already: during the autumn months of 1939 almost the whole Baltic German community left Estonia. Most of the remaining national minorities emigrated during the war (a large number of Jews with the Russian occupation authorities, the Swedes, and the Germans who had stayed previously – before the second Soviet occupation). During the German occupation, most of the Jews and Gypsies who had stayed in Estonia were killed. During the second Soviet occupation, even more drastic changes took place in the ethnic composition of population. Intensive immigration steadily increased the share of other ethnic nationalities in Estonia. As a result of migration, which had lasted for 45 years, the proportion of Estonians had dropped from 88.2% to 61.5%, but the proportion of Russians had increased from 8% to 30%. A number of persons from such ethnic groups like Ukrainians (3.1%), Byelorussians (1.8%) and those of Central Asia came to live in Estonia. Almost all non-Estonians spoke Russian. The number of Estonians that had started to approach the magic one million line before World War II, dropped after the war by nearly 200,000 persons, but reached the number 965,564 by 1990, whereby people who had not returned from Russia in the 1920s, also contributed to it now. However, the number of Estonians living in Estonia at that moment remained some percents below the maximum level detected 50 years ago. By now the number of Estonians has again dropped to 920,000.

Despite the drop of the absolute value of Estonians, the ethnic composition of population has become a bit more favourable for non-migrants after regaining independence – the share of Estonians in population has grown from 61.5% in 1989 to 68.6% in 2007, the share of Russians has dropped from 30.3% to 25.6%.

Eestlaste osatähtsus rahvastikus (rahvaloenduste andmed)

Share of Estonians in population (data of Population Censuses)

Aasta Year	Linnarahvastik Urban population		Maarahvastik Rural population	Kogurahvastik Total population
	Kokku Total	Tallinn		
1922	82,0	83,8	89,7	87,6
1934	85,0	85,6	89,5	88,1
1959	61,9	60,2	91,0	74,6
1970	57,5	55,7	88,2	68,2
1979	54,7	51,9	87,5	64,7
1989	51,2	47,4	87,4	61,5
2000	56,6	53,7	91,3	67,9

Huvitavad faktid 2000. aasta rahvaloenduse andmetel elas Eestis 142 rahvuse esindajaid

Interesting facts According to the data of Population Census 2000, 142 ethnic nationalities were represented in the population of Estonia.

SÜND

Sündimuse hindamiseks kasutatakse kõige sagedamini summaarset sündimuskordajat, mis näitab naise viljakas eas sünnitatud laste arvu eeldusel, et sündimuskäitumine jääb selle aja jooksul samaks. Seega iseloomustab sündimuskordaja sündimuse taset vaatlusaastal ja seda sobib tõlgendada kui elu jooksul keskmiselt sünnitatud laste arvu. Taastetasemeks loetakse sündimuskordaja väärtust 2,1.

Madal sündimus on olnud Eestis probleemiks iseseisva riigi rajamisest saadik. Juba 1920.–1930. aastail oli Eesti üks madalama sündimusega riike Euroopas, sündimuskordaja kõikus taastetaseme ümbruses ja „tühjade hällide“ probleemile ning selle põhjuste analüüsimisele pühendati rida teaduslikke ja poliitilisi kirjutisi ning algatati perepoliitilisi meetmeid. Teise maailmasõja alperioodil sündimus Eestis pisut isegi tõusis – võib-olla alalhoiuseovist. Sõja lõppedes aga ei alanud Eestis rahulik rahvastiku areng. Eesti oli okupeeritud, mingil määral jätkus sissisõda, toimusid küüditamised, suur osa põlisrahvastikust oli kodust lahkunud. Seetõttu sündimus märkimisväärselt ei suurenenud – ei järgnenud nn sõjajärgset beebibuumi, mis haaras suure osa Euroopast. Sündimus hakkas tasapisi suurenema alles kuuekümnendate lõpus ja saavutas maksimumtaseme laulva revolutsiooni ajal 1980. aastate lõpus. Taasiseseisvumise järel tabas aga Eestit enneolematult ränk sündimustaseme langus – nähtus, mis oli iseloomulik kõigile Ida- ja Kesk-Euroopa siirderiikidele ja mida seletatakse üleminekušokiga, noorte naiste avardunud võimalustega avatud ühiskonnas, kuid ka siirdemajanduse probleemidega. Eesti eripära – ilmselt riigi väiksuse tõttu – oli sündimuse kiire langus, ent suhteliselt ruttu (võrreldes teiste siirderiikidega) algas ka sündimuse stabiliseerumine ja tõus. Võimalik, et kaasa aitas ka riigi aktiivne perepoliitika. 2006. aastaks saavutas Eesti sündimuskordaja Euroopa keskmisele lähedase taseme (1,58), mis ületab kõiki idabloki ja ka paljusid Lõuna-Euroopa riike, kuid mis moodustab siiski vaid kolmveerandi taastetasemest ja pole rahvastikuarengu mõttes jätkusuutlik.

Viimase viiekümne aasta jooksul on eestlasi huvitanud ka sündimuse rahvuseripärad. Üsna levinud müüt on immigrantide suurem viljakus põlisrahvaga võrreldes, kuid lähemal analüüsil see siiski paika ei pea. Mitte-eestlaste suhteliselt suur osatähtsus sünnitajate seas tulenes immigrantide soodsast vanusjaotusest, mistõttu eestlaste osa langes 1980. aastatel alla 60%. Praegu on sünnitajate seas eestlasi 72%.

BIRTH

In order to evaluate the fertility level, total fertility rate (TFR) which shows the number of children that would be born per woman at child-bearing age, assuming that the reproductive behaviour does not change, is often applied. Thus, the TFR basically characterizes the level of fertility during the reference year and it can be interpreted as the average number of children born per woman in her lifetime. The 2.1-fold TFR value is considered the reproduction level.

Low fertility has been a problem for Estonians since the establishment of independent state. Already during the 1920–1930s, the fertility in Estonia was one of the lowest in Europe, the fertility rate fluctuated around reproduction level, a number of scientific and political articles were dedicated to the topic of “empty cradles” and the possible relevant reasons, and family-related political measures were taken. During the initial period of World War II fertility in Estonia even rose a bit – maybe due to the self-preservation considerations. But, end of the war was not followed by a peaceful development of population in Estonia. Estonia was occupied, guerrilla warfare continued to some extent, deportations were carried out, a large number of non-migrants had left home. Therefore, there was no significant rise in fertility in Estonia,

Üks laps sündida issa, teine emma ja kolmas suguvõssa

Ema ja laps Tallinnas, 1930-ndad
Mother and child in Tallinn, 1930s

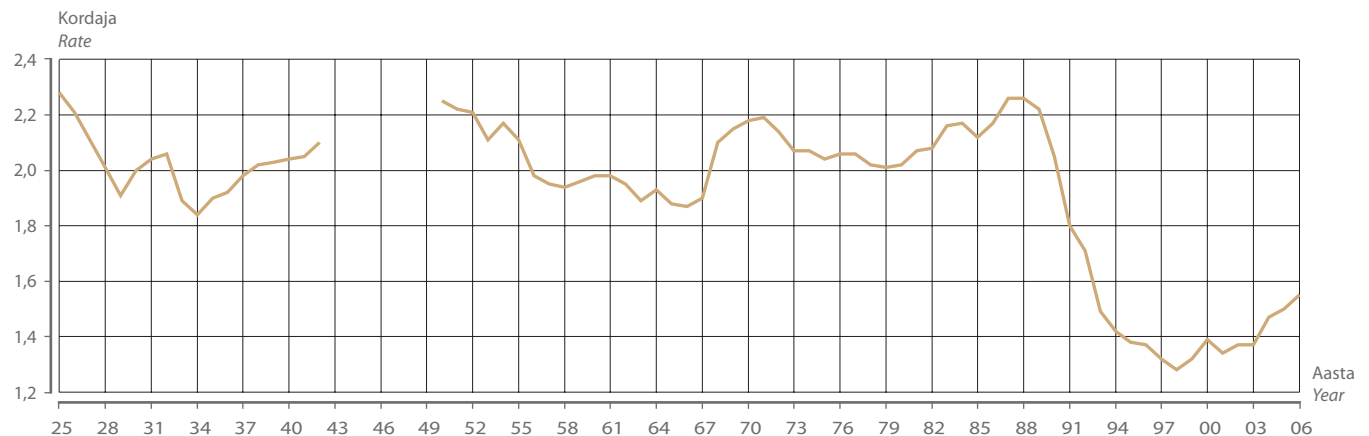

Vanaema lapselapsega Nõmmel, 1966
Grandmother with her grandchild at Nõmme, 1966

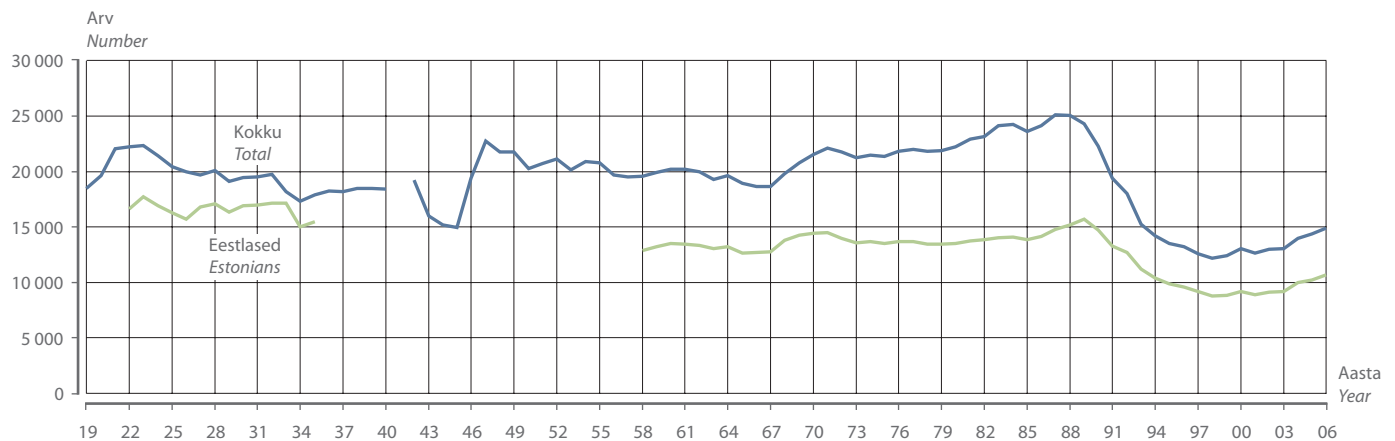
there was no post-war “baby boom”, which hit a large part of Europe. Fertility started to rise gradually only at the end of the sixties and reached its peak during the so-called “singing revolution” at the end of the 1980s. But after regaining independence a drastic drop in fertility level, never seen before, hit Estonia. This trend was characteristic of all countries of Eastern and Central Europe during the transitional period and it is explained by a shock accompanying the transitional period, by the ever expanding opportunities for young women in the open society, but also by the problems related to the economy in transition. The peculiarity of Estonia – evidently due to its small size – was a fast drop in fertility, but the stabilization and rise of fertility followed considerably quickly (compared to other countries). Active family policy of the state might have been a facilitating factor. By 2006, the fertility rate of Estonia already approached the average European level (1.58), exceeding all Eastern Block countries and a lot of South-European countries, but nevertheless, it forms only three-fourths of reproduction level and is not sustainable from the point of view of population development.

During the last fifty years, Estonians have taken interest also in the ethnic peculiarities of fertility. A myth about the higher fertility of immigrants in comparison with non-migrants is wide-spread, but the argument does not hold good if analysed more closely. A comparatively large share of non-Estonians among the women giving birth originated from the comparatively favourable age distribution of immigrants. That is why the share of Estonians dropped below 60% during the 1980s. At present, there are 72% of Estonians among the women giving birth.

Summaarne sündimuskordaja, 1925–2006. Total fertility rate

Sünnid, 1919–2006. Births

ELUIGA. SURM

Kuigi rahvaarvu loomuliku muutumise hindamisel paistab esmapilgul silma sündide dünaamika, on täpselt sama oluline ka surmade arv. Liigvarane suremus on üks negatiivse iibe olulisi põhjusi ning selles, et paljudes Lääne-Euroopa maades püsib iive positiivne madalast sündimusest hoolimata, on oluline roll järjest pikeneval elueal.

Eestis on keskmine oodatav eluiga olnud seni üsna lühike. Viimase seitsmekümne aastaga on väga oluliselt muutunud küll surmapõhjuste struktuur, ent suremus on jäänud endiselt kõrgeks. Kui võrrelda aastaid 1930–1936 ja 2000–2006, võib tõdeda, et viimasel perioodil on rahvaarv suurem keskmiselt 21%, surmajuhtude arv aga 7% – suremus on mõõdukalt vähenenud. Arvestada tuleb aga ka erinevat rahvastiku vanusstruktuuri: aastal 1934 oli keskmine Eesti elanik 33,6-aastane, aastal 2004 aga 39,6-aastane.

Surmapõhjustest olid 70 aasta eest esikohal nakkushaigused, eeskätt tuberkuloos, mille ravi ja ennetus oli sel ajal veel lapsekingades. Tänapäeval on nakkushaiguste osatähtsus surmapõhjustes alla ühe protsendi. Arstiabi vähest kättesaadavust Eesti Vabariigi algperioodil näitab ka teadmata surmapõhjuste osatähtsus. Eriti raske oli olukord maal: 1921. aastal oli maal 10 000 inimese kohta vähem kui üks arst, kuid aastail 1921–1936 paranes olukord ligi kolmekordselt.

Tänapäeva peamised surmapõhjused – vereringeelundite haigused ja kasvaja – jäid tollal vastavalt neljandale ja kuuendale kohale. Kuigi ka 70 aastat tagasi oli vägivaldsete surmade, sh ka enesetappude osa surmapõhjuste seas oluline, on see tänapäeval kaks korda suurem, lisandunud on muu hulgas liiklusõnnetused.

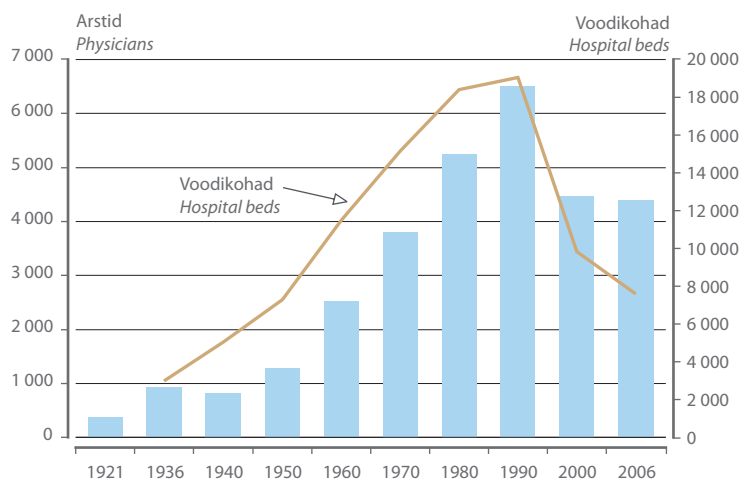
Eestis on meeste ja naiste oodatava eluea erinevus erakordselt suur – üle 11 aasta. Kui Eesti naise keskmine oodatav eluiga sünnil (2006. aastal 78,5) jääb Euroopa Liidu vanemate riikide (EL15) naiste keskmisest hinnangulisest elueast maha viis aastat, siis Eesti mehe keskmine eluiga sünnil (67,4) on ligi kümme aastat lühem

Haigus ei küsi aega, viletsus ei vaata päeva

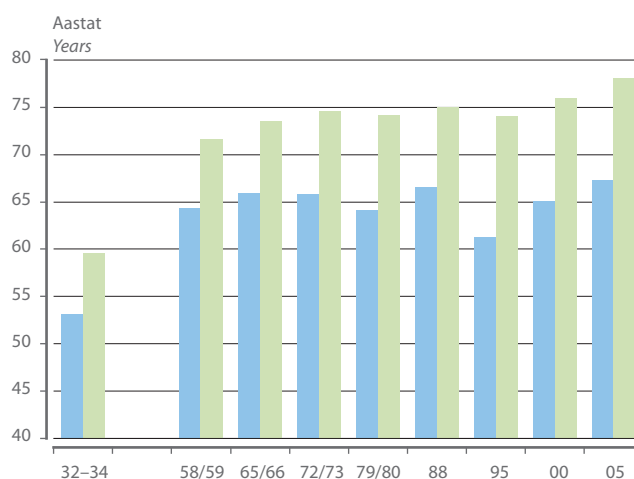

Haiglas, 1939
At the hospital, 1939

Arstid ja ravivoodid. Physicians and hospital beds

Keskmine oodatav eluiga. Average life expectancy

Vanaema lapselapsega, 27.10.1929
Grandmother with her grandchild, 27.10.1929

kui EL15 meestel keskmiselt. Kui vaadelda sünnipölvkonnast ellujäänuid, siis algavad märgatavad erinevused juba 40-aastaste seas ja 75. sünnipäeva tähistab umbes kolmandik meestest ja kaks kolmandikku naistest. Samas on nii kõrgesse ikka jõudnud meeste ja naiste oodatav elada jäänud aastate arv üsna sarnane – meestel 8 ja naistel 10 aastat. Viimase kümne aastaga on nii meeste kui ka naiste keskmine oodatav eluiga pidevalt kasvanud, olles praegu pikem kui kunagi varem.

Eestlaste madala oodatava eluea üks põhjus on kindlasti möödunud aastakümnete raskuste ja läbielamiste mõju tervisele. See aga ei peaks kuigivõrd mõjutama uue põlvkonna tervist ja elujõudu. Nii ongi imikusuremus Eestis pidevalt alanenud ja jõudnud 2006. aastaks nelja promillini, mis on lähedane EL15 keskmisele tasemele. Võrreldes selle ajaga, mil sündisid tänased 75-aastased, on vastsündinutel tänapäeva Eestis ellujäämise võimalus üle 20 korra suurem – hoolimata sellest, et erinevalt varasemast ajast loetakse Eestis (alates 1992. aastast) elussündinute hulka ka alla kilose sünnikaaluga vastsündinud, kui nad mingilgi määral elumärke ilmutavad.

Surmapõhjused, 1930–1936 ja 2000–2006 (protsenti) Causes of death, 1930–1936 and 2000–2006 (percentage)			
Surmapõhjus	1930–1936	2000–2006	Cause of death
Raukusnõtrus, vanadus	18,5	2,7	Senility, old age
Nakkushaigused	17,4	0,8	Infectious diseases
Vereringeelundite haigused	11,1	53,8	Diseases of the circulatory system
Närvisüsteemi ja psüühika haigused	10,1	1,9	Diseases of the nervous system and mental disorders
Kasvajad, vähk	7,1	19,2	Neoplasms, cancer
Hingamiselundite haigused	7,1	3,1	Diseases of the respiratory system
Seedeelundite haigused	6,0	3,7	Diseases of the digestive system
Välispõhjused (õnnetus või vägivald)	4,9	10,6	External causes (accident or violence)
Muu	6,0	3,0	Other
Teadmata, ebaselge põhjus	11,8	1,2	Unknown and unspecified causes

LIFE EXPECTANCY. MORTALITY

Although the dynamics of number of births is the first thing to meet the eye when assessing natural increase, the number of deaths should not be underestimated. Early mortality is an essential reason for negative growth, and increasing longevity is an important factor to be considered in order to understand why many Western European countries have positive growth despite low number of births.

Average life expectancy has so far been relatively low in Estonia. The structure of causes of death has drastically changed over the last seventy years, but mortality has still maintained its high level. The comparison of periods 1930–1936 and 2000–2006 reveals that the population increased by an average of 21% during the second period, while the number of deaths increased by 7%, indicating a moderate decline in mortality. However, we have to consider difference in the age structure of population: the mean age of Estonian resident was 33.6 in 1934 and 39.6 in 2004.

70 years ago, the most common cause of death was infectious diseases, first and foremost tuberculosis, treatment and prevention of which were only taking baby steps. Today, the proportion of infectious diseases among the causes of death remains below 1%. Low availability of health care in the early years of the Estonian Republic is reflected in the proportion of deaths by unknown cause. The situation was particularly critical in rural areas: there was less than one physician per 10,000 people in the rural areas in 1921, but that number increased almost threefold during 1921–1936.

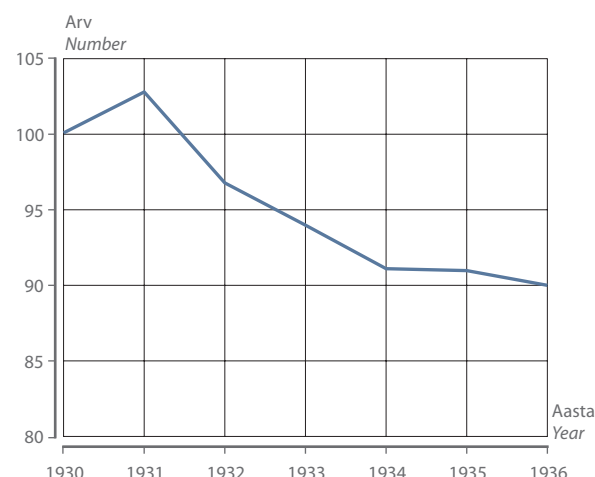
The causes of death that are prevalent today – diseases of the circulatory system and neoplasms – held respectively the fourth and sixth ranking at that time. Despite a relatively high level of violent deaths, including suicides, 70 years ago, it is even twice as high today, with the inclusion of traffic accidents.

There is an exceptional gap between the life expectancy of males and females in Estonia – more than 11 years. While the average life expectancy at birth of Estonian females (78.5 years in 2006) is five years less than the estimated average life expectancy of females in the older countries of the European Union (the EU15), the average life expectancy at birth of Estonian males (67.4) is about ten years less than the average of males in the EU15. When looking at the intra-generational proportion of survivors, the differences can be noticed already among people at the age of 40. About one third of males and two thirds of females celebrate their 75th birthday. However, the estimated number of years to live is rather similar in case of the males and females who have attained such an advanced age – 8 and 10 years, respectively. Within the last decade, the average life expectancy has constantly been increasing both in case of males and females, and has reached the all-time high.

One reason for the low life expectancy of the Estonians is their exposure to difficulties and sufferings within the past decades, which has had certain impact on their health. However, this should not affect the health and vitality of new generation. This is confirmed by the steady decline in infant mortality that reached four pro mille in 2006 being close to the average level of the EU15. Compared to the time when the nowadays 75-year-olds were born, the new-born babies today have more than 20 times higher survival rate – in spite of the fact that since 1992 newborns with the birth weight of less than one kilo have been included in live births, if they show any signs of life.

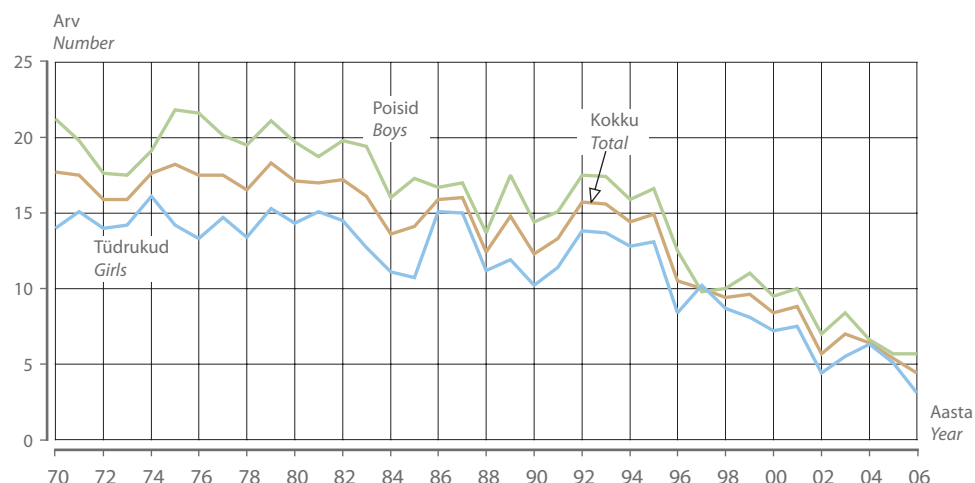
Imikusurmad tuhande elussündinu kohta, 1930–1936

Infant deaths per thousand live births, 1930–1936

Imikusurmad tuhande elussündinu kohta, 1970–2006

Infant deaths per thousand live births, 1970–2006

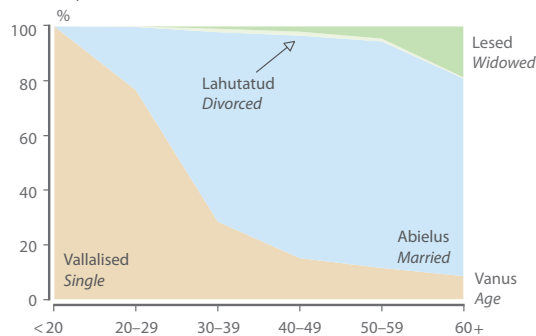
Tuberkuloosihaigete toetuseks, 1933
For the support of persons suffering from tuberculosis, 1933

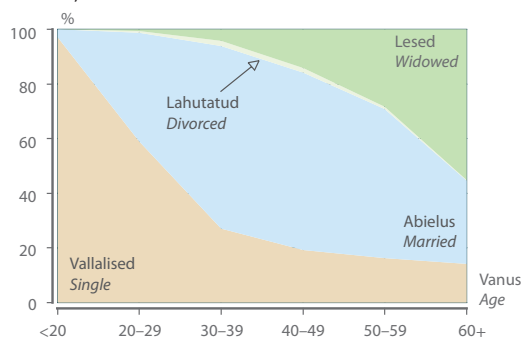
Ühendusel õnnistab, lahutusel laguneb

Perekonnaseis, 1934 ja 2000. Marital status

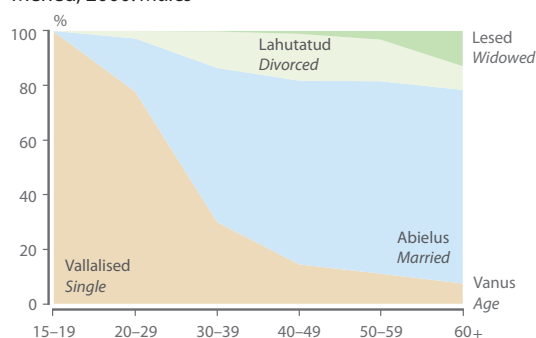
Mehed, 1934. Males

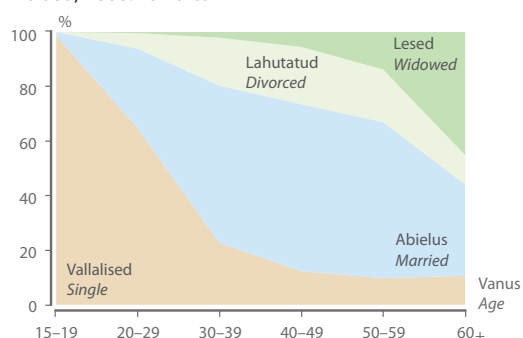
Naised, 1934. Females

Mehed, 2000. Males

Naised, 2000. Females

PERE

Mitmesugused küsitlused kinnitavad, et eestlased väärtustavad kodu ja perekonda. Pere all mõistetakse Eestis eelkõige tuumikperet – abikaasat või elukaaslast ja alaealisi lapsi. Mitme põlvkonna ja mitme tuumaga leibkonna koostel ei ole Eestis populaarne, seda on talunud pigem kui hädapärast väljapääsu eluruumikitsikusest. Juba 1934. aasta rahvaloenduse andmetel oli Eestis keskmine leibkonna suurus 3,7 inimest, ka kahe abikaasaga täispere (leibkonna) suurus piirdus 4,2 liikmega. 2000. aasta rahvaloenduse ajal oli leibkonna keskmine suurus 2,4 inimest. Kui võrrelda pereloomise eas inimesi tänapäeva Eestis nende vaarvanematega 70 aastat tagasi, on näha, et väärtushinnangud abielu kui perekonna aluse suhtes on paari viimase põlvkonna jooksul radikaalselt muutunud.

Abiellumine oli 1930. aastate traditsioonilises ühiskonnas teatavas mõttes sotsiaalse küpsuse indikaator ja perekonna loomise tingimatu eeldus. Eriti puudutas see naisi, kellele vallaliseks jäämine tähendas üldjuhul (eriti külaühiskonnas) ka kehvemat majanduslikku seisundit. Kuigi Eestis vallasemasid lausa ei diskrimineeritud, polnud see staatus kaugeltki ihaldusväärne ning harva teadlikult valitud. 1934. aasta rahvaloenduse andmed näitavad, et vähemalt 60-aastastest meestest ei olnud kunagi abiellunud 8% ja sama vanadest naistest 14%.

Kui võrrelda aastaid 1934 ja 2000, paistab nii meeste kui ka naiste puhul silma lahutanute suurem osatähtsus 2000. aastal. Leskede osatähtsuse suurenemine tuleneb pikenenud elueast ning naiste ja meeste oodatava eluea erinevuse suurenemisest. Kuigi 1934. aastaga võrreldes alustatakse pereelu tänapäeval varem, oli abieluinimeste osatähtsus 2000. aastal mõnevõrra väiksem.

Seaduslik abielu ei iseloomusta tänapäeval tegelikku partnerite koostelu. Näiteks oli 20–24-aastastest naistest 2000. aasta rahvaloenduse ajal abielus 17%, partneriga koos elas aga üle kahe korra rohkem – 36%. Meeste puhul olid vastavad näitajad 8% ja 19%. 25–29-aastastest naistest ja meestest oli abielus vastavalt 41% ja 31%, partneriga koos elas aga 58% ja 51%. Niisiis on vabaabieliu tänapäeval arvestatav alternatiiv seaduslikule abielule. Tegemist ei ole siiski uue trendiga – juba eelmise sajandi 1970.–1980. aastatel tavatsesid noored enne seaduslikku abiellu astumist elada ühise leibkonnana.

Eestis abiellutakse järjest hiljem ja järjest hiljem sünnivad ka lapsed. Ühiskonna hoiak abieluväliste sündide suhtes on muutunud aga üha tolerantsemaks.

70–80 aastaga on sündimuskäitumine Eestis oluliselt muutunud. 1930. aastatele oli iseloomulik suhteliselt hiline pereloomine (eelnema pidi majanduslik kindlustatus) ja tagasihoidlik sihipärane pereplaneerimine – laste sündi jagus kogu viljakusperioodile. Aastakümnete möödudes nihkusid sünnitused järjest varasemale eale. Eestis mõjutas varast pereloomet ka nõukogude elukorraldus – eluruumi sai suurema tõenäosusega pereinimene. Ühtlasi kontsentreerusid sünnid üsna lühikesele ajavahemikule. See näitab sihipärast pereplaneerimist, mille peaaegu ainus vahend oli 1990. aastani abort.

Sünnitamisvanuse kiire alanemine lõppes 1980. aastatel, kuid nii Eesti keskmine sünnitaja kui ka esmassünnitaja oli Euroopa mõistes väga noor veel ligi paarikümmend aastat. Eesti taasiseseisvumisega algas pereloomeliste otsuste edasilükkamine: järjest hiljem abiellutakse (kui üldse), järjest hiljem sünnitatakse. Üsna huvitav on tõdeda, et sünnituste ajastamine oli 2006. aastal üpriski sarnane 1930. aastate sünnituste ajastamisega, kuigi põhjused on mõnevõrra erinevad. Tõsi, ka 21. sajandi noored mõtleavad enne pereloomist majanduslikule kindlustatusele, kuid erinevalt eakaaslastest kolmveerand sajandi tagant on olulisel kohal naise karjäär, haridus ja võimalus näha maailma.

Pereplaneerimise muutusi iseloomustab hästi abortide arv. Eesti Vabariigis ei olnud abort lubatud ja selle kohta puudub ka statistika. Abort legaliseeriti Eesti

NSV-s 1954. aastal. Sellesse suhtuti kui tavalisse meditsiinilise protseduuri, mida arstid sageli soovitasid naistele, kellel raseduse või sünnitusega kaasnes terviserisk. Abordi eetilise üle ei arutletud, sest loodet ei käsitletud elusa inimesena. Abortide sagedus suurenes Eestis järjest, ületades 1970. aastatel sünnituste arvu ligi kaks korda.

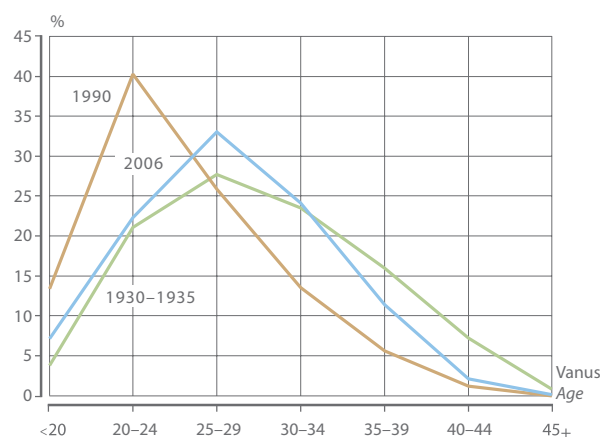
Tegelik peremudel on sõjaeelses ja sõjajärgses Eestis erinev. Sõjaeelses Eestis sündis esimesena veidi üle kolmandiku lastest, teisi lapsi oli veerand ja ligi veerand oli ka neljanda ja järgmise lapsi – pered ei piiranud laste arvu rangelt mudeli järgi. Siiski näitab suhteliselt madal sündimus, et kaunis suur osa naisi jäi lastetuks. Peremudeli tüüp muutus aga radikaalselt kümnemaksona sõjajärgse aasta jooksul ja see tüüp jäi püsima terve põlvkonna jaoks. Eestlaste ideaalses peremudelis on pikka aega olnud 2–3 last, kuigi kõik pered selle realiseerimisele ei jõudnud. Siiski olid pooled vastsündinud pere esiklapsed, tasapisi suurenes teiste laste osatähtsus, stabiliseerudes umbes kolmandiku juures, kolmanda lapsi oli vastsündinutest kümnendik ning neljanda ja järgmise 5–6%. Kaheksa-kümnendatel aastatel hakkas mudel muutuma: suurenes teiste, kolmandate ja isegi neljandate laste osatähtsus esimeste arvel, see protsess kulmineerus laulva revolutsiooni ajal. Taasiseseisvumisele järgnenud sündimuse langus kallutas peremudeli varasemasse suunda: esmassündinute osatähtsus suurenes taas 50%-ni, vähenes teiste laste arv, ka kolmandate ja neljandate laste arv langes peaaegu varasemale tasemele.

Viimaste aastate sündimuse tõus on toimunud suurel määral pere teise lapse arvel. Sündimuse praegune madal tase tuleneb pigem suuremast lastetute naiste arvust (sünnituste hilisemast algusest), mitte erinevast laste arvust peres – peremudelis ei ole viimastel kümnenditel radikaalseid muutusi toimunud, pigem on olnud tegemist lühiajaliste kõikumistega.

Perekonna vähenenud stabiilsus on andnud muretsemiseks põhjust mitme põlvkonna sotsiaalteadlastele. Lahutused muutusid Eesti elu osaks juba enne Teist maailmasõda, mil nende arv ulatus kümnendikuni sõlmitud abielude arvust. 1940. aastate lõpust on lahutuste absoluut- ja suhtarv pidevalt suurenenud, 1980-ndatel ulatus see pooleni sõlmitud abielude arvust. Eesti püsib abielulahutuste poolest Euroopa tipus praegugi. Lahutuste arvu vähenemine sel sajandil ei tulene abielude stabiilsuse suurenemisest, vaid abiellumuse vähenemisest. Kuigi abielude ebastabiilsuse põhjusi on otsitud välisteguritest, on viimaste otsest mõju siiski raske tuvastada. Kõige tõenäolisemalt on peamine põhjus eestlaste raskepärane iseloom, mida võimendab naiste meestest kõrgem haridustase, nn töönarkomaania, kuid võib-olla ka rollijaotusega seotud probleemid. Suure osa abielulahutuste taga on olnud ja on praegugi alkoholi liigpruukimine.

Sünnitajate vanusjaotus

Age distribution of mothers at child delivery

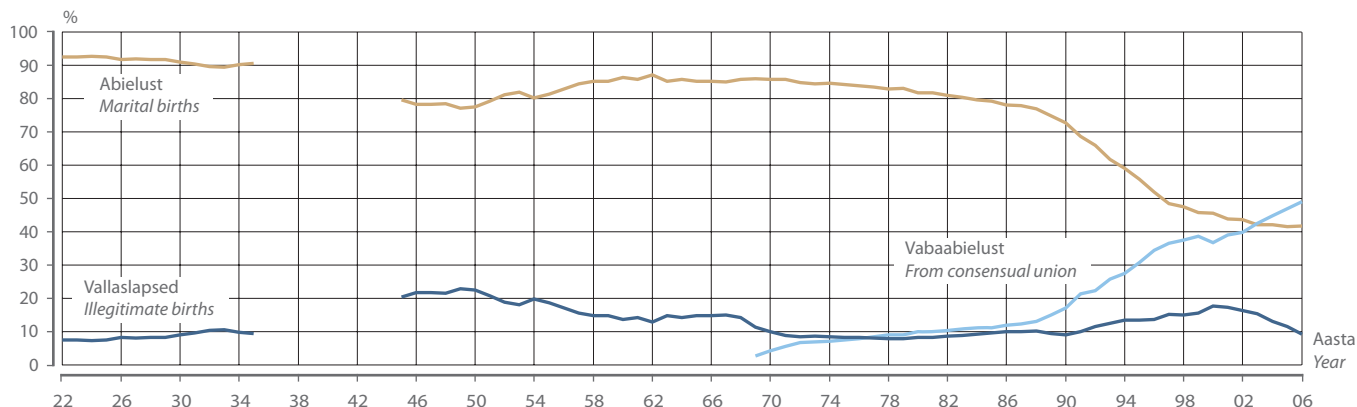

Leeripäev, 1931

Confirmation day, 1931

Sünnid ema perekonnaseisu järgi, 1922–2006

Births by mother's marital status, 1922–2006

Sindi vabrikutöolistest noorpaar, 1920-ndad
Bride and bridegroom, workers of Sindi factory, 1920s

FAMILY

Various surveys have proved that Estonians hold their home and family in esteem. The family in Estonia stands first and foremost for the family nucleus – spouse or mate and children aged under 18. Coexistence of different generations and several households is not popular in Estonia; it has rather been considered as a bare necessity to escape the shortage of dwellings. According to the data of the 1934 Population Census, the average household size in Estonia was 3.7 persons, and it consisted of only 4.2 members in case of a two-parent family (household). During the Population Census 2000, the average household size was 2.4 persons. When comparing the people at the age of starting a family in Estonia today with their great-grandparents 70 years ago, it appears that there have been radical changes with regard to the values concerning marriage as the basis of family within a couple of previous generations.

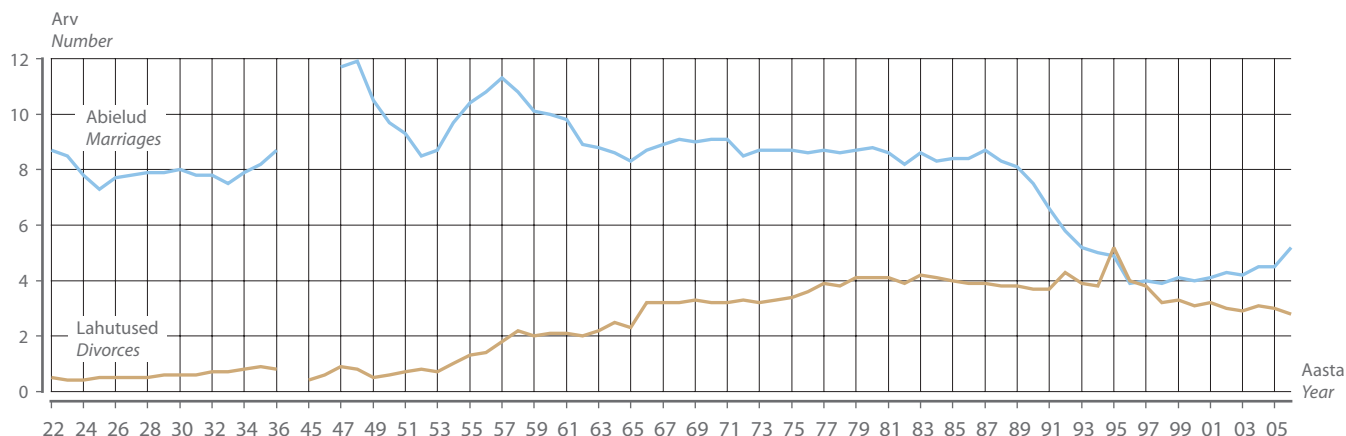
In the traditional society of the 1930s, getting married was in a sense considered an indicator of social maturity and unquestionable prerequisite for starting a family. It was particularly important for females, because a single woman was generally (especially in village communities) considered to have a poor financial status. There was no direct discrimination of single mothers in Estonia, but this status was far from being desirable and was rarely voluntarily selected. The data of the Population Census 1934 reveal that 8% of males and 14% of females at the age of 60 and older had never been married.

Comparison of the years 1934 and 2000 reveals a higher proportion of divorced persons in 2000 in terms of both males and females. The increase in the proportion of widowed persons results from increasing longevity and increasing gap between the life expectancy of males and females. Although family life is nowadays started earlier than in 1934, the proportion of married persons was to some extent smaller in 2000.

Legal marriage in Estonia today does not reflect the *de facto* cohabitation of partners. For example, according to the Population Census 2000, only 17% of females aged 20–24 were married, while the proportion of females cohabiting with the partner was more than twice as high – 36%. Relevant indicators in case of males were 8% and 19%, respectively. The share of married persons in the group of males and females aged 25–29, was 41% and 31%, respectively, while the share of those cohabiting with the partner was 58% and 51%, respectively. Hence, consensual union is a considerable alternative to legal marriage nowadays. This, however, is not an entirely new trend. The tradition of young people living in a common household before getting married was present already in the 1970–1980s.

Abielud ja lahutused tuhande elaniku kohta, 1922–2006

Marriages and divorces per thousand inhabitants, 1922–2006

The age of getting married and having children is postponed to a later age in Estonia. The attitude of the society with regard to illegitimate birth has become more and more tolerant.

Within 70–80 years, the reproductive behaviour in Estonia has undergone a drastic change. In the 1930s it was typical to start a family at a reasonably mature age (this had to be preceded by establishment of financial security) and a modest intentional family planning. In Soviet Estonia, starting a family at an early age was also affected by the Soviet living arrangements – e.g. a family man was more likely to be “granted” a dwelling. At the same time, children were delivered within a relatively short period of time, which refers to intentional family planning, while abortion was virtually a single means of birth control until 1990.

A rapid shift of the child delivery age towards younger age ended in the 1980s, but both the average female giving birth and the average female giving first birth in Estonia were of a relatively young age in the European context for another two decades. The period after the restoration of Estonian independence is characterised by postponing the decisions concerning starting of the family: people get married at older age (if at all) and give birth at older age, too. It is rather interesting to see that in 2006 the timing of giving birth was quite similar to that of the 1930s, despite somewhat different reasons. Young people in the 21st century also tend to think about financial security before starting a family, but unlike young people 75 years ago, the career, education and travel opportunities of females are more important today.

Changes in family planning are well characterised by the number of abortions. Abortion was prohibited in the Republic of Estonia, it was legalised in the Estonian SSR in 1954. This was seen as an ordinary medical procedure, recommended by physicians to females whose pregnancy or birth delivery involved danger to their health. The ethical nature of abortion was never an issue. The frequency of abortions in Estonia increased gradually and exceeded the number of births almost twofold in the 1970s.

There is a difference in the actual family model of the pre-war and post-war Estonia. In pre-war Estonia, the first-born children constituted more than one third of all children, second-born children constituted a quarter, and fourth-born children or children born after that constituted about a quarter of all children, indicating that there was no strict limitation to the number of children according to the model. However, a relatively low fertility shows that a rather large proportion of females remained without children. The type of family model underwent a radical change within the first post-war decade and that model persisted during an entire generation. The ideal family model of Estonians has involved 2–3 children for a long time, although not all families were able to achieve that goal. However, half of the

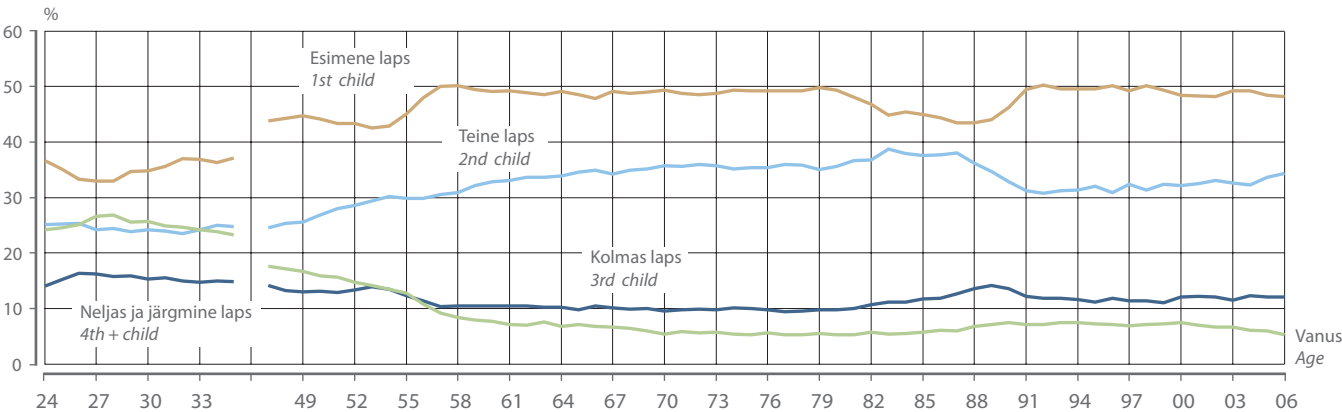

Üliõpilaste pulmapidu restoranis Gloria, 1954
University students’ wedding party at restaurant Gloria, 1954

Laulatus Viljandi Pauluse kirikus, 2.07.2005
Wedding at Pauluse Church in Viljandi, 02.07.2005

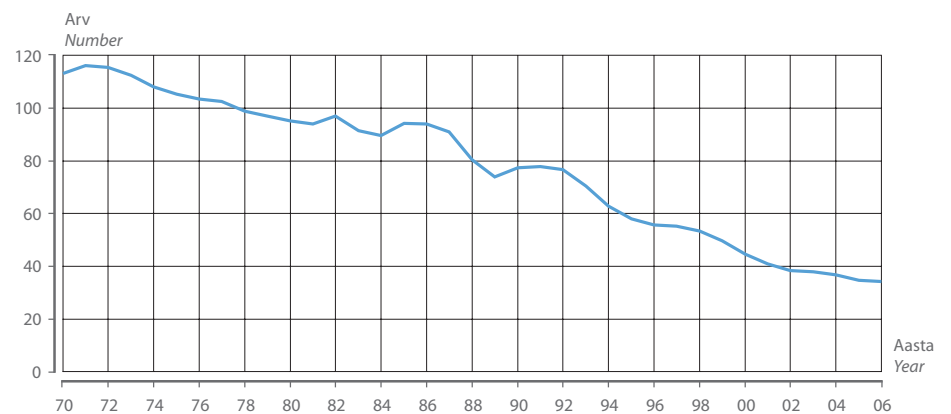
Laste sünnijärjekord, 1924–2006
Birth order of children, 1924–2006

Lapsed koduaias, 26.07.2007
Children in home garden, 26.07.2007

Abordid tuhande 15–49-aastase naise kohta, 1970–2006 Abortions per thousand females aged 15–49, 1970–2006

newborns were first-born children, and there was a slow increase in the proportion of second-born children, which stabilised at about the level of one third; the proportion of third-born children was one tenth, and the number of fourth-born children or children born after that formed 5–6%. The model started to change in the 1980s: the proportion of second-born, third-born and even fourth-born children increased on account of the first-born children, and that process reached its culmination during the period of “singing revolution”. Decline in fertility after the restoration of independence re-established the former family model: the proportion of first-born children increased to 50% again and the proportion of second-born, third-born and fourth-born children dropped almost to the former level.

The increase of fertility during recent years has occurred largely on account of second-born children in a family. Currently, the low level of fertility is more likely due to a greater proportion of childless females (women give birth at older age), not due to different number of children in a family – no radical changes have occurred in the family model during last decades; there have been some short-term fluctuations instead.

Low stability of family has been a concern for many generations of social researchers. Divorce became a part of Estonian life already before World War II, back then the proportion of divorces was one tenth of the number of contracted marriages. Since the late 1940s the absolute and proportional value of divorces has steadily increased, reaching half of the contracted marriages in the 1980s. Also today, Estonia has maintained its position on top of European ranking of divorces. The reason for the decline in the number of divorces in this century is not the increase of marriage stability, but decrease in nuptiality. Although many external reasons have been attributed to the instability of marriages, it is hard to establish their direct impact. The most probable cause is the complex personality of Estonian person, amplified by the females’ higher level of education, the so-called workoholism, but perhaps also problems related to role distribution. Excessive consumption of alcohol was and still is a reason behind many divorces.

Huvitavad faktid_ 1920. aastatel oli pruut peiust keskmiselt 4,1 aastat noorem, 2006. aastal oli vanusevahe 2,5 aastat. 2006. aastal registreeriti tuhande sõlmitud abielu kohta 548 lahutust, 1928. aastal oli tuhande abielu kohta 64 lahutust.

Interesting facts_ In 1920 the bride was on average 4.1 years younger than the groom. In 2006 the age gap was 2.5 years.

In 2006, 548 divorces were registered per thousand contracted marriages, in 1928 there were 64 divorces per thousand marriages.

HARIDUS

1922. aasta rahvaloenduse andmetel oskas vähemalt 10-aastastest elanikest lugeda ja kirjutada 89,1%, linnades oli täielikult kirjaoskajaid üle 94%. Erinevalt enamikust Euroopa maadest ei olnud naiste kirjaoskuse tase oluliselt madalam meeste omast. Naiste võrdväärset püüdu hariduse poole näitab ka tõsiasi, et esimene eestikeelne gümnaasium loodi Tartus nimelt tütarlaste jaoks.

Vastloodud Eesti Vabariigis asuti kiiresti edendama eestikeelset haridust – koolide venestamine ja saksastamine lõpetati määrusega 1918. aastal ning kõigis koolides hakati põhjalikumalt õpetama eesti keelt. Eestikeelse hariduse tähtsustamist näitab Tartu Ülikooli avamine eestikeelsena juba 1919. aastal. 1920. ja 1930. aastatel avati koole tühjaks jäänud mõisates ja ehitati ka uusi, moodsaid hooneid. Aastal 1920 kehtestati üldine 6-klassiline algkoolikohustus, mis rakendus küll alles 1930.

1934. aastaks oli elanikkonna kirjaoskuse tase jõudnud 94 protsendini ning erinevus maa- ja linnarahvastiku kirjaoskuses oli mõnevõrra vähenenud. Praegusel ajal on Eestis nagu teistes arenenud riikideski kirjaoskamatu umbes 0,2% elanikkonnast, enamasti on tegemist puudega inimestega, kes ei ole õppimisvõimelised.

Kui rahva kirjaoskuse tase oli juba 1920-ndatel kõrge, siis haridustase oli nii 1922. kui ka 1934. aasta rahvaloenduse andmetel praegusega võrreldes madal – kuigi Tartu Ülikool asutati aastal 1632, jäi see põlisrahvale sajanditeks peaaegu kättesaamatuks. Tänapäeval on Eesti elanike haridustase kõrge – kolmanda taseme haridusega elanike osatähtsusest oli Eesti 2000. aasta rahvaloenduse andmetel Küprose ja Rootsi järel Euroopas kolmandal kohal. Erinevalt paljudest riikidest on Eestis naiste haridustase meeste omast kõrgem.

Mes inimene oppeb, see ei lää kunage hukka

Paldiski gümnaasiumi 2. klassi käsitöötund, 1928
Handicraft lesson in the 2nd grade of Paldiski upper secondary school, 1928

Raiküla võimlejate rühm, 1935
Gymnasts' group from Raiküla, 1935

Tartu Ülikool 300, 1932
University of Tartu 300, 1932

Raadiotehnika tund Tallinna tehnikakoolis, 1955
Radio engineering lesson at Tallinn technical school, 1955

EDUCATION

According to the Population Census 1922, the total of 89.1% of population at the age of 10 and older were able to read and write, the total proportion of literate people in cities was more than 94%. Unlike most of the European countries, Estonian females did not have a significantly lower level of literacy than males. The females' equal aspiration towards obtaining education is shown by the fact that the first Estonian-speaking gymnasium was established in Tartu namely for girls.

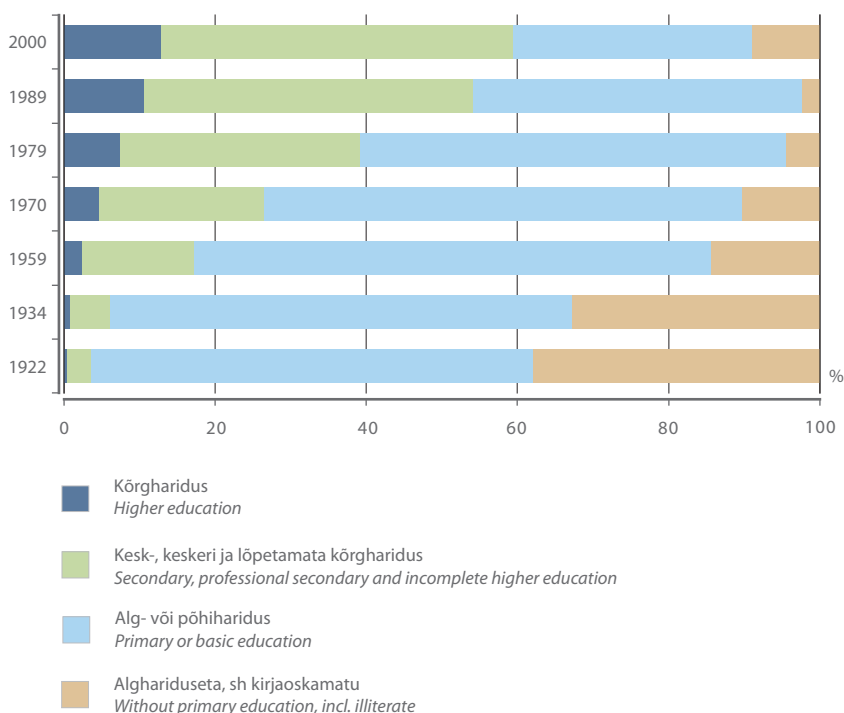
The newly established Republic of Estonia started to promote provision of education in Estonian – russification and germanisation of schools was discontinued after adoption of a relevant regulation in 1918, and all schools started to teach Estonian more extensively. The importance of Estonian education is seen from the opening of the University of Tartu as an Estonian-speaking university already in 1919. During the 1920s and 1930s, schools were opened in deserted manor houses as well as in new modern buildings. General compulsory 6-year primary school attendance was established in 1920, but it became effective not before 1930.

By 1934, the total of 94% of the population had obtained literacy, and the differences between the literacy level among rural and urban population had decreased to some extent. Today the proportion of illiterate population in Estonia is about 0.2% which is similar to other developed countries; this comprises mostly disabled persons who are unable to learn.

While the level of literacy was high already in the 1920s, the level of education was rather low according to the Population Censuses 1922 and 1934, compared to the present day. Despite the establishment of the University of Tartu in 1632, it remained almost inaccessible for non-migrants for centuries. Today the Estonian population has high level of education – according to the Population Census 2000, the proportion of people with tertiary education ranked Estonia as the third top country in Europe after Cyprus and Sweden. Unlike many countries, Estonian females have higher level of education than males.

Elanike haridustase (vähemalt 10-aastased)

Educational level of population (at the age of 10 and older)

Huvitavad faktid 1922. aastal oli Eestis 1534 õppeasutust – 13,9 kooli 10 000 elaniku kohta. Keskmiselt õppis koolis 95 õpilast.

2006. aastal oli õppeasutusi 674 ehk 5 kooli 10 000 elaniku kohta. Õpilasi oli ühe õppeasutuse kohta 398.

Interesting facts There were 1,534 educational institutions in Estonia in 1922 – 13.9 schools per 10,000 persons. The average number of students per school was 95.

There were 674 educational institutions per capita or 5 schools per 10,000 persons in 2006. The total number of students per one educational institution was 398.

METS

Metsa kui loodusvara on läbi aegade kasutatud ehitus- ja küttematerjalina. Puit on oluline eksportartikkel, biokütus, ehitus- ja toormaterjal. Peale selle, et mets annab majanduslikku kasu, on ta ka paljude taime- ja loomaliikide elupaik. 2000. aastal oli Eesti mets koduks 329 linnuliigile ja 81 liiki selgroogsetele. Selgrootuid oli 9499 liiki – enamik neist putukad. Metsas kasvas ka 27 puuliiki ja 1155 muud soontaimeliiki, 3626 seeneliiki, 525 sambalaliiki ning 800 liiki samblikke. Osa liike on liiga intensiivse või läbimõtlemta inimtegevuse tõttu ohustatud (504). Inimesele pakub mets ka puhke- ja sportimisvõimalusi. Peale kõige muu saavad jahimehed, marjulised ja seenelised metsast lisa toidulauale.

Juba Eesti Vabariigi algusaastatel nimetati 21%-se metsasusega Eestit metsarikkaks riigiks, kuid metsa pindala on praeguseks veelgi suurenenud. Riigimetsade valitsuse andmetel oli 1920. aastal metsamaad (sh metsastunud rohumaa) 945 000 hektarit, see hõlmas viiendiku Eesti pindalast. Metsa kasutati palju, sest sõjajärgne ehitustegevus ja taastamistööd olid täies hoos. Raiemahtu suurendasid ka tööd alustanud suured tselluloosi- ja paberivabrikud ning saeveskid. Raskes majanduslikus seisus riik suurendas sissetulekuid puidu ja puittoodete müügi abil, majapidamistes ja tööstuses kasutati puitu kütteks. Sel perioodil Eesti metsa pindala vähenes.

Eesti Vabariigi algusaastail oli kõige suurema metsamaaga piirkond Kirde-Eesti oma Alutaguse metsadega, järgnes Edela-Eesti Pärnu- ja Viljandimaa metsadega. Väiksemaid metsakomplekse leidis kogu riigis. Vähem oli metsa Lõuna-Eestis piiri lähedal, Kesk-Eesti aladel, saartel ja Lääne-Eestis. Suurimate metsaaladega linnad olid Pärnu, Tallinn, Tartu ja Narva, kus oli vastavalt 5448, 2878, 2815 ja 1270 hektarit metsa.

1940. aastaks oli Eesti metsasus 31%. Metsa intensiivne ekspluateerimine jätkus ja suurt metsaraiet peeti teravaks probleemiks. Metsa pindala suurenes peamiselt põllumajandusmaa metsastumise ja metsa istutamise tulemusel, vähem kuivendatud soode metsastumise tõttu. Näiteks aastatel 1972–1980 istutati ligi pool (46%) kõigist puukultuuridest just endistele põllumaadele.

Eesti taasiseseisvumise ajaks oli metsa (puistu) pindala suurenenud 1,83 miljoni hektarini ja metsasus 42%-ni. Nüüdseks on ligi pool Eesti pindalast kaetud metsaga. Metsastumist on peale metsa külvamise ja istutamise suurendanud ka sööti jäänud põllumajandusmaa, kuhu kasvab peale lehtpuuvõsa. Oluliselt on muutunud metsa liigiline koosseis. Kui 1925. aastal oli okaspuumetsa osatähtsus 72%, siis 40 aastat hiljem vaid 62%. Praeguseks on okaspuumetsa osatähtsus puistutes vähenenud ligikaudu 50%-ni.

FOREST

Forest as a natural resource has been used for ages as building and heating material, as well as for increasing one's income. Wood is an important export article, biofuel, building and raw material. Besides economic gain, forest is a place of living for many plant and animal species. In 2000, Estonian forests provided home for 329 bird species, 81 vertebrate species, 9,499 invertebrate species, most of them insects. 27 tree species and 1,155 plant species, 3,626 fungus species, 525 moss species and 800 lichen species grew in the forest. Some species are endangered (504) due to adverse impact of human activity. Forest also provides people with leisure and sports activities. Hunters, berry-pickers and mushroom-gatherers get some extra food from the forest.

Muud asja saab kõik metsast, aga isekasvand vokitatast saa mette

Valgejõe jahimehed, 1970-ndad
Hunters at Valgejõe, 1970s

Metsavaht, 1919
Forest ranger, 1919

Huvitavad faktid

Interesting facts

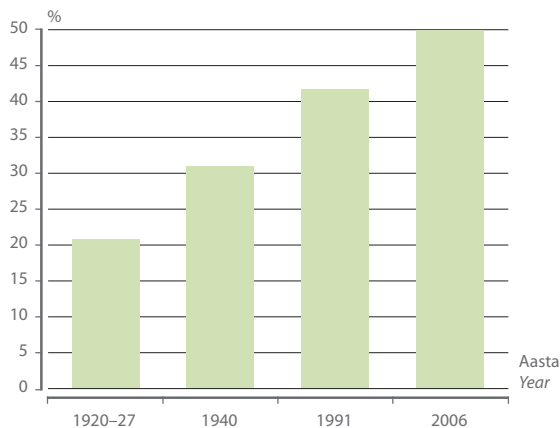
Kõige metsasemad vallad, 1920–1927:

The most wooded municipalities:

Venevere 59% , Mustajõe 53%, Vaivara 52%,

Palmsi 50%, Holstre 50%

Eesti ala metsasus. Wooded area of Estonia

Estonia with its 21% of wooded land was considered a country rich in forests already in the first years of the Republic of Estonia, but the area under forests has been continuously increasing up to now. In 1920 the total area of wooded land was 945,000 hectares or a fifth of the area of Estonia. A lot of wood was used since post-war construction and restoring activities were in full swing. Large pulp and paper factories and sawmills which had started operating increased the prescribed cut. The country in a difficult economic situation increased the income by selling wood and products of wood. Wood was used for heating in households and industry. During this period the area of Estonian forests decreased.

During the first years of the Republic of Estonia, North-eastern Estonia was the region with the biggest wooded area, followed by South-western region. Southern, Central and Western Estonia as well as islands were regions with smaller wooded area. Pärnu (5,448 hectares of forest), Tallinn (2,878 hectares), Tartu (2,815 hectares) and Narva (1,270 hectares) were the cities with the largest forests.

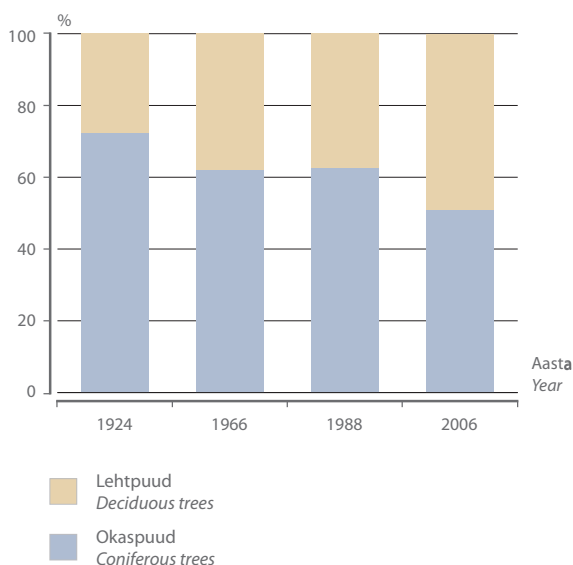
By the year 1940 the wooded area in Estonia had increased to 31%. Intensive exploitation of forests still continued and big felling was an acute problem. The wooded area increased mainly on account of forestation of agricultural land and forest planting. For example in 1972–1980 about a half (46%) of all trees were planted on previous agricultural land.

By the time Estonia regained independence, the wooded area (forest stands) had increased to 1.83 million hectares (42%). Today about a half of the territory of Estonia is covered with forest. The species' composition of forests has considerably changed. If in 1925 the share of coniferous forest was 72%, then 40 years later coniferous forest accounted for only 62%. Today the share of coniferous forest has fallen to almost 50%.

Metsatööd Pärnumaal, 15.01.2004
Forest works in Pärnu county, 15.01.2004

Leht- ja okaspuude osatähtsus Eesti puistutes Share of deciduous and coniferous trees in forest stands of Estonia

Tormijärgsed metsatööd Viljandimaal, 18.01.2005
Forest works after storm in Viljandi county, 18.01.2005

KALA

Kala on läbi aegade rannarahvast toitnud ja sissetulekut andnud. Kuigi Eestit ümbritseb suures osas meri ning ka järvede ja jõgede poolest on see rikas maa, on kalanduse arengut pärssinud kalurit koormavad jäigad seadused ja veekogude rendileandjate suured nõudmised. Eesti Vabariigi algusaastail olukord muutus, sest 1926. aastal anti meri vabaks kõigile kaluritele. Siseveekogude väljarentimine jätkus esimese iseseisvusaja lõpuaastateni.

Eestis jaguneb kalapüük kolme piirkonna vahel: Läänemeri (avamere- ja rannapüük), siseveed ja ookean. Eesti Vabariigi algusest kuni 1940. aastani kogusid kalapüügi andmeid kalanduse korrespondendid. Viimaste vähesuse tõttu on kalakogused ilmselt alahinnatud. Kõige kehvem oli kalasaak 1931. aastal, mil püüti 14 227 tonni kala – 12 403 tonni merest ja 1824 tonni sisevetest. Kõige parema kalasaagiga oli 1932. aasta (28 737 tonni). 1939. aastal püüti kala 21 824 tonni – 18 498 tonni merest ja 3327 tonni sisevetest.

Eesti vetes on kirjeldatud umbes 75 kalaliiki, millest seitse on looduskaitse all: säga, tõugjas, Atlandi tuur, harjus, hink, võldas ja vingerjas. Peipsi järves elab 37 ja Võrtsjärves umbes 30 kalaliiki. Eesti Vabariigi algusaastail oli peamine merest püütud kala räim, mis hõlmas keskmiselt 58% püütud merekalast, kilu püüti vähem – 13%. Taasiseseisvusperioodil on merepüügis toimunud huvitav pööre. Kui aastatel 1992–1996 oli peamine püügiobjekt endiselt räim, siis 1997. aastast hakkas räime osatähtsus merepüügis vähenema ja kilu oma suurenema. 2006. aastal ulatus kilu osatähtsus juba 64%-ni.

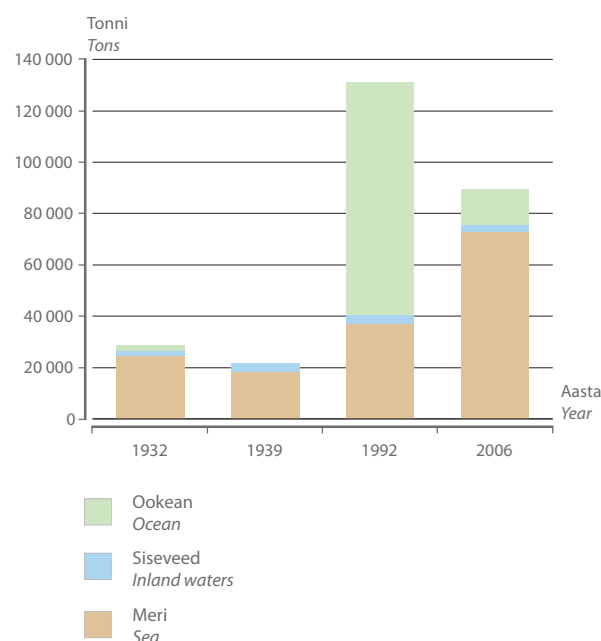
Sisevetepüügis on peamine püügikala varieerunud. Näiteks 1931. aastal püüti kõige rohkem ahvenat (364 tonni), kuid samas hõlmas see sisevetepüügist ainult viiendiku. 1934. ja 1939. aastal oli püütum kala haug, 1992. aastal aga tint – viimane hõlmas sisevetepüügist koguni 44%. Koha püüti kõige rohkem 2000. ja 2006. aastal.

1932. aastal sai Eestis alguse kaug- ehk ookeanipüük, kui Eesti kalalaevastik sõitis esimest korda Islandi vetesse heeringapüügile – kala saadi 2100 tonni. Ligikaudu sama palju kala püüti ookeanist ka 1936. aastal. Üldiselt olid püügi-mahud märkimisväärselt väiksemad, jäädes 990–1300 tonni vahele. Ookeanipüük lõpetati majanduslikel kaalutlustel 1938. aastal, hiljem alustati seda parema püügitehnikaga uuesti. 1992. aastal saadi ookeanist 90 904 tonni kala, kuid pärast seda hakkas püügimaht iga aastaga vähenema. Näiteks 2006. aastal püüti kõigest 13 617 tonni ookeanikala. Kardinaalselt on muutunud ka ookeanist püütud kalade koosseis. Kui 1992. aastal hõlmas poole ookeanipüügist stauriid (46 101 tonni), siis 2006. aastal hõlmas ainuüksi krevetipüük (9242 tonni) kaks kolmandikku.

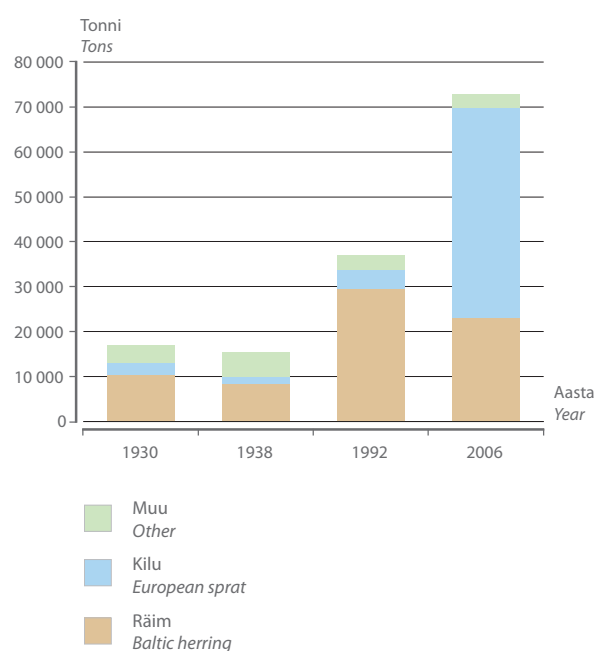
Kalapüügi alla arvati ka hülgejaht ja jõevähipüük. Hüljes oli kalapüügil kaluri põhikonkurent ja seetõttu märgiti ta “kahjulikkude meriloomade nimestikku”. 1930. aastal kütiti 749 hüljest, 1931. aastal 202 ja 1932. aastal 831. Seejärel jaht hoogustus: aastatel 1933–1939 lasti keskmiselt 1536 hüljest. Kõige suurem jaht oli 1934. aastal, kui kütiti 1832 looma. Hülgejaht sõltus suuresti ilmast. Pehmematel talvedel, kui Soome lahele ulatuslikku jääkatet ei tekkinud, rändasid hülged Botnia lahte ja neid kütiti Eesti rannikul vähe. Praegu on nii hallhüljes kui ka viigerhüljes looduskaitse all, sest nende arvukus hakkas kiiresti vähenema. Hüljest ohustavad reostatud elukeskkond, kalapüügiivõrkudesse takerdumine ja ka röövkuittimine.

Kel käed, sel kalad

Kalapüük. Nominal fish catch

Merepüük. Sea fish catch

FISH

Fish has always been the main source of food and income for coastal people. Although much of Estonia is surrounded by the sea and it is also rich in lakes and rivers, the development of fishing has been inhibited by restrictive laws, burdening for fishermen, and strict demands of the lessors of water bodies. The situation changed in the early years of the Republic of Estonia, because in 1926 the sea was granted free for all fishermen. Internal waters were still leased until the end of the first independence period.

Estonian territory is divided into three fishing grounds: the Baltic Sea (deep-sea fishing and coastal fishing), internal waters and ocean. Since the establishment of the Republic of Estonia until 1940, information about fish catch was collected by fishing correspondents. Due to shortage of correspondents the volume of fish was probably underestimated. Fish catch was the poorest in 1931, when 14,227 tons of fish was caught – 12,403 tons from the sea and 1,824 tons from internal waters. The best catch (28,737 tons) was in 1932. The total catch in 1939 reached 21,824 tons – 18,498 tons from the sea and 3,327 tons from internal waters.

There are about 75 species of fish in the Estonian waters, 7 of them have been placed under protection: sheatfish, asp, sturgeon, grayling, loach, sculpin and weather loach. There are 37 species of fish in Lake Peipus and about 30 species in Lake Võrtsjärv. Baltic herring was the main sea fish caught in the early years of the Estonian Republic –

Kalamehed Jägala jõe ääres, 1930-ndad
Fishermen by the Jägala river, 1930s

Kihnu kalurid räimelastiga sadamas, 7.05.2002
Kihnu fishermen with the catch of Baltic herrings in the harbour, 07.05.2002

Peipsi kalurid, 1930-ndad
Fishermen on Lake Peipus, 1930s

it constituted an average of 58% of the total sea fish catch, whereas the catch of European sprat was only 13%. Since the restoration of independence, sea fish catch has taken an interesting turn. Although Baltic herring was still the main catch target during 1992–1996, its proportion started to decline after 1997, and that of European sprat started to grow. In 2006, the catch of European sprat constituted already 64%.

There has been no particularly outstanding catch target in terms of inland fishing. For example, in 1931 the top catch species was European perch (364 tons), but it accounted for only one fifth of the total inland waters fish catch. Northern pike was the most commonly caught fish in 1934 and 1939, European smelt – in 1992, when it constituted as much as 44% of inland waters fish catch. Pike-perch was the top catch in 2000 and 2006.

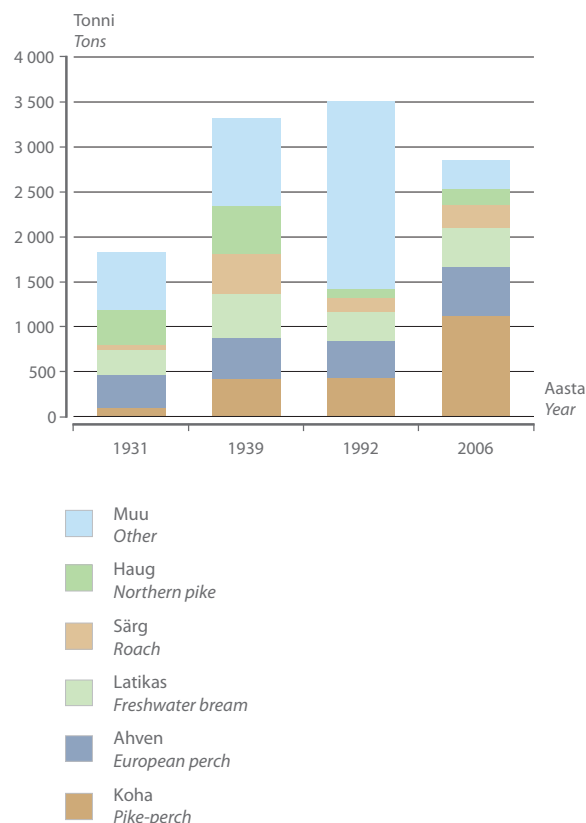
Distant or ocean fishing was started in Estonia in 1932, when Estonian fishing fleet headed for Icelandic waters for the first time to catch herring – the yield was 2,100 tons of fish. The ocean catch reached almost the same level in 1936, too. In general, the catch volumes were significantly lower, ranging from 990 to 1,300 tons. Ocean fishing was terminated on economic grounds in 1938. It was re-introduced later on with much better fishing technology. In 1992 the total of 90,904 tons of fish was caught from the ocean and then the volumes started to decline each year. For example, only 13,617 tons of ocean fish was caught in 2006. There has also been a drastic change in the composition of fish caught from the ocean. While mackerel accounted for a half of the ocean catch in 1992 (46,101 tons), the shrimp catch alone accounted for two-thirds of ocean catch in 2006 (9,242 tons).

Seal fishing and catching of crayfish have also been considered as part of fishing. Seal was seen as the fisherman's basic competitor and therefore it was included in the "list of harmful marine animals". 749 seals were caught in 1930, 202 – in 1931, and 831 – in 1932. Seal fishing gained more ground later on and the average of 1,536 seals were caught during 1933–1939. Seal fishing reached all-time-high in 1934 with the total catch of 1,832 seals. Seal fishing depended much on the weather. In soft winters, when there was no extensive ice cover on the Gulf of Finland, seals migrated to the Gulf of Bothnia, this resulted in a rather poor catch on the Estonian coast. Currently, both grey seal and ringed seal are placed under protection, as their abundance started to drop rapidly. The main factors endangering seals include: pollution of natural environment, getting caught in fishing nets, and also rapacious fishing.

Kevadine tindipüük Pärnus, 2.04.2003
European smelt fishing in spring in Pärnu, 02.04.2003

Sisevete kalapüük. Inland waters fish catch

Huvitavad faktid_ Sõjaeelses Eestis arvestati kalapüüki kvintalites. 1 kvintal ≈ 100 kg.

1934. aastal püüdis kalasportlane August Mölder Keila jõest lõhe, mis kaalus 37 kg ja 750 g.

Väga populaarsed olid üle-eestilised ja kohalikud võrgukudumisvõistlused. Näiteks 1939. aastal oli kõige kiirem võrgukuduja Liisa Isberg Läänemaalt, kes kudas tunni ajaga 2247 võrgusõlme.

Interesting facts_ The unit for measuring the catch, formerly used in the Republic of Estonia, was quintal. 1 quintal ≈ 100 kg.

In 1934, a salmon weighing 37 kg and 750 g was caught from the Keila river by a game fisher August Mölder. All-Estonian and local netting competitions were very popular in earlier days of the Estonian Republic.

E.g. in 1939, the title of the fastest netter was awarded to Liisa Isberg from Western Estonia, who was able to make a net with 2,247 meshes within an hour.

Liig ei tee iial head

Sõiduriistad Tartus Kastani 59, 1924
Vehicles at 59 Kastani Str in Tartu, 1924

Lämmijõe ääres Tartumaal, 1952
By the Lämmijõe river in Tartu county, 1952

AUTO

Eesti Vabariigi sünd langes kokku motoriseerumise ehk autostumise kiire arenguga. Hobupostivankrite, hoburaudtee ja voorimeeste asendumist mootorsõidukitega soosis infrastruktuuri arendamine.

1921. aastal oli Eestis 201 mootorsõidukit – 110 sõiduauto, 57 mootorratast ja 34 veoautot. See tähendab, et iga 5356 inimese kohta oli üks mootorsõiduk ja iga 9787 inimese kohta sõiduauto. 1940. aasta 1. maiks oli mootorsõidukeid registreeritud 9273, kasv oli enam kui 46-kordne. 1940. aastal oli Eestis 3275 sõiduauto, 3385 mootorratast, 2220 veoautot, 268 bussi ning lisaks veel 125 eriotstarbelist sõidukit (sanitaar-, tuletõrje- ja vanglaautot). See teeb ühe mootorsõiduki 121 inimese kohta, sõiduauto oli igal 343. inimesel.

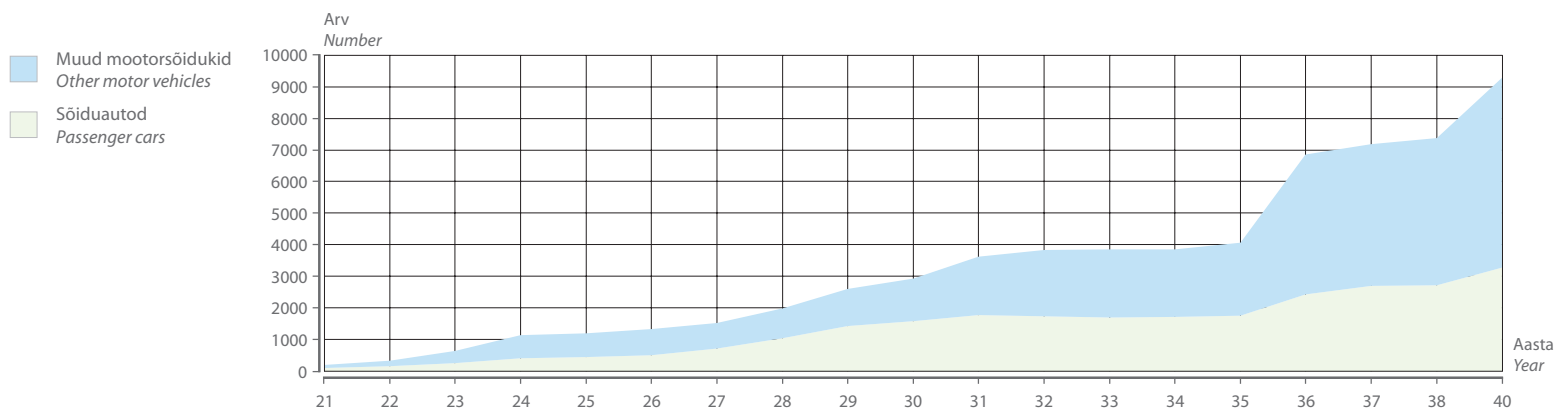
1991. aastaks oli Eestis mootorsõidukeid ligikaudu 447 000 ehk 48 korda rohkem kui 1940. aastal. Sõiduautosid oli 261 100, mootorrattaid 100 200, veoautosid 77 100 ning busse 8600. Selleks ajaks oli juba peaaegu igal neljandal inimesel kas auto või mootorratas ning sõiduauto oli igal kuuendal inimesel. 2006. aastaks kasvas mootorsõidukite hulk veel kolmandiku – 664 800-ni. Sõiduautosid oli 554 000 ja veoautosid 92 900. 2006. aastaks oli igal teisel inimesel mootorsõiduk. Mootorrataste ja busside arv tegi 1991. aastaga võrreldes vähikäiku – 2006. aastal oli arvel umbes 5300 bussi (38% vähem) ning 12 600 mootorratast (87% vähem).

Muutunud on ka autopargi struktuur. Vabariigi algusaastatel oli sõiduautosid mootorsõidukitest alla poole ning mootorsõidukite hulk suurenes just teiste sõidukite – peamiselt mootorrataste ja veoautode arvel. Taasiseseisvumise algusaastatel hõlmas sõiduautode hulk mootorsõidukitest umbes 60%, nüüdseks on sõiduautosid veidi üle 80%.

Intensiivse autostumisega kaasnevad negatiivsed ökoloogilised ja sotsiaalsed mõjud, teravamaid neist on liiklusõnnetused. Liiklusõnnetuste kohta hakati statistikat tegema 1930. aastal, mil toimus 898 liiklusõnnetust – 303 õnnetust tuhande mootorsõiduki kohta. Kuus aastat hiljem, aastal 1936, juhtus 513 liiklusõnnetust ehk 103 õnnetust tuhande mootorsõiduki kohta. 1936. aasta liiklusõnnetustes sai kannatada 330 inimest, hukkus 29.

Tänapäeval on liiklusõnnetuste arv kõvasti suurenenud, kuid tuhande mootorsõiduki kohta on õnnetusi palju vähem. 1991. aastal toimus 1965 liiklusõnnetust – 4,4 õnnetust tuhande mootorsõiduki kohta. 2006. aastal juhtus 2585 liiklusõnnetust ehk 3,9 õnnetust tuhande mootorsõiduki kohta. Kahjuks on vabariigi algusaastatega võrreldes tohutult suurenenud purjus sõidukijuhtide põhjustatud

Mootorsõidukid, 1921–1940. Motor vehicles

liiklusõnnetuste osatähtsus. Kui 1936. aastal põhjustasid joobes sõidukijuhid 7% liiklusõnnetustest (35), siis 2006. aastal koguni viiendiku inimkannatanutega liiklusõnnetustest (517). Joobes sõidukijuhtide põhjustatud avariides hukkus 2006. aastal 53 inimest, vigastada sai 777.

Mootorsõidukid on ka mobiilsed saasteallikad, millest paiskub õhku suurel hulgal saasteaineid – peamiselt vingugaasi ja lämmastikoksiide. Kuigi mootorsõidukite arv on pidevalt suurenenud, on nende õhku paisatud saasteainete kogus aastatel 1991–2005 oluliselt vähenenud. Näiteks paiskasid mootorsõidukid 2005. aastal õhku 42 700 tonni vingugaasi (88% vähem kui 1991. aastal). Vähenesid ka happelihased põhjustavate heitgaaside kogused – vääveldioksiide eraldus 1300 tonni (90% vähem kui 1991. aastal) ja lämmastikoksiide 15 700 tonni (63% vähem). Lenduvaid orgaanilisi ühendeid eraldus liiklusvahenditest 5300 tonni ehk 92% vähem. Peale õhusaaste tekitavad mootorsõidukid ka pinnase ja pinnavee reostust, müra ja jäätmeid. Autostumise negatiivsed mõjud on ka teedehhitusest tingitud elupaikade killustumine, loomade rändeteede tõkestamine, maanteedel hukkunud loomad ja linnud, ummikutes kaotatud aeg ning mootorsõidukite tootmise ja kasutamise energia- ja ressursimahukus.

Saue mõisas, 24.05.2002
At Saue manor house, 24.05.2002

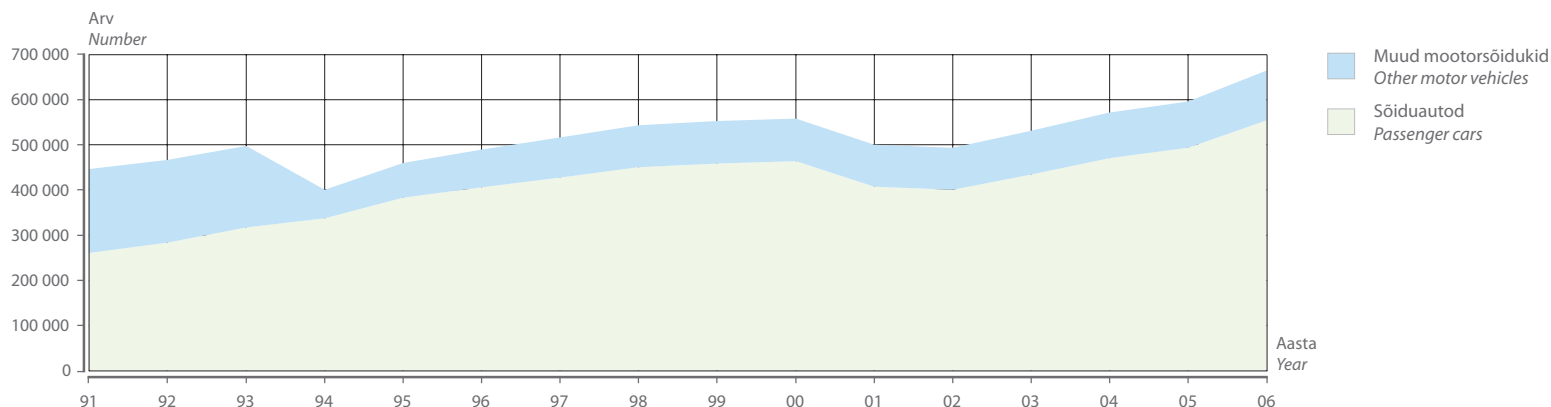
CAR

Birth of the Republic of Estonia coincided with a rapid development of motorisation. Horse mail coaches, horse railways and vehicles driven by coachmen were replaced by motor vehicles. This was facilitated by the development of infrastructure.

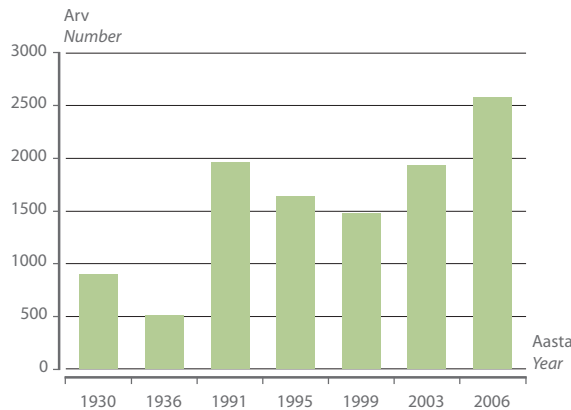
In 1921, there were 201 motor vehicles in Estonia – 110 passenger cars, 57 motorcycles and 34 lorries. This makes one motor vehicle per 5,356 persons and one passenger car per 9,787 persons. By 1 May 1940 there were 9,273 registered motor vehicles, hence, the rise was more than 46-fold. By 1940 there were 3,275 passenger cars, 3,385 motorcycles, 2,220 lorries, 268 buses and 125 specialized vehicles (sanitary and prison vehicles, and fire engines) in Estonia. This makes one motor vehicle per 121 persons, and one passenger car per 343 persons.

By 1991 there were about 447,000 motor vehicles in Estonia, i.e. 48 times more than in 1940. There were 261,100 passenger cars, 100,200 motorcycles, 77,100 lorries and 8,600 buses. By that time almost every fourth person owned a car or a motorcycle, and one out of six persons owned a passenger car. By 2006, the number of motor vehicles had grown by a third – up to 664,800. This number included 554,000 passenger cars and 92,900 lorries. By 2006, every other person owned a motor vehicle. Compared to 1991, the number of motorcycles and buses had declined – in 2006 there were about 5,300 registered buses (38% less) and 12,600 motorcycles (87% less).

Mootorsõidukid, 1991–2006. Motor vehicles

Liiklusõnnetused. Traffic accidents

Huvitavad faktid_Populaarsemad

automargid: 1940. aasta 1. jaanuaril oli liiklemislubadega sõiduautode hulgas kõige rohkem Forde (602 sõiduautot), Opeleid (433) ja Chevrolet`sid (304).

2006. aasta 1. novembril oli sõiduautodest enim arvel Volkswageneid (64 174 autot), Forde (57 922) ja Opeleid (46 872).

1937. aastal oli kõigi sõiduautode jõuallika tüüp "bensiiniga köetav plahvatus-mootor".

1937. aastal oli enamiku sõiduautode võimsus 10–15 HJ (48% autodest) ja alla 10 HJ (47%).

Interesting facts_Most popular car models:

On 1 January 1940, the following car models dominated among the passenger cars holding traffic licence: Ford (602 cars), Opel (433) and Chevrolet (304).

On 1 November 2006, the following models dominated among the registered passenger cars: Volkswagen (64,174 cars), Ford (57,922) and Opel (46,872).

In 1937, the type of powering method of all passenger cars was "petrol-fired explosion engine"

In 1937, the majority of Estonian passenger cars had the power 10–15 h.p. (48% of cars) and less than 10 h.p. (47%).

The structure of Estonian fleet of cars has also changed over time. During the first years of independence the share of passenger cars among motor vehicles was on average less than a half, and the number of motor vehicles rose namely on account of other vehicles – mainly motorcycles and lorries. After restoration of independence in Estonia, the number of passenger cars among motor vehicles formed about 60% on average. By now, there are slightly more than 80% of passenger cars.

Intensive motorisation has brought about negative ecological and social impacts, the most crucial of them is traffic accidents. Statistics on traffic accidents has been collected since 1930, when 898 traffic accidents happened – 303 accidents per 1,000 motor vehicles. In 1936 there were 513 traffic accidents or 103 accidents per 1,000 motor vehicles, whereas 330 persons got injured and 29 of them died.

Nowadays, the number of traffic accidents has increased much, but there are a lot less accidents per 1,000 motor vehicles. In 1991, 1,965 traffic accidents occurred – 4.4 accidents per 1,000 motor vehicles. In 2006, there were 2,585 traffic accidents or 3.9 traffic accidents per 1,000 motor vehicles. Unfortunately, the share of traffic accidents caused by drunken drivers has immensely grown compared to the initial years of independence. 7%, i.e. 35 of traffic accidents were caused by drunken drivers in 1936, in 2006 one fifth of traffic accidents with injuries (517 accidents) were caused by drunken drivers. In 2006, 53 persons got killed and 777 persons got injured in the traffic accidents caused by drunken drivers.

A motor vehicle is a mobile source of pollution, which emits a great amount of pollutants into the air – mainly carbon monoxide and nitrogen oxides. Although the number of motor vehicles has been constantly growing, the relevant amounts of pollutants emitted into the air have significantly decreased during 1991–2005. For example, in 2005, motor vehicles emitted 42,700 tons of carbon monoxide (88% less than in 1991) into the air. The amounts of exhaust gases which cause acid rain decreased – 1,300 tons of sulphur dioxide (90% less than in 1991) and 15,700 tons of nitrogen oxides (63% less). Vehicles discharged 5,300 tons of volatile organic compounds which is 92% less. In addition to air pollution, motor vehicles also cause pollution of surface and surface water, noise and waste. Other essential negative effects of motorisation include: breaking up of habitats due to construction of roads, blocking of the migratory routes of animals, perished animals and birds on roads, time lost in traffic jams, energy-intensive and resource-intensive manufacturing of motor vehicles.

Suvelaagrisse sõitvad õpilased Tallinnas, 1920-ndad
Pupils going to summer camp in Tallinn, 1920s

TURVAS

Esimesed andmed turbatööstuse toodangu kohta pärinevad aastast 1922 – selleks ajaks oli Eestis juba 14 suurt turbatööstusettevõtet. 1922. aastal toodeti Eestis 5630 tonni pressturvast, 1930. aastal oli toodang juba viis korda suurem – ligi 29 000 tonni. Aastatel 1922–1924 ehitas Riigi Kütteinete Keskkomitee turba transportimiseks kitsarööpmelise raudtee, mis ulatus Lavassaare rabast Pärnu jõe paremkaldani Sindi kalevivabriku lähedal. 1940. aastal oli tootmismahd juba peaaegu kümme korda suurem kui 1930. aastal – kütteturvast toodeti 283 000 tonni ning turbabriketti 33 000 tonni. Eesti esimene turbabriketitehas ehitati 1939. aastal Tootsi alevisse.

1992. aastal toodeti kokku 1,3 miljonit tonni turvast, 1993. aastal kõigest 0,6 miljonit tonni ning 1994. aastal jällegi 1,2 miljonit tonni. Turbatoodangu suurt kõikumist põhjustab ilm, sest turvast saab koguda ainult suvel kuiva ilmaga. 2006. aastal kaevandati Eestis turvast peaaegu 1,3 miljonit tonni.

Eesti Turbatootjate Liitu kuuluvate ettevõtete kasutuses oli 2002. aastal 11 600 hektarit turbatootmisväljasid ehk umbes 1,14% Eesti soode pindalast. Sood omakorda hõlmavad kogu Eesti territooriumist 22% (siia hulka on arvestatud ka kõdusoometsad, haritav turbamaa ning pressturbaväljad). Soouurijate andmeil tekib turvast juurde vaid 6%-l Eesti territooriumist. Kui turbakaevandamist jätkatakse samas mahus, ammendub praegu tööstuslikuks kaevandamiseks eraldatud turbavaru (775 miljonit tonni) Eesti Turbatootjate Liidu hinnangul 900 aastaga. Turba juurdekasvuk hindavad soouurijad ligikaudu 600 000–700 000 tonni aastas.

Ühes Eesti suuremas soos – Kuresoos (10 842 hektarit) – on turba keskmine paksus 3,8 meetrit, kohati kuni 7,5 meetrit. Sõltuvalt turba liigist ja tüübist on selle juurdekasv 0,2–1,9 millimeetrit aastas, keskmiseks peetakse 1 millimeetrit aastas.

Märgalad seovad hästi süsinikku. Märgalade kuivendamisel hakkab aga turvas lagunema ja aegade jooksul kogunenud süsinik paiskub süsihappegaasina atmosfääri tagasi. Kuivendatud turbaalad paiskavad Eestis igal aastal õhku 10 miljonit tonni süsihappegaasi. Elektri jaamade tegevusest eraldub igal aastal umbes 15 miljonit tonni süsihappegaasi, transpordist ja muust tööstusest aga 1,7 miljonit tonni. Seega on kuivendatud turbaalad süsihappegaasi õhku-paiskajatena suuruselt teisel kohal. Maaparandus ja liigniiskete alade (sealhulgas soode) kuivendamine hoogustus nõukogude ajal. 1980. aastaks oli kuivendatud üle miljoni hektari maad ehk kolm neljandikku kogu liigniisketest aladest. Vähem kui sajandiga hävitati umbes 60–70% soodest. Hinnanguliselt laguneb igal aastal põllumajanduslike kuivendustööde tagajärjel umbes 2,5 miljonit tonni turvast – üle nelja korra rohkem kui seda juurde tekib.

Turbatootmine. Production of peat

Kus mägi, seal mõis, kus kungas, seal kõrts, talud soo ja raba sees

Briketipress Pärnumaal Tootsis, 28.07.2005
Peat briquette press at Tootsi in Pärnu county, 28.07.2005

Ropka turbatööstus Tartumaal, 1924
Ropka peat industry in Tartu county, 1924

Parika turbaraba Viljandimaal, 19.07.2006
Parika peat bog in Viljandi county, 19.07.2006

Huvitavad faktid Algselt arvestati toodetud turvast labidaturbana (mis ei kuiva täielikult ja on alati niiske) ning turbakaevandamine toimus turbalõikamise nime all. Selleaegsetes ajalehtedes kasutati ka mõistet lõigati turbaid. 1920. aastate keskpaigas telliti Saksamaalt moodsad masinad ja hakati tootma pressturvast, mida omakorda nimetati päsideks. 1940. aastatest arvestati turbatoodangut turba- ja poolbrikketides ning kütteturbana, mis omakorda jagunes freesturbaks ja tükk Burbaks. Tänapäeval kasutatakse toodangu arvestamisel termineid hästilagunenud turvas ja vähelagunenud turvas.

PEAT

The first information about industrially manufactured peat products originates from 1922 – by that time there were already 14 large peat manufacturing enterprises in Estonia. The total of 5,630 tons of compact peat was manufactured in Estonia in 1922. The production increased five times by 1930, amounting to about 29,000 tons. During 1922–1924 Riigi Kütteainete Keskkomitee (the State Central Committee for Heating Fuels) built a narrow-gauge railway for transportation of peat from Lavassaare peat bog to the right bank of Pärnu river near the textile factory at Sindi. Production capacity in 1940 became almost tenfold when compared to the relevant capacity in 1930, and comprised 283,000 tons of heating peat and 33,000 tons of peat briquettes. The first peat briquette plant in Estonia was established at the town Tootsi in 1939.

Total peat production reached 1.3 million tons in 1992, fell to only 0.6 million tons in 1993 and went up to 1.2 million tons again in 1994. Such great fluctuations in peat production are due to climate conditions, as peat can be collected only in dry summer weather. Total peat production in Estonia was almost 1.3 million tons in 2006.

In 2002, the total peat production area used by enterprises belonging to the Estonian Peat Association was 11,600 hectares or about 1.14% of total area of marshes in Estonia. Marshes, in turn, constitute 22% of the entire Estonian territory (this also includes drained peatland forests, cultivated peatland and compact peat fields). According to marsh researchers peat is produced only on 6% of Estonian territory. In the opinion of the Estonian Peat Association, if peat extraction continues in the same volume, the peat resources currently allocated for industrial extraction (775 million tons) shall be depleted within 900 years. According to marsh researchers, the estimate annual peat growth is approximately 600,000–700,000 tons.

In one of the largest marshes of Estonia – Kuresoo (10,842 hectares) – the average thickness of peat layer reaches 3.8 metres, at times even up to 7.5 metres. Depending on the type of peat its annual growth is within the range of 0.2–1.9 mm. Average annual peat layer growth is 1 mm.

Wetlands have good carbon binding ability. But drainage works in wetlands trigger peat decomposition and accumulated carbon is released back to the atmosphere in the form of carbon dioxide. Drained peat areas in Estonia emit 10 million tons of carbon dioxide each year. The annual emission of carbon dioxide generated by operation of power plants amounts to 15 million tons, and transport and other industries account for 1.7 million tons. Thus, drained peat area is the second largest source of carbon dioxide emission. Land improvement and drainage of moist areas (including bogs and marshes) gained ground during the Soviet times. By 1980 more than a million hectares of land or three quarters of all moist areas had been drained. With less than a century about 60–70% of marshes were destroyed. According to estimations, 2.5 million tons of peat is decomposed as a result of agricultural drainage works each year – which is four times more than average peat increase.

Turba röuku ladumine Ropka turbatööstuses, 1924

Stacking of peat upon a "röuk" (rooflike frame of two hurdles) at Ropka peat industry, 1924

PÕLEVKIVI

Ajalooliselt on põlevkivi kasutus Eestis kujunenud sõdade ja kriiside mõjul ning suurriikide energianõudluse tõttu. Tööstuslik kaevandamine sai Eesti Vabariigis alguse 1918. aastal tekkinud kütusepuuduse tagajärjel. Vastavalt valitsuse otsusele tuli müügiks kaevandatav põlevkivi töödelda, mis omakorda oli põlevkiviõli-tööstuse arengu alus.

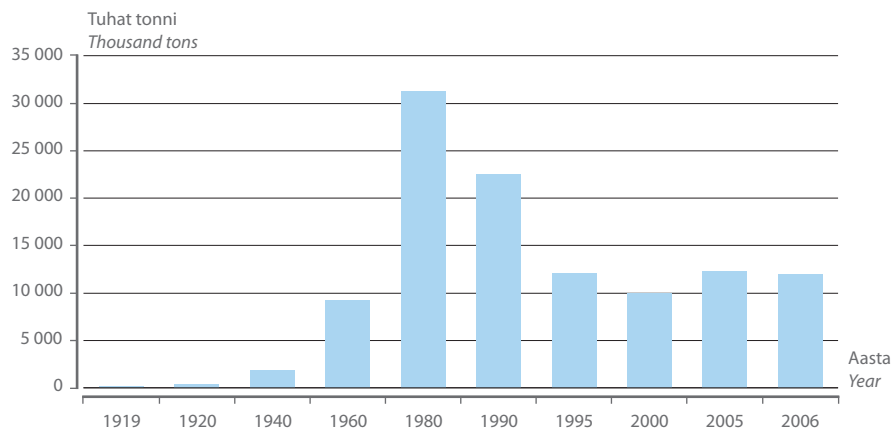
1919. aastal alustas Kohtla-Järvel tegevust Riigi Põlevkivi, 1921. aastal avati seal prooviõlivabrik. Teise maailmasõjani tegelesid Eestis põlevkivi kaevandamise ja kasutamisega nii riiklikul kui ka erakapitalil põhinevad ettevõtted (tähtsal kohal olid välisinvesteeringud). 1940. aastaks oli kaevandusettevõtteid kuus ja kaevandamise maht ulatus 1,9 miljoni tonnini aastas. 1938. aastal saavutas Eesti Vabariik energeetilise sõltumatuse.

1945. aastal asutati ainult põlevkivi kaevandamisega tegelev suurettevõtte Eesti Põlevkivi, mis ühendas 1965. aastaks kõik põlevkivikaevandused. Põlevkivist sai elektrijaamade põhiline energeetiline kütus. Põlevkivi kaevandamise hiilgeaeg oli eelmise sajandi 1980-ndatel – aastal 1980 kaevandati üle 31 miljoni tonni põlevkivi. Aatomienergia areng Nõukogude Liidus 1980-ndatel ja Vene energia-turu äralangemine 1990-ndatel viisid järk-järgult põlevkivi kaevandamise mahu ligi kolmekordse vähenemiseni. Põlevkivitööstus on praeguseni suuresti riigi doteeritav.

Kuigi Eestis on põlevkivi kasutamise strateegia järgi planeeritud 2015. aastani põlevkivi kaevandada kuni 20 miljoni tonni ulatuses, siis praeguseks on kaevandamislube väljastatud suuremas mahus. Põlevkivist energia tootmisel tekib umbes 45% tuhka ja põlevkiviõli tootmisel moodustub kuni 66% tahket jääki. Seda silmas pidades on hinnatud, et alates 1938. aastast kuni tänapäevani on prügilattesse ladestatud umbes 100 miljonit tonni poolkoksi. Samas on Eesti elektrijaamades tekkinud hinnanguliselt umbes 250 miljonit tonni tuhka.

Siiamaani on ühtekokku väljatud umbes miljard tonni põlevkivi. Eesti riiklikus maavarade registris on arvel veel ligikaudu viis miljardit tonni, millest aktiivne varu hõlmab umbes 1,4 miljardit, majanduslikult passiivne varu aga 2,2 miljardit tonni. 1,3 miljardit tonni põlevkivi jääb keskkonnapiirangute alasse, kus igasugune kaevandamine on keelatud.

Põlevkivi kaevandamine. Extraction of oil shale

Kus suitsu seal sooja

Kukruse kaevandus Ida-Virumaal, 1922
Kukruse mine in Ida-Viru county, 1922

Kohtla-Järve põlevkivikaevanduse õlivabrik, 1924
Oil mill of the Kohtla- Järve oil shale mine, 1924

Huvitavad faktid Põlevkivijäätmeid nimetati esimese Eesti Vabariigi ajal põlevkivi jäätisteks.

Põlevkivi kaevandamine Ida-Virumaal, 1920-ndad
Extraction of oil shale in Ida-Viru county, 1920s

OIL SHALE

The historical developments in the utilisation of oil shale in Estonia have been affected by wars and crises and depended on the energy demand of great powers. Industrial mining in the Republic of Estonia was commenced as a result of fuel shortage in 1918. Pursuant to the resolution made by the government the oil shale extracted for sale had to be processed, which, in turn, laid groundwork for the development of shale oil industry in Estonia.

Riigi Põlevkivi (State Oil Shale) was established in 1919 at Kohtla-Järve and the sample oil works were launched there in 1921. Before World War II both state and private enterprises (with significant amount of foreign investments) operated in the field of extraction and use of oil shale in Estonia. By 1940 there were six mining companies and the total annual extraction capacity amounted to 1.9 million tons.

The Republic of Estonia became independent in terms of energy production in 1938.

Eesti Põlevkivi (Estonian Oil Shale), a large enterprise that focused exclusively on oil shale extraction, was established in 1945, and incorporated all oil shale mines by 1965. Oil shale became the primary source of energy fuel for power plants. The 1980s were the golden age of oil shale extraction. More than 31 million tons of oil shale was extracted in 1980. The progress of nuclear energy in the Soviet Union during the 1980s and the withdrawal of Russian energy market in the 1990s led to a gradual decline in oil shale extraction and resulted in almost three times lower production rates. Oil shale industry is still subsidised by the state to a great extent.

According to the strategy for using oil shale, the oil shale extraction capacity in Estonia is up to 20 million tons until 2015, but the amount of currently issued extraction permits exceeds that capacity. The oil shale based energy production generates nearly 45% of oil shale ash. Manufacturing of shale oil by processing oil shale produces up to 66% of fixed residue. In that respect the estimated amount of 100 million tons of semi-coke has been disposed of via landfill during the period since 1938 until the present day. Meanwhile, approximately 250 million tons of oil shale ash has been generated by Estonian power plants.

So far, about one billion tons of oil shale has been extracted. According to the State Register of Mineral Resources there are approximately five billion tons of oil shale left, whereas active resource comprises about 1.4 billion tons and economically passive resource consists of 2.2 billion tons. 1.3 billion tons of oil shale is located in the environmentally restricted area, where any kind of extraction is prohibited.

Põlevkivi laadimine, 1920-ndad
Loading of oil shale, 1920s

Estonia kaevandus Ida-Virumaal, 25.10.2006
Estonia mine in Ida-Viru county, 25.10.2006

ELEKTER

Esimene vahelduvvooluelektrijaam alustas Eestis tööd 1899. aastal Tallinnas Dvigateli vagunitehases. Esimese üldkasutatava elektrijaama (0,1 MW) ehitas Pärnu linnavalitsus 1907. aastal.

Üldkasutatavatest elektrijaamadest läks 1923. aastal esimesena põlevkiviküttele üle Tallinna elektrijaam. Elektrienergia tarbimine järjest kasvas ja elektrijaama monteeriti järjest võimsamaid agregaatte. Eesti Vabariigi ajal oli kõige võimsam elektrijaam Tallinnas, maksimaalse võimsuse (19,2 MW) saavutas see 1938. aastal.

Eesti elektrifitseerimise suunamiseks loodi 23. detsembril 1935 majandusministeeriumi alluvuses Eesti Rahvuslik Jõukomitee. Jõukomitee andmetel toodeti Eestis 1938. aastal elektrienergiat 154,7 gigavatt-tundi, sellest soojusjõujaamades umbes 75% ja hüdrojaamades 25%. 1938. aastal ületas üldkasutatavate elektrijaamade toodang tööstuste elektrijaamade toodangu. Elektrijaamade koguvõimsus oli 1938. aastal 77 megavatti – põlevkivijaamade võimsus 45,5 megavatti (59%), turbajaamade võimsus 15,5 megavatti (20%), puidukütell jõujaamade võimsus 4,6 megavatti (6%) ja hüdroelektrijaamade võimsus 9,5 megavatti (12%).

1. jaanuaril 1939 oli Eestis 30–55-kilovatiseid kõrgepingeliine 294 kilomeetrit, 15-kilovatiseid kõrgepingeliine 433 kilomeetrit ja 1–6-kilovatiseid kõrgepingeliine 137 kilomeetrit, kaabelliine pingega 3–15 kilovatti oli 129 kilomeetrit.

Eesti elektrifitseerimiseks ning elektrienergia tootmise ja jaotamise juhtimiseks asutas vabariigi valitsus 8. mail 1939. aastal aktsiaseltsi Elektri Keskus, mille aktsiatest vähemalt pool pidi kuuluma majandusministeeriumile.

Teise maailmasõja ajal õhkisid Eestist lahkumisel elektrijaamu ja purustasid elektriliine nii Nõukogude kui ka Saksa okupatsiooniväed. Eesti NSV-s kulges elektrimajanduse taastamine alguses suurte raskustega, sest Nõukogude Liidus valitses pidev materjalide ja seadmete defitsiit. Murranguliseks kujunes aasta 1951, kui käivitati teine generaator Kohtla-Järve elektrijaamas (maksimaalne võimsus 50 MW 1959. aastal), läks käiku Ahtme elektrijaam (maksimaalne võimsus 72,5 MW 1966. aastal) ja pingestati Ahtme–Tallinna 110-kilovatine liin, mis lülitas kõik elektrijaamad paralleeltöele. Tekkis ühtne Eesti energiasüsteem, mis jäi siiski kuni Balti elektrijaama ja Eesti elektrijaama käikuandmiseni defitsiitseks.

Balti elektrijaamas alustas esimene energiablokk tööd 1959. aastal ja lõppvõimsus 1435 megavatti saavutati 1966. aastal. Eesti elektrijaama esimene plokk (200 MW) alustas tööd 1969. aastal ja ehitus lõpetati 1973. aastal lõppvõimsusega 1600 megavatti. Elektriliinide kogupikkus oli 1988. aasta lõpuks 1940. aastaga võrreldes suurenenud üle 30 korra.

Tänapäeva Eestis on ligi 40 elektritootjat. 2006. aastal toodeti 90% elektrit põlevkivist. Viimasel kümnendil on renoveeritud mitu hüdroelektrijaama ning tööd on alustanud tuulikud ja tuulepargid. 2006. aastal hõlmas hüdro- ja tuuleenergia siiski vaid 0,9% toodetud elektrist. Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektrienergia kogutarbimises oli 2006. aastal 1,44%.

Elektrienergia kogutoodang (gigavatt-tundi). Total production of electricity (gigawatt hours)

1929	1933	1936	1940	1980	1990	2000	2005	2006
75	85	112	198	18 898	17 181	8 513	10 205	9 731

Ega pime
peale tule

Linnamäe hüdroelektrijaam, 1930-ndad
Linnamäe hydro power station, 1930s

Narva kosk, 1940
Narva waterfall, 1940

Narva-Kiisa kõrgepingeliini ehitus, 12.05.2005
Construction of Narva-Kiisa high voltage power line, 12.05.2005

ELECTRICITY

The first AC power station in Estonia started to work in Tallinn, Dvigatel wagon factory in 1899. The first power station of general service (0.100 MW) was built by Pärnu City Government in 1907.

Of power stations of general service, the Tallinn power station was the first one which started to use oil shale in 1923. The consumption of electricity increased year by year and more powerful aggregates were installed to power stations. During the Republic of Estonia, the most powerful power station was the Tallinn power station, which gained its maximum power 19.2 MW in 1938.

For better direction of the electrification of Estonia, on 23 December 1935 the Estonian National Power Committee was founded in the administrative field of the Ministry of Economic Affairs. According to the data of the Committee, in 1938, 154.71 GWh of electricity was produced in Estonia, of which about 75% was produced in thermal power stations and 25% in hydro power stations. In 1938 the production of power stations of general service surpassed that of industrial power stations. The total power of power stations in 1938 was 77 MW, of which the power of oil shale stations accounted for 45.5 MW (59%), the power of peat stations – 15.5 MW (20%). Wood was used for heating in power stations with the total power of 4.6 MW (6%), the power of hydro stations was 9.5 MW (12%).

As of 1 January 1939, the length of high voltage power lines in Estonia was 294 km (with the voltage 30–55 kV), 433 km (voltage 15 kV) and 137 km (voltage 1–6 kV). The length of cable lines with the voltage 3–15 kV was 129 km.

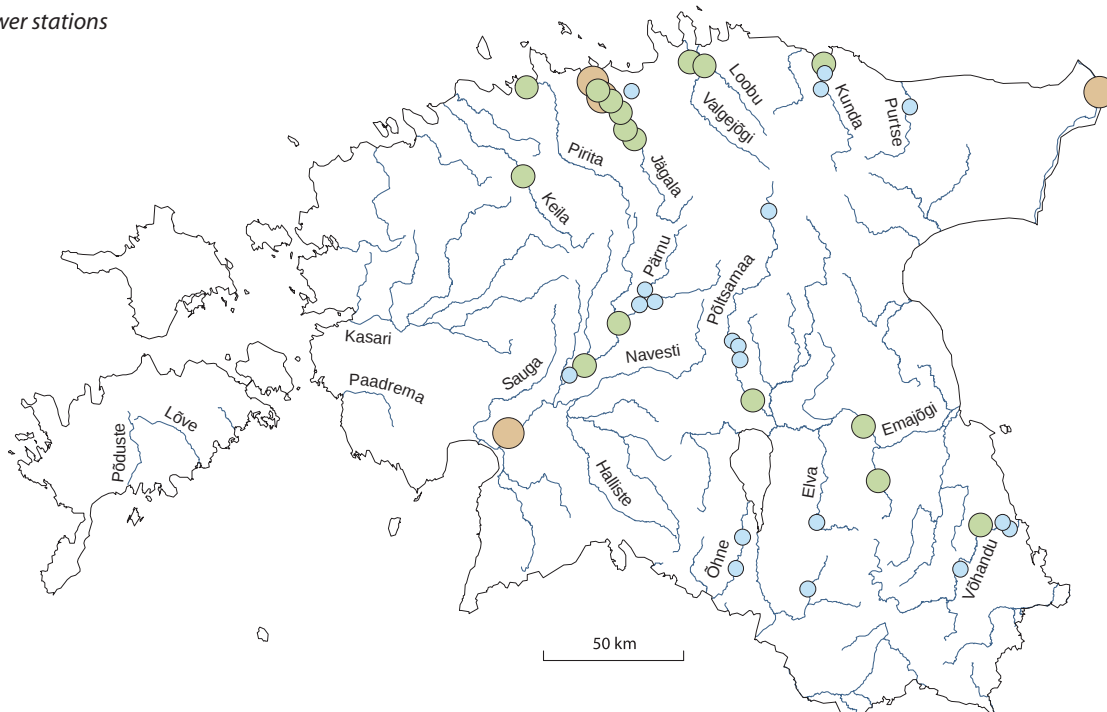
Veejõujaamad, 1939. Hydro power stations

Veejõujaam, kW
Hydro power station, kW

- 38– 74
- 75–736
- >737

Pirita Jõe nimi / Name of the river
— Jõgi / River

Allikas: E. Leppik, 1939
Source: E. Leppik, 1939

Sarjast "Kangur ja sepp", 1922
From the series Kangur ja Sepp (weaver and blacksmith), 1922

For accomplishment of the electrification of Estonia and for management of the production and distribution of electricity, the Government of the Republic of Estonia founded a public limited company Elektri Keskus (Electricity Centre) on 8 May 1939. At least half of the shares were supposed to belong to the Ministry of Economic Affairs.

During the World War II the power stations were blasted and power lines destroyed by the Red Army as well as by German troops while leaving Estonia. At the beginning of the new occupation of the Soviet Union it was very difficult to restore the energy economy. Materials and equipment were deficient in the Soviet Union, and not only in the post-war period. A breakthrough was made in the year 1951 when the second generator was activated in Kohtla-Järve power station (maximum power 50 MW in 1959), Ahtme power station was put into operation (maximum power 72.5 MW in 1966) and voltage was driven into Ahtme-Tallinn 110 kV line. This line switched all power stations to parallel work and a uniform energy system of Estonia was generated.

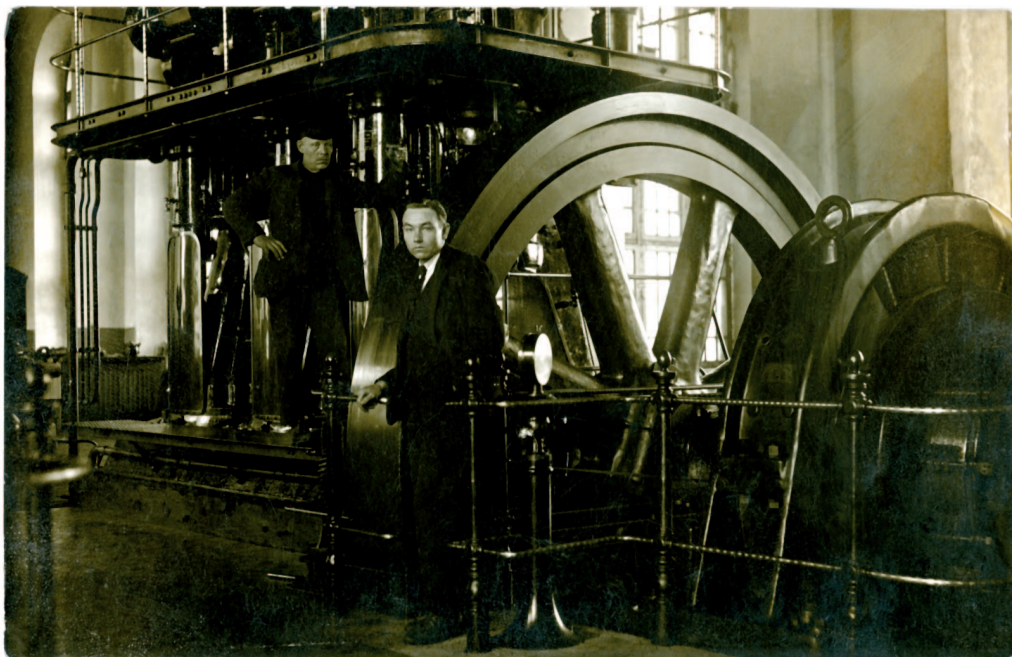
In 1959 the first energy block started to work in the Baltic power station and the ultimate power – 1,435 MW – was achieved in 1966. The first block (200 MW) of the Estonian power station was put into operation in 1969 and the construction was completed in 1973 (the ultimate power 1,600 MW). By the end of 1988 compared to 1940, the total length of power lines had increased more than 30 times.

Today there are approximately 40 electricity producers in Estonia. In 2006, 90% of electricity was produced from oil shale. During the last decade several hydro power stations have been renovated, windmills and wind parks have started working. In 2006, hydro and wind energy still accounted for only 0.9% of the produced electricity. The share of renewable energy sources in the total electricity consumption was 1.44% in 2006.

Virtsu tuulepark, 16.01.2004
Virtsu wind park, 16.01.2004

Elektrijaam, 1920-ndad
Power station, 1920s

Parem müüa kui osta

Kaubalaev Mall Tallinna sadamas, 1935
Cargo vessel Mall in Port of Tallinn, 1935

VÄLISKAUBANDUS

Eesti iseseisvumisega 1918. aastal sai Eestist iseseisev kaubanduspartner, kes võis sõlmida lepinguid teiste riikidega. Iseseisvuse esimestel aastatel oli majanduskoostöö välisriikidega Vabadussõja tõttu muidugi häiritud, samas mängisid sõja võitmisel olulist rolli välisriikidest saabunud kaubasaadetised. Nii saabus Eesti sõjaväele lääneriikidest relvastust ja laskemoona, samuti vormiriideid, saapaid ja muud varustust. Vähemalt sama olulised olid ka toiduainete, arstimate ja kütuse saadetised. Peamiselt saabusid nimetatud kaubad Eestisse Suurbritanniast, Ameerika Ühendriikidest ja Soomest. Kuigi välisriikide saadetisi on tihti käsitletud abina, pidi Eesti riik selle eest siiski hiljem maksma.

Põhjalikum majanduskoostöö ja lepinguliste suhete arendamine välisriikidega algas aastal 1920. 1922. aastal eksportis Eesti kaupa juba 18 välisriiki ja importis kaupa 20 riigist. Võrdluseks võib tuua, et 2006. aastal eksportis Eesti kaupa 151 riiki ja importis 126 riigist.

1920. aastatel olid Eesti peamised kaubanduspartnerid ekspordi puhul Nõukogude Liit, Suurbritannia ja Saksamaa. Impordi puhul olid tähtsamad partnerriigid Saksamaa, Suurbritannia ja Poola. 2006. aastal olid ekspordis peamised partnerriigid Soome, Rootsi ja Läti ning impordi puhul Soome, Venemaa ja Saksamaa. Olulisemad eksportartiklid olid 1920. aastatel paber, tekstiiltooted, puit ja puittooted, lina ning toidukaubad (või, liha ja kartul). Paberit müüdi peamiselt Nõukogude Liitu, puitu ja puittooteid Suurbritanniasse. Tekstiiltoodete puhul olid peamised sihtriigid Saksamaa, Läti ja Taani. Toiduainete seas oli olulisim eksportartikkel või, mida veeti valdavalt Rootsi ja Suurbritanniasse. Eesti lihatooteid ostsid Suurbritannia, Soome, Rootsi ja Saksamaa.

Impordis olid olulisemad kaubaartiklid masinad ja seadmed, metall ja metalltooted, tekstiiltooted ning keemiatööstuse tooted. Peamiselt ostis Eesti neid kaupu sisse Saksamaalt, Suurbritanniast, Rootsist, Ameerika Ühendriikidest, Nõukogude Liidust ja Prantsusmaalt. Toidukaupadest veeti sisse peamiselt vilja ja suhkrut. Viljaimport kõikus aastati, sõltudes nii vilja hinnast maailmaturul kui ka siinsest saagist. Imporditi ka puuvilla, peamiselt Suurbritanniast ja Saksamaalt.

Kui võrrelda peamiseid kaubaartikleid 1920-ndatel ja tänapäeval, võib leida nii erinevusi kui ka sarnasusi. Erinevused on seotud peamiselt tehnoloogilise progressiga. Tänapäeval hõlmavad olulise osa Eesti kaubavahetusest kõrgtehnoloogilised tooted (mobiiltelefonid ja nende osad, elektrilised kodumasinad, arvutid). Tänapäeva kaubavahetuses on tähtsal kohal ka transpordivahendid ja mineraalsed tooted. Eesti Vabariigi algusaegadel oli autosid vähe ja transpordivahendite osatähtsus kaubavahetuses ei olnud veel kuigi suur, seetõttu oli nõudlus väiksem ka naftasaaduste järele. Kaubavahetuse sarnasused on seotud peamiselt Eestis põhiliselt toodetavate kaupadega. Ka tänapäeval mängivad Eesti ekspordis olulist rolli puit ja puittooted, tekstiiltooted, põllumajandussaadused ja toidukaubad. Sarnasus on seegi, et masinaid ja seadmeid on endiselt vaja suurtes kogustes importida, sest kohapeal on tootmine tagasihoidlik. 1920. aastatega võrreldes on tänapäeval kasvanud kaupade töötlemine Eestis ja re-eksport pärast töötlemist. Samuti mängib tänapäeval suuremat rolli kaupade vahendamine Eesti kaudu teistesse riikidesse.

Väliskaubanduse käive oli esimestel iseseisvusaastatel väga väike, kuid tänu majanduse stabiliseerimisele kasvas see kiiresti. Väliskaubanduse kõrgseis saabus 1928. aastal, mil kaubavahetuse käive oli 1919. aastaga võrreldes suurenenud 12 korda. 1929. aasta ülemaailmne majanduskriis mõjutas oluliselt ka Eesti kaubavahetust, mis hakkas kiiresti kahanema. Langus peatus alles 1933. aastal eelkõige tänu krooni devalveerimisele. Kui tänapäeval iseloomustab Eestit suur väliskaubanduse puudujääk ja pärast iseseisvuse taastamist on väliskaubanduse bilanss olnud kogu aeg negatiivne, siis aastatel 1919–1939 oli väliskaubanduse bilanss positiivne üheksal aastal ja negatiivne kaheteistkümnel aastal.

Euroopa esimese ametliku lennuposti mark, 1920
Stamp of the first official airmail in Europe, 1920

FOREIGN TRADE

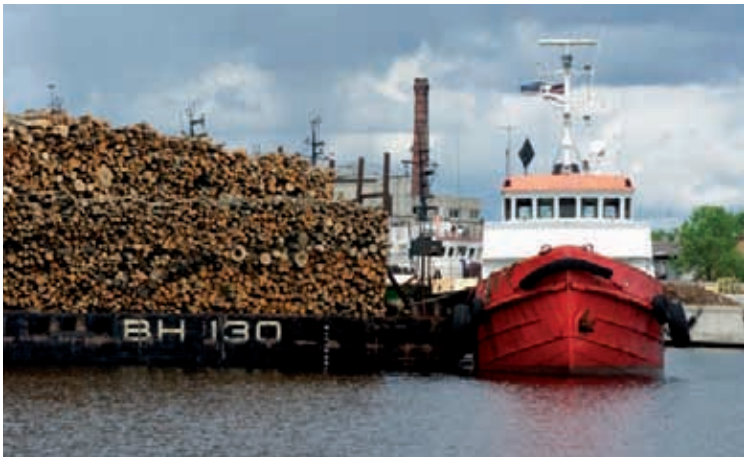
As a result of restoration of Estonian independence in 1918, Estonia became an independent trade partner and was able to enter into trade contracts with other countries and sell its products on foreign markets. The Estonian War of Independence hindered economic cooperation with foreign countries during the early years of independence. At the same time deliveries from foreign countries played a significant role in gaining victory in the war. Estonian army received arms and ammunition, uniforms, boots and other equipment from Western countries. The same importance can be attributed to the deliveries of food products, medicines and fuel to Estonia. Major countries behind such deliveries were United Kingdom, USA and Finland. Although in several occasions such deliveries from abroad have been considered as external aid, the Estonian state later on still had to pay for the goods.

Fundamental economic cooperation and contractual relationships with foreign states were started in 1920. In 1922, Estonia exported goods to 18 foreign countries and imported goods from 20 countries. In comparison, Estonia exported goods to 151 countries and imported goods from 126 countries in 2006. Estonia's key export partners in the 1920s were the Soviet Union, United Kingdom and Germany. The key import partners included Germany, United Kingdom and Poland. The main export partners in 2006 included Finland, Sweden and Latvia, and the import partners included Finland, Russia and Germany.

Key export items in the 1920s were paper, textile products, wood and wood products, linen and food products (butter, meat and potatoes). Paper was mostly sold to the Soviet Union, wood and wooden products to the United Kingdom. Main destination countries for textile products included Germany, Latvia and Denmark. A major export item in terms of food products was butter and it was mostly exported to Sweden and the United Kingdom. Estonian meat products were bought by partners in the United Kingdom, Finland, Sweden and Germany.

The most significant imported goods included machinery and equipment, metal and metal products, textile products and chemical products. Countries providing such goods were Germany, United Kingdom, Sweden, USA, Soviet Union and France. Import food products included mainly cereals and sugar. Cereal import varied over the years and depended on its world market price and local harvest. Another import item was cotton, mostly from the United Kingdom and Germany.

Comparison of basic goods in the 1920s and today reveals both differences and similarities. Differences are mostly related to technological progress. Today, a significant part of Estonian trade consists of high-technology products (mobile phones and parts thereof, electric household appliances, computers). Important goods in modern trade also include means of transport and mineral products. In the early days of the Republic of Estonia there were a few automobiles and the share of means of transport in trade was insignificant, hence there was less demand for oil

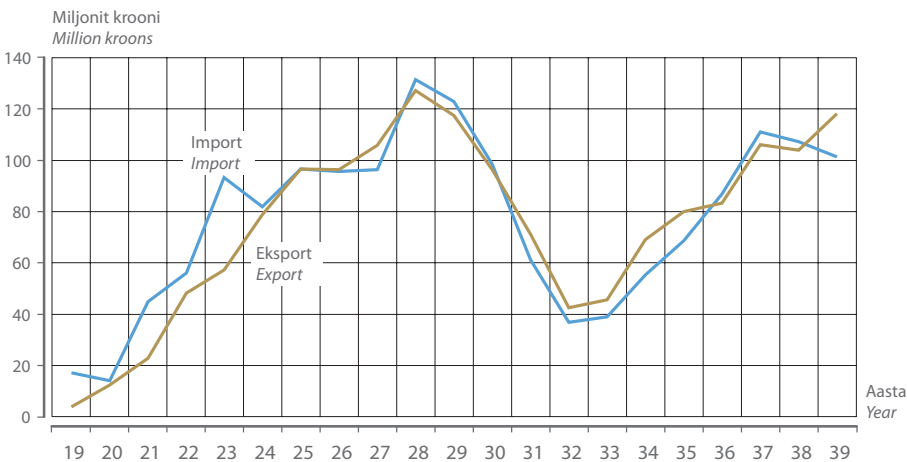

Pärnu kaubasadam, 30.05.2001
Pärnu cargo port, 30.05.2001

Transiit, 30.01.2007
Transit, 30.01.2007

Eesti eksport ja import, 1922–1939. Estonian export and import

Muuga sadam, 30.01.2001
Muuga Harbour, 30.01.2001

products. Similarities in trade are mostly related to basic goods produced in Estonia. Wood and wooden products, textile products, agricultural and food products have maintained their important role in Estonian export today. Another similarity can be seen in the need to import large quantities of machinery and equipment, as local production is rather modest. In comparison with the 1920s, the present-day Estonia has increased its share of processing goods and re-exports after processing. In addition, greater role is attributed to intermediation of goods to other countries via Estonia.

Foreign trade turnover was extremely low during the first years of independence, but after stabilisation of economy it started to increase rapidly and reached its peak in 1928, when trade turnover was 12 times that of 1919. The world recession in 1929 had a significant impact on Estonian trade relations, and the latter started to decline rapidly. That decline stopped only in 1933, first and foremost due to devaluation of Estonian kroon. Today, Estonia is characterised by large foreign trade deficit, and foreign trade balance has always been negative since the restoration of independence, but during 1919–1939 foreign trade balance was positive during 9 years and negative during 12 years.

Tallinna sadam, 1920-ndad
Port of Tallinn, 1920s

Tallinna sadam, 1938
Port of Tallinn, 1938

PÕLLUMAJANDUS

20. sajandi alguseks kujunes Eestis välja valdavalt taludel põhinev põllumajandus- tootmine, mis vastas enam-vähem tolle aja majanduslikele nõuetele. Selle eelduseks oli maareform, millele pani aluse Asutava Kogu 1919. aastal vastu võetud maaseadus. Enne maareformi oli põllumajandusettevõtetel Eesti 1917. aasta piirides (Petserimaa ja Narvataguseta) umbes 4,2 miljonit hektarit maad. Eesti kubermangus oli 1917. aastal 74 663 talu, peale selle ligikaudu 11 000 talu Petseri- maal ja Narva jõe tagusel alal. Talul oli keskmiselt 31 hektarit maad. 1939. aasta põllumajandusloenduse andmeil oli Eestis 139 984 talundit, mille maavaldus oli 3 179 438 hektarit. Talundi keskmine suurus oli 22,7 hektarit ja 86,3% maavaldusest oli põllumajandusmaa (keskmiselt 19,6 hektarit talundi kohta).

Põllumajandus kujunes 1918.–1939. aastal konkurentsivõimeliseks majandus- haruks – mitmed põllumajandussaadused kuulusid olulisemate eksportartiklite hulka. Põllumajandussaaduste ekspordist hõlmas või 1938. aastal 46,2%, elussead 14% ja lina 11,4%.

Perioodil 1939–1991 mõjutasid põllumajandust esimesel kümnel aastal nii nõukogulikud maareformid kui ka Teise maailmasõja tallermaaks sattumine, järgmise 10–15 aasta vältel aga kollektiviseerimine. Põhiliste põllumajandus- saaduste (liha, piim, teravili) toodang ületas 1991. aastal siiski sõjaeelse taseme, oma osa mängis selles ka üleliidulistest fondidest eraldatud ostujõusoot ja mineraalväetis. Vaid lambakasvatus oli oluliselt vähenenud. Lambaid oli 1991. aastal 1939. aastaga võrreldes vaid 20%, mistõttu vähenes ka lambavilla toodang – 1991. aastal toodeti viis korda vähem villa kui 1939. aastal.

1980. aastate lõpus alanud kolhooside ja sovhooside likvideerimine jõudis lõpule 1991. aastaks. Põllumajandustootmises kujunesid taas oluliseks üksikmaja- pidamised. 2001. aasta põllumajandusloenduse andmeil tegeles põllumajandusliku tootmisega 55 748 majapidamist, 2005. aastaks vähenes majapidamiste arv 27 747-ni. Põllumajandusmaad oli 2001. ja 2005. aastal keskmiselt 15,6 ja 29,9 hektarit majapidamise kohta. Tegelik põllumajandusmaa kasutamine ja loomade arv oluliselt ei muutunud, sest tootmine kontsentreerus.

1980. aastate lõpus hakkas põllumajandustoodang tootmissüsteemi järsu ümber- korraldamise ja muutunud turusituatsiooni tõttu vähenema. 2000. aastate algusest võib taas täheldada põllumajandustoodangu kasvu, millele aitavad kaasa Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika raames eraldatud põllumajandustoetused.

Põllumajanduse põhinäitajad. Basic indicators of Estonian agriculture

Põhinäitaja	1920	1939	1991	2006	Basic indicator
Tera- ja kaunvilja kasvupind, hektarit	500 ^a	590	418	285	Sown area of cereals and legumes, ha
Tera- ja kaunvilja saak, tuhat tonni	477 ^a	709	939	625	Harvest of cereals and legumes, thousand tons
Kartuli kasvupind, tuhat hektarit	67 ^a	89	52	12	Sown area of potatoes, thousand ha
Kartuli saak, tuhat tonni	699 ^a	874	592	153	Harvest of potatoes, thousand tons
Veised, tuhat	440 ^b	706	708	245	Cattle, thousand
lehmad, tuhat	233 ^b	480	264	108	cows, thousand
Sead, tuhat	256 ^b	442	799	346	Pigs, thousand
Lambad, tuhat	528 ^b	696	142	63	Sheep, thousand
Piimatoodang, tuhat tonni	...	976 ^c	1 093	692	Milk production, thousand tons

^a 1919.–1923. aasta keskmine. / Annual average of 1919–1923.
^b V.a Petseri maakond ja Narva jõe tagused vallad. / Without Petseri county and municipalities east of the Narva river.
^c 1937/38. majandusaasta andmed. / Data of the financial year 1937/38.

Maa ei anna magades

Vilja masindamine rehepeksumasinaga Avandusel, 1930-ndad
Threshing of corn by threshing machine at Avanduse, 1930s

Viljalõikaja, 1935
Harvesting, 1935

Üliõpilased Lihulas viljakoristustöödel, 1953
University students at harvesting at Lihula, 1953

Kevadküünd Pärnumaal Reius, 2.04.2002
Spring ploughing at Reiu in Pärnu county, 02.04.2002

Loomapidamine kodus, 1956
Keeping of domestic animals, 1956

AGRICULTURE

By the beginning of the 20th century, the agricultural production, based predominantly on individual farms, and meeting in general the economic demands of that time, prevailed in Estonia. The land reform carried out served as the precondition of that. The land reform was initiated on the bases of the Land Law adopted in 1919 by the Constituent Assembly of the Republic of Estonia. Prior to the land reform, the agricultural holdings owned in total about 4.2 million hectares of land within the Estonian borders set in 1917 (without Petseri county and the region located east of Narva). Before the land reform there were 74,663 farms in the Estonian Province in 1917. In addition, there were nearly 11,000 farms in Petseri county and in the region east of the Narva river. A farm possessed on average 31 ha of land. According to the 1939 Agricultural Census there were 139,984 farms in Estonia. The total land tenure of them comprised 3,179,438 ha. The average size of a farm was 22.7 ha, 86.3% of land tenure (on average 19.6 ha per farm) was under agricultural land.

During 1918–1939, agriculture developed into a competitive sector of economy in the Republic of Estonia – several agricultural products were among the most essential export articles. In 1938, in the export of agricultural products, butter comprised 46.2%, live pigs – 14%, and flax – 11.4%.

In the first decade of 1939–1991, agriculture was influenced by Soviet land reforms and devastation left behind after World War II. During the next 10–15 years, collectivisation process had its impact on agriculture. The production of basic agricultural products (meat, milk, cereals) exceeded the respective pre-war level in 1991. The purchased animal feeding stuffs and mineral fertilizers, both allocated from the general Soviet reserves, contributed to the results. Only sheep breeding had decreased considerably. In 1991, there were only 20% of sheep compared to 1939. This trend brought along a decline in the production of sheeps' wool – the production of wool was five times smaller in 1991 than in 1939.

The liquidation of collective and state farms which started at the end of 1980s was completed by 1991. Again, individual holdings regained their importance in agricultural production. According to the data of the 2001 Agricultural Census, 55,748 holdings were engaged in agricultural production. By 2005 the number of holdings decreased to 27,747. The average size of agricultural land per holding comprised 15.6 ha in 2001 and 29.9 ha in 2005. Due to concentration of production there was no significant change in the actual usage of agricultural land and in the number of livestock.

At the end of 1980s, agricultural production started to decrease because of harsh reorganisation of industrial system and changed market conditions. Since the beginning of 2000 agricultural production has been growing again. Agricultural support provided in the framework of common agricultural policy of the European Union contributes to the growth.

Eesti põllumajandusnäitus
Tallinnas, 1922
Estonian agricultural
exhibition in Tallinn, 1922

TURISM

1920. aastail oli Eestis valdav siseturism ja turismivahetus lähiriikidega. 75–80% külastajatest tuli Lätist ja peamiselt lühireisile. Soomest, Rootsist, Saksamaalt ja Suurbritanniast tulijate arv suurenes 1920. aastate lõpus, kui üksikute kuurortide asemel hakati reklaamima Eestit kui turismimaad. 1930. aastatel peatusid Tallinnas huvisõidulaevad, millega suviti saabus 1000–4000 väliskülast. Ka Eesti elanike reisisihtkohaks olid eelkõige lähiriigid. Eesti ja Läti vahel sai liikuda välispassita, seetõttu tehti 1920. aastail kuni 90% välisreisidest Lätti. 1930. aastatel kasvas tunduvalt reisimine Soome, sest 1929. aastast sai ka Eesti ja Soome vahel sõita sisepassi ja reisikaardiga.

1930. aastatel oli enamik kuurortide väliskülastajatest (eriti Pärnus) rootslased. 1935. aastast said Rootsi kodanikud suvitushooajal Eestisse üle nädala kestvale reisile sõita tasuta viisaga, 1938. aastast aga viisata. 1937. aastal avati Pärnu–Stockholmi laevaliin, 1939. aastal hakkas Tallinna–Stockholmi liinil sõitma Eesti suurim, 600 reisijat mahutav reisilaev Vironia.

1936. aastal külastas Eestit 160 000 väliskülastajat ning Eesti elanikud tegid 125 000 välisreisi. Turism oli tähtis riigi välisvaluutatulu allikas. Reisiteenuste eksport hõlmas koguekspondist keskmiselt 3%.

Nõukogude ajal külastasid Eesti turistikõige rohkem Lätit, Leedut, Leningradi, Moskvat ja Krimmi. Turism väljapoole Nõukogude Liitu allus rangele kontrollile ja piirangutele. Aastatel 1965–1990 käis Eestis veidi üle 2 miljoni väliskülastaja (Eesti NSV turismiorganisatsioonide vastu võetud väliskülastajad väljastpoolt Nõukogude Liitu), sh näiteks 1965. aastal 9600 ja 1989. aastal 170 000 väliskülast. Grupi- või eraviisilisel (küllakutsega) välisreisil käis 350 000 Eesti elanikku (neist 70% sotsialismimaades ja 20% Soomes). Väliskülastajate vastuvõtmine ja majutamine oli üldiselt lubatud vaid Tallinnas. 1965. aastal taasavati Tallinna–Helsingi laevaliin. 1970. aastail oli Tallinn vastuvõetud välismaalaste arvult NSV Liidus viies turismilinn, kõige rohkem saabus külastajaid Soomest.

Taasiseseisvunud Eesti peamiste turismipartnerite struktuur muutus täielikult. Turismivahetust endiste liiduvabariikidega ja ka Eesti-sisest reisimist kahandas tunduvalt riigi doteeritud puhkuse- ja turismiteenusikute jaotamise lõppemine, majanduslike võimaluste muutumine ja viisarežiimi kehtestamine SRÜ riikidega. Tähtsaimaks turismipartneriks sai Soome: piiride avanemise tõttu suurenes kiiresti huvireiside, külastuste ja tööreiside arv. Pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga 2004. aastal suurenes tunduvalt Eestis ööbinud välisturistide arv.

Eestisse saabunud väliskülastajad kodakondsuse järgi
Foreign visitors arriving in Estonia by citizenship

Riik	1926	1936	1939	1995	2003	Country
Läti	52 738	127 056	53 643	200 000	414 447	Latvia
Soomes	4 528	12 221	13 286	1 523 028	1 788 201	Finland
Saksamaa	3 523	5 566	5 008	30 445	104 957	Germany
Rootsi	861	5 432	7 074	55 106	149 822	Sweden
Venemaa	2 172	1 032	778	107 000	295 620	Russia
Suurbritannia	875	1 414	1 108	10 431	71 097	United Kingdom
USA	596	801	712	22 447	83 144	USA
Leedu	877	927	1 409	46 400	127 275	Lithuania
Muud riigid	3 689	5 661	5 310	116 069	343 274	Other countries
Kokku	69 859	160 110	88 328	2 110 926	3 377 837	Total

Küllap tee
teed juhatab

Turistid Pärnus, 7.08.2007
Tourists in Pärnu, 07.08.2007

Pärnu kuurort 100, 1939
Pärnu health resort 100, 1939

Pärnu rand, 1967
Pärnu beach, 1967

Noored kakenädalasel jalgsimatkal Saadjärvele, 1963
Young people on a two-week hike to Saadjärve, 1963

2006. aastal külastas Eestit 1,94 miljonit väliskülastajat, kes jäid Eestisse kauemaks kui üheks päevaks, ligi kolmveerand neist ööbis majutusettevõtetes. 2006. aastal oli avatud 951 majutusettevõtet 41 000 voodikohaga. Turismiteenuste eksport ja müük Euroopa Liidu residentidele oli 2006. aastal 16,9 miljardit krooni. Kümne viimase aastaga on turismiteenuste eksport kasvanud 2,5 korda, 2006. aastal hõlmas see kaupade ja teenuste koguekspordist 10%.

15–74-aastased Eesti elanikud tegid 2006. aastal ligi pool miljonit välisreise ja 1,3 miljonit sisereisi. Peamised sihtriigid olid ikkagi naaberriigid Soome, Venemaa, Leedu, Läti ja Skandinaaviamaad, kuid välisreisid on läinud pikemaks ja reise võetakse ette üha kaugemale Euroopasse. Vähem reisitakse Aasia, Ameerika ja Aafrika riikidesse.

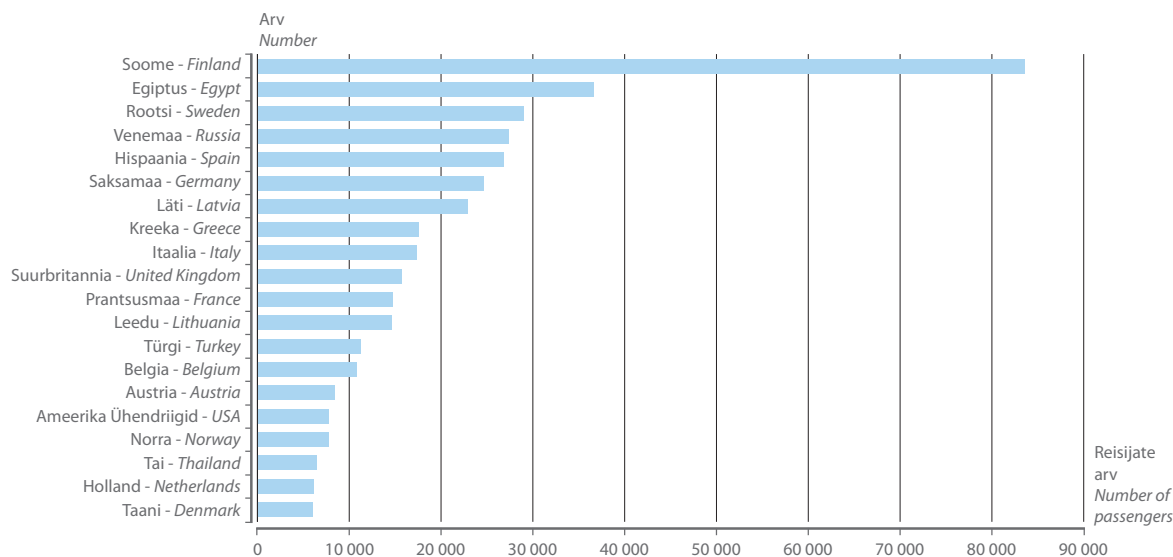
TOURISM

Domestic and inbound tourism from neighbouring countries prevailed in Estonia in the 1920s. 75–80% of visitors came from Latvia for a short trip. The number of visitors from Finland, Sweden, Germany and United Kingdom increased in late 1920s, when the entire Estonia was promoted as tourism destination instead of single resorts. Cruise ships started to visit Tallinn in the 1930s, bringing 1,000–4,000 foreign visitors to our country in summer. Neighbouring countries also constituted major travel destinations of Estonians citizens. Due to the fact that the Latvian-Estonian border could be crossed without travel passport, Latvia was the destination country in case of up to 90% of all outbound trips made by the Estonian citizens in the 1920s. Travelling to Finland increased significantly in the 1930s, because since 1929 only citizen's passport and corresponding travel card were required to go from Estonia to Finland and vice versa.

In the 1930s the majority of foreign visitors staying in resorts (particularly in Pärnu), consisted of Swedes. Since 1935, the Swedish citizens were granted free visa for visiting Estonia on a trip lasting for more than a week during summer season, and since 1938 no visa was required. Pärnu–Stockholm shipping line was established in 1937, and in 1939 the Estonian largest passenger ship Vironia with the capacity of 600 passengers started servicing Tallinn–Stockholm line in 1939.

160,000 foreign visitors came to Estonia in 1936 and 125,000 outbound trips were made by Estonian residents. Tourism was an important source of foreign currency resources. The export of travel services accounted for an average of 3% of Estonian total export.

Populaarsemad sihtriigid, 2006. Most popular countries of destination

During the Soviet times, the main destinations of Estonian tourists included Latvia, Lithuania, Leningrad (St. Petersburg), Moscow and Crimea. Outbound tourism was subject to strict control and restrictions in the Soviet Union. During 1965–1990, a bit more than 2 million foreign visitors came to Estonia (foreign visitors from outside the Soviet Union received by the tourist organisations of the Estonian SSR), incl. for example 9,600 foreign visitors in 1965, and 170,000 – in 1989. The total of 350,000 Estonian residents travelled abroad either by group or individually (on the basis of invitation) – 70% of them to the socialist countries and 20% to Finland. As a rule, the reception and accommodation of foreign visitors was allowed only in Tallinn. Tallinn–Helsinki shipping line was re-opened in 1965. In the 1970s, Tallinn became the fifth tourist city in the Soviet Union in terms of the number of foreign visitors received, whereas the majority of visitors came from Finland.

The structure of main tourism partners underwent radical changes after the restoration of independence in Estonia. Termination of the issue of state-subsidised holiday and tourism vouchers, changes in economic situation and establishment of visa regime with the CIS countries reduced tourism relations with former Union Republics and domestic tourism. Finland became the most important tourism partner and due to opening of borders the number of tours, visits and business trips increased rapidly. Estonia's accession to the European Union in 2004 caused significant increase in the number of overnight foreign tourists visiting Estonia.

In 2006, Estonia received the total of 1.94 million foreign visitors who stayed for more than one day, about three quarters of them stayed in accommodation establishments. In 2006, the total of 951 accommodation establishments with 41,000 beds were available for visitors. In 2006, the export and sales of tourism services to the residents of the European Union constituted 16.9 billion kroons. Within past 10 years, the export of tourism services has increased 2.5 times. The export of tourism services accounted for 10% of total export of goods and services in 2006.

In 2006, Estonian residents at the age of 15–74 made nearly half a million trips to foreign and 1.3 million trips to domestic destinations. Most popular destinations were still our neighbouring countries such as Finland, Russia, Lithuania, Latvia and Scandinavian countries, but outbound trips have become longer, and trips are made to more and more distant places of Europe. Asian, American and African countries tend to be less common travel destinations.

Narva piiripunkt, 1938
Narva border checkpoint, 1938

Pärnu rannahoone ja supelrand, 1934
Pärnu beach and the beach building, 1934

Kes rohkem loeb, see rohkem teab

Laidoneri muuseum, 10.12.2007
General Laidoner Museum, 10.12.2007

Õpilased kolhoosi raamatukogus Sadala vallas, 1952
Pupils in the collective farm's library at Sadala, 1952

RAAMAT

Eesti iseseisvumisega 1918. aastal sai hoogu ka kirjandus ja kasvas lugejate huvi oma kirjanike teoste vastu. 1923. aastal trükiti Eestis 500 eri nimetusega raamatut (ilukirjanduslikke 261 ja teaduslikke 199, neist suurem osa õpperaamatud). Ühte raamatut trükiti keskmiselt 2960 eksemplari kahe aasta jooksul ehk 1,3 raamatut elaniku kohta.

Oma kirjandust peeti iseseisva riigi jaoks tähtsaks – 1934. aastal hakati välja andma riigivanema kirjandusauhinda. Esimese auhinna (1500 krooni) sai A. H. Tammsaare romaani “Tõde ja õigus” eest. Kirjandusauhind oli märk riigi toetusest rahvusliku kirjanduse edendamisel ja see aitas kindlasti kaasa raamatute arvu suurenemisele. 1936. aastaks oli raamatutoodang kasvanud 1708 teoseni (1034 raamatut ja 674 brošüüri (kuni 32 lk)).

Taasiseseisvunud Eestis hakkas väljaannete (raamatud ja kuni 48 lk brošüürid) arv nõukogude perioodiga võrreldes kasvama ja on 15 aastaga kahekordistunud. Samal ajal langes järsult väljaannete trükiarv – kui 1991. aastal trükiti 12 raamatut elaniku kohta, siis 2006. aastaks oli aastatrükiarv üle kahe korra väiksem. Ilmselt on siin põhjuseks nii raamatute kõrge hind kui ka Interneti-ajastu pealetung ja mitmekesisemad vaba aja veetmise võimalused, mis jätavad inimestele vähem aega kirjandusele pühenduda.

Raamatute jõudmisel inimeste kätte on oluline roll rahvaraamatukogudel. Iseseisvas Eestis kasvas rahvaraamatukogude arv kiiresti. Kui 1918. aastal oli 182 rahvaraamatukogu, siis 1922. aastaks oli neid juba 606 – keskmiselt üks raamatukogu iga 1827 elaniku kohta. Ajavahemikul 1918–1938 kasvas raamatukogude arv neljakordseks – 1938. aastaks oli neid 736. Iseseisvuse taastamise ajaks oli rahvaraamatukogusid alles jäänud 634, sest väikeste raamatukogude asemele olid tekkinud suuremad. Sellest ajast alates on raamatukogude arv pidevalt vähenenud. 2006. aastal oli rahvaraamatukogusid 568 – iga 2367 elaniku kohta üks raamatukogu.

Loomulikult on oluliselt suurenenud raamatute arv raamatukogus. 1922. aastal oli Eesti raamatukogude fondis 403 211 raamatut ja keskmises raamatukogus vaid 665 raamatut. 2006. aastal oli keskmise raamatukogu fondis 20 000 raamatut ja Eesti raamatukogude fondis kokku 11,3 miljonit raamatut.

BOOK

In 1918 when Estonia became an independent country, Estonian literature developed and the readers' interest in the books of Estonian authors increased. In 1923, 500 books of different titles were published in Estonia (261 fictional and 199 scientific, the majority of which were textbooks). On average 2,960 copies of the same book were published during two years, i.e. 1.3 books per inhabitant.

Estonian literature was considered relevant for the independent country – in 1934 the Head of State literary prizes were introduced. The first Head of State literary prize (1,500 kroons) was given to A. H. Tammsaare for the novel “Tõde ja õigus” (Truth and Justice). The literary prize was a sign of the aid from the state in promoting the national literature, which certainly contributed to the growth in the number of books. By the year 1936 the number of books had increased to 1,708 (1,034 books and 674 brochures (up to 32 pages)).

After the re-independence of Estonia the number of publications (books and brochures up to 48 pages) started to grow and has doubled during the 15 years. At the same time the issue of publications decreased – 12 books per inhabitant were published in 1991, but by the year 2006 the annual issue was more than two times smaller. Probably the

reason is the price of books which is significantly higher compared to the Soviet period, as well as the Internet and more opportunities for leisure activities which leaves less time for literature.

In introducing literature to people, public libraries are playing an important role. The number of public libraries has grown rapidly in re-independent Estonia. In 1918 there were 182 public libraries, by the year 1922 their number had increased to 606 – on average one library per 1,827 inhabitants. In 1918–1938 the number of libraries grew four times – there were 736 public libraries in 1938. By the time Estonia became re-independent, the number of public libraries had decreased to 634, because big libraries had replaced small ones. Since that time the number of libraries has decreased continuously. In 2006 there were 568 public libraries – one library per 2,367 inhabitants.

The number of books in libraries has also grown remarkably. In 1922 the stock of Estonian libraries comprised 403,211 books and the average stock of a library contained 665 books. In 2006 the average stock comprised 20,000 books and the total stock of Estonian libraries included about 11.3 million books.

AJALEHED. AJAKIRJAD

Peale raamatute loevad eestlased aktiivselt ajalehti ja ajakirju. 1923. aastal ilmus Eestis 41 ajalehte, päevalehti oli 9. Tol ajal peeti ajalehtede tiraaže väikeseks, kuid suurima tiraažiga Päevalehe trükiarv 38 000–43 000 eksemplari on tänapäeva mõistes täiesti arvestatav. 2007. aastal oli Eesti Päevalehe keskmine tiraaž üle 37 000 eksemplari, suurima tiraažiga Postimehel aga üle 68 000.

Eelmise sajandi kahekümnendatel aastatel suurenes ajalehtede arv kiiresti ja 1934. aastal ilmus juba 101 ajalehte. Järgmistel aastatel hakkas ajalehtede arv vähenema – 1936. aastal ilmus vaid 49 ajalehte.

Eesti taasiseseisvuse algusaastatel ajalehtede arv nõukogude ajaga võrreldes vähenes – 1990. aastal ilmus Eestis 165 ajalehte, 1997. aastal vaid 102. Alates 2000. aastast hakkas üldise elatustaseme paranemisega seoses ka ajalehti juurde tekkima ning 2006. aastal oli neid 143, sealhulgas 16 päevalehte.

Ajakirjad ilmusid erineva sagedusega. 1922. aastal ilmus 89 ajakirja, 1936. aastaks oli nende arv jõudnud juba 217-ni. 2006. aastal ilmus 312 ajakirja.

NEWSPAPERS. MAGAZINES

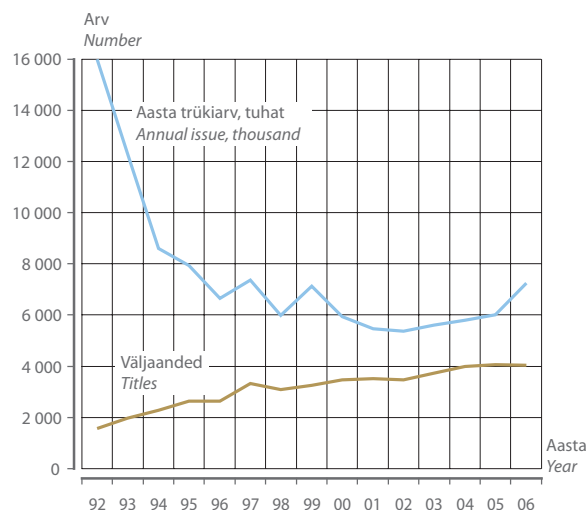
Estonians are also eager to read newspapers and magazines. In 1923, 41 newspapers were issued in Estonia, of which 9 dailies. At that time the circulation of newspapers was considered small, but the issue of Päevaleht (the newspaper with the biggest circulation) with its 38,000–43,000 copies was quite big if to take into account the present circulations. In 2007 the average circulation of Eesti Päevaleht was over 37,000 copies, of Postimees (the newspaper with the biggest circulation) – more than 68,000.

During the twenties of the past century the number of newspapers increased rapidly and was 101 in 1934. During the following years the number of newspapers started to decrease – in 1936 only 49 newspapers were issued.

During the first years of re-independent Estonia, the number of newspapers fell – in 1990, 165 newspapers were issued in Estonia, in 1997 – only 102. Since the year 2000, in connection with the rise of living standard, the number of newspapers started to grow, and 143 newspapers (incl. 16 dailies) were issued in 2006.

In 1922, 89 magazines were issued. By 1936 their number had grown up to 217. In 2006, 312 magazines were issued.

Raamatud ja brošüürid, 1992–2006
Books and brochures, 1992–2006

Ajaleht Sakala, 12.01.1923 (43. aastakäik)
Newspaper Sakala, 12.01.1923 (43rd year of issue)

Ajakiri Kõigile, 1938
Magazine Kõigile (For Everybody), 1938

Huvitavad faktid_Tallinna linnaraamatukogus oli 1922. aastal 14 113 raamatut.

Aastas oli tuhande vähemalt 10-aastase elaniku kohta raamatukogu kasutajaid 714.

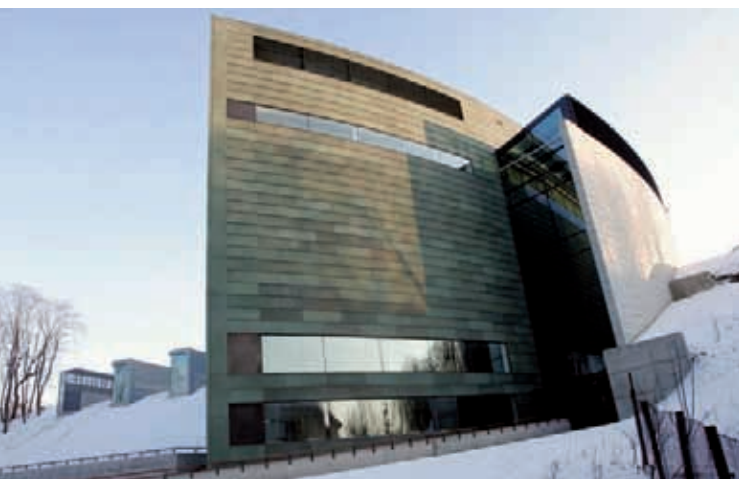
Interesting facts_The stock of the Tallinn City Library contained 14,113 books in 1922.

The annual library attendance was 714 persons per 1,000 inhabitants 10 years of age or older.

Kes minevikku ei mäleta...

Eesti Rahva Muuseum Raadil, 1930-ndad
Estonian National Museum at Raadi, 1930s

Eesti Kunstimuuseum KUMU, 28.12.2005
Art Museum of Estonia KUMU, 28.12.2005

Pirita klooster 500, 1936
Pirita Convent 500, 1936

Huvitavad faktid_Esimene

vabaõhumuuseum rajati 1935. aastal Pakrile (innustatuna kohalike elanike külastusest Stockholmi Skansenisse). Praegu on vabaõhumuuseumi kümmekond.

Interesting facts The first open-air museum was opened in Pakri in 1935 (being inspired by the visit of local people to Skansen, Stockholm). Now there are about ten open-air museums.

MUUSEUMID

1923. aastal oli Eestis 11 avalikku muuseumi. 1991. aastal oli muuseume 81 ja nende arv on 15 iseseisvusaastaga suurenenud 2,5 korda. 2006. aastal oli Eestis 35 riigimuuseumi (koos filiaalidega 59), muuseumide koguarv oli 160 (filiaale arvestamata).

Muuseumides hoiti 1922. aastal 0,09 säilikut elaniku kohta. Taasiseseisvumise ajaks oli säilikute arv ligi 50 korda suurenenud – aastal 1991 oli Eesti muuseumides ühe elaniku kohta 2,9 säilikut. Tänapäeval on säilikute arv jõudsalt kasvanud – 2006. aastal ulatus see juba 6,8 säilikuni elaniku kohta. Kokku oli Eesti muuseumides 2006. aastal 9,1 miljonit säilikut.

1922. aastal oli muuseumikülastusi tuhande elaniku kohta vaid neliteist. Aastatega on inimeste huvi muuseumide vastu märkimisväärselt suurenenud – 2006. aastal oli tuhande elaniku kohta 1402 muuseumikülastust ehk ligi kaks korda rohkem kui taasiseseisvuse algusaastail (muidugi mängivad siin olulist rolli ka turistid).

MUSEUMS

In 1923, there were 11 public museums in Estonia. In 1991, there were 81 museums and during the 15 years of independence their number has increased 2.5 times. In 2006, there were 35 state museums (with branches 59) in Estonia. The total number of museums was 160 (excl. branches).

In 1922, the number of museum pieces per inhabitant was 0.09. By the period of re-independence the number of museum pieces had increased almost 50 times – in 1991, there were 2.9 museum pieces per inhabitant. Nowadays the number of museum pieces has remarkably increased – in 2006 it amounted to 6.8 museum pieces per inhabitant. In 2006, the total number of museum pieces in Estonian museums was 9.1 million.

In 1922, museum attendance per 1,000 inhabitants was only 14. Year by year people's interest in museums has increased – in 2006 museum attendance per 1,000 inhabitants was 1,402, which is about twice as much as during the first years of re-independence (tourists also play an important role here).

Tuletõrjemuuseum, 31.08.2006

Fire brigade museum, 31.08.2006

TEATER. KINO

Iseseisvas Eestis hakkas jõudsalt arenema näitekunst. Esimesed kutselised trupid olid loodud 1906. aastal Tartu Vanemuises ja Tallinna Estonias ning 1911. aastal Pärnu Endlas. Eesti iseseisvumine kaotas senised tsensuuripiirangud ja andis teatritele seni puudunud riigi ja omavalitsuste ainelise toetuse. 1938. aastal oli Eestis 10 teatrit – 7 kutselist ja 3 poolkutselist.

Kui võtta arvesse riiklikud ja linnateatrid, võib öelda, et okupatsiooniaastad ei muutnud eriti midagi – 1990. aastal oli teatreid endiselt kümme. Eesti taasiseseisvumine tõi kaasa erateatrite tekke ja teatritegevuse hoogustumise. Statsionaarse mängupaigaga erateatreid oli 2004. aastal kuus.

Kino oli Eesti Vabariigi algusaegadel ülimalt populaarne: Tallinnas oli 1922. aastal 12 kino 4974 istekohaga, praegu on Tallinnas neli kino 3443 istekohaga. 1922. aastal oli inimeste huvi kinoskäimise vastu märkimisväärselt suurem kui praegu. Keskmiselt käis iga vähemalt 10-aastane Tallinna elanik 1923. aastal kinos rohkem kui kord kuus. 2006. aastal tuli aga Tallinnas iga vähemalt 10-aastase kohta kinokülastusi vaid 3,1.

Kogu Eestis muutus kinokülastatavus oluliselt taasiseseisvumisega. Kinovõrgu lagunemise tõttu 1990-ndatel vähenes kinokülastuste arv paari aastaga kümme korda. Kui 1990. aastal oli kinokülastusi ligi 11 miljonit, siis 1995. aastal käidi kinos vaid pisut üle miljoni korra. Külastatavuse vähenemist on ühelt poolt kindlasti põhjustanud piletihinna tõus – kümne viimase aastaga on kinopilet kallinenud kaks korda kiiremini kui üldine hinnatase. Teiselt poolt on ajaveetmisvõimalused varasemaga võrreldes avardunud ning kinoskäimisele on alternatiiviks videolaenus ja Internet.

Esimese iseseisvusaja jooksul tehti Eestis üks helimängufilm (1932 "Päikese lapsed"). 1990-ndatel tehti paar pikka mängufilmi aastas, viimastel aastatel on filmitootmine märgatavalt kasvanud – 2006. aastal tehti kaheksa pikka mängufilmi ja üks pikk animafilm.

Vanemuise teater, 1925
Theatre Vanemuine, 1925

Silm ei saa täis nägemist, kõrv ei saa täis kuulmist

Estonia teater, 1927
Theatre Estonia, 1927

Rae valla näitering, 1930-ndad
Drama club of Rae municipality, 1930s

Puhkpilliorkester ristipäeval Lelles, 1935
Brass band on Ascension Day at Lelle, 1935

THEATRE. CINEMA

In independent Estonia dramatic art started to develop rapidly. The first professional theatre companies in Estonia were founded in Vanemuine (Tartu) and in Estonia (Tallinn) in 1906, and in Endla (Pärnu) in 1911. In independent Estonia the censorship limits were abolished and allocations were made to the theatres by the state and local governments. In 1938 there were 10 theatres in Estonia – 7 professional and 3 half-professional.

If to take into consideration the state and city theatres, it can be said that the years of occupation did not change much – in 1990 the number of theatres was the same as before the occupation – 10.

The re-independence of Estonia brought along the foundation of private theatres. In 2004 six private theatres had stationary venues. The theatre-going activity became livelier.

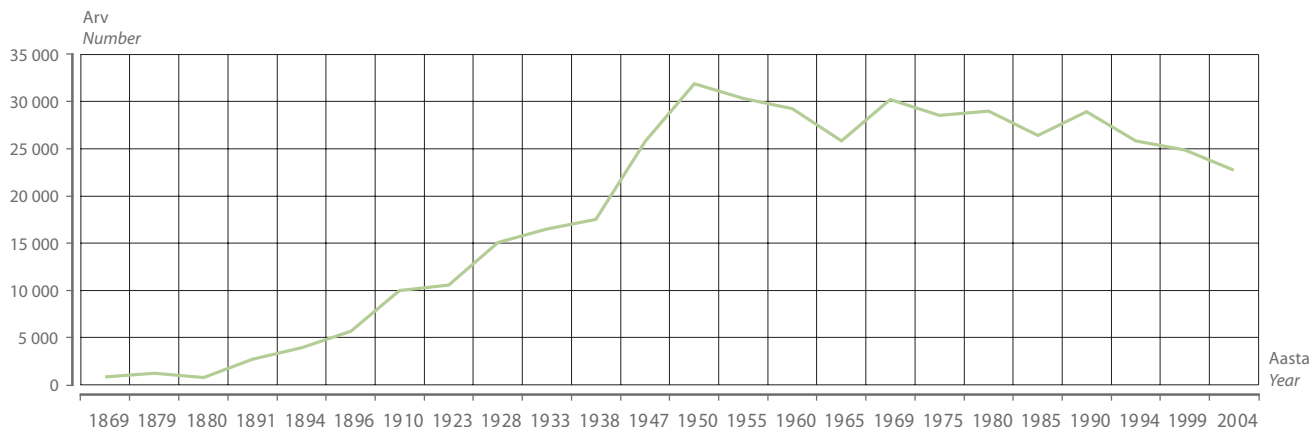
During the first years of the Republic of Estonia cinema was very popular. In 1922 there were 12 cinemas with 4,974 seats in Tallinn, today there are four cinemas with 3,443 seats. It should be mentioned that people's interest in cinema was much bigger in 1922 than now. In 1923, each person aged 10 and older went to the cinema on average more than once a month. In 2006, the corresponding indicator per person aged 10 and older was only 3.1.

Cinema attendance in whole Estonia changed in relation to re-independence of Estonia. Due to the decay of the cinema network in the 1990s, cinema attendance decreased ten times during a couple of years. In 1990 the annual cinema attendance was about 11 million; in 1995 the respective indicator was slightly over one million. The decrease of attendance was caused by the price rise in cinema tickets – during the last ten years the prices of cinema tickets have risen two times faster than the general price level. On the other hand, opportunities to spend free time have become wider, video library and the Internet are the alternatives to the cinema.

VIII üldlaulupidu
Tallinnas, 1923
8th national song festival
in Tallinn, 1923

Üldlaulupeo esinejad. Performers in the national song festival

LAULUPIDU

Eesti rahvuse püsimajäämisel ja võitlusel iseseisvuse eest on tähtis roll olnud laulupidudel. Esimene ülemaaline laulupidu toimus 1869. aastal, sellest ajast peale on peetud 24 üldlaulupidu. Tsaari-Venemaa koosseisus olnud Eestis korraldati seitse laulupidu. Eesti iseseisvumisega sai alguse traditsioon korraldada pidusid iga viie aasta järel. Teise maailmasõja ajal laulupidude traditsioon katkes, kuid see taastati 1947. aastal. Laulupidudest inspireerituna sündis ka 1988. aasta laulev revolutsioon, mille tähtsust Eesti taasiseseisvumisel siiani rõhutatakse – eesti rahvas laulis end vabaks.

SONG FESTIVAL

Song festivals have had an important role in maintaining the Estonian nation and in its fight for independence. Since the year 1869, when the first national song festival was organised, 24 national song festivals have taken place. Seven song festivals were held when Estonia was a part of tsarist Russia. With Estonia gaining independence, a tradition to organise song festivals every five years started. During World War II the tradition was interrupted, but it continued in 1947. Inspired by song festivals, “singing revolution” was born in 1988 – Estonian people sang themselves free.

Tallinna Kaarli lauluselts, 1924
Tallinn Kaarli choral society, 1924

Laul teeb rinna rõõmsaks

Noorte laulu- ja tantsupidu, 1.07.2007
The youth song and dance festival, 01.07.2007

Narva laulupidu, 1924
Narva song festival, 1924

X üldlaulupidu Tallinnas, 1933
10th national song festival in Tallinn, 1933

- I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu. (2004). Vabariigi Valitsuse määrus. [www] <http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=760301> (17.01.2008).
- III kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine. (2004). Keskkonnaministri määrus. [www] <http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=760308> (17.01.2008).
- III põllumajandusloendus 1939. a. (1940). Vihk 1. Tallinn.
- Ajalugu. (2008). Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA. [www] http://www.laulupidu.ee/ajalugu_yldlauupeod.php (3.01.2008).
- ARK. (2007). Riiklik Autoregistrikeskus. [www] <http://www.ark.ee/atp/?id=33696> (10.12.2007).
- Art, E. (1985). Hülged ja hülgepüük. – Eesti kalanduse minevikust 2. / Toim E. Pettai. Stockholm: Eesti Kalurite Koondis, lk 60.
- Eesti: 20 aastat iseseisvust sõnas ja pildis. (1939). Tallinn: Konjunkturiinstituut.
- Eesti Ajalehtede Liit. (2008). [www] http://www.eall.ee/eall_liikmed.html (17.01.2008).
- Eesti arvudes 1920–1935. (1937). Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo.
- Eesti arvudes: 1934. a rahvaloenduse mälestuseks. (1934). Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo.
- Eesti Kalandus. (1937, 1939). Nr 1, 4. Tallinn: Põllumajanduslik kirjastusühistu Agronoom.
- Eesti kalanduse strateegia 2007–2013. (2008). Põllumajandusministeerium. [www] http://www.agri.ee/public/juurkataloog/EKS_2007-2013_VV_heakskiit.pdf (17.01.2008).
- Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2010. (2006). [www] <http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=92520/Eesti+Keskkonnanstrategia+2010.pdf> (16.01.2006).
- Eesti maaelu arengukava 2004–2006. (2005). [www] http://pmk.agri.ee/uusleht/s_raamat_est_01.pdf (16.01.2008).
- Eesti majandus 1938. (1939). Eesti Panga aastaraamat. Tallinn.
- Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuv Statistika Keskvalitsus (ENSV SKV). (1971). – Eesti NSV rahvamajandus 1970. aastal: statistiline aastaraamat. / Toim E. Vanatoa. Tallinn, lk 13.
- Eesti NSV rahvamajandus. (1968). Tallinn: Kirjastuse Statistika Eesti osakond.
- Eesti NSV rahvamajandus. (1991). Tallinn: ESA Rotaprint.
- Eesti põllumajandus 1925: statistiline aastaraamat IV. (1926). Tallinn.
- Eesti rahvastik rahvaloenduste andmetel I. (1995). Tallinn: ESA.
- Eesti selgroogsed. (2008). [www] <http://bio.edu.ee/loomad/Kalad/kaindex.htm> (17.01.2008).
- Eesti Statistika. (1929, 1930, 1939). Nr 8 (86–97), 9 (98–109) ja 18 (206–217). Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo.
- Forest Management and Protection in Estonia. (2003). Tartu: Centre of Forest Protection and Silviculture.
- Haridus Eestis. (1924). Eesti demograafia vihik I. Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo.
- Ilomets, M. (2001). Mis saab jääksoodest? – Eesti Loodus, nr 6. [www] http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/EL/vanaweb/0106/mati.html (17.12.2007).
- Ilomets, M. (2003). Mille arvel kaevandame turvast? – Eesti Loodus, nr 2/3. [www] http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/index.php?id=282 (18.12.2007).
- Janusson, J. (1928). Eesti metsanduselu areng 1918–28. a. – Eesti Statistika, nr 75 (2). Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, lk 88–100.
- Kala, K. (1992). Eesti rahvuslikust koosseisust peale Teist maailmasõda. – Akadeemia, nr 3, lk 508–535.
- Kalandus. (1938). – Eesti Põllumajandus 1937: statistiline aastaraamat XVI. Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, lk 15–16.
- Kalanduskoda. (1939). – Eesti Kalandus, nr 3, lk 97.
- Kallas, P. (2002). Turism ja puhkemajandus. – Eesti Entsüklopeedia. 11. kd. Tallinn, lk 426–434.
- Katus, K., Puur, A., Põldma, A. (2002). Eesti põlvkondlik rahvastikuareng. RU, sari D, nr 2. Tallinn: Eesti Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus.
- Kaubi, J., Tekkel, A., Kannel, K., Sild, R. (1993). Eesti põllumajanduse arengukontseptsioon aastani 2000. [Konkursimaterjal]. Saku.
- Kaubi, J. (1999). Agraarreformid läbi aegade, meil ja mujal. – Akadeemia, nr 4, lk 790–820.
- Kind, P. (1937). Kalandus 1936. a. – Eesti Statistika, nr 184 (3), lk 105–115.
- Kits, J. (1937). Mootorsõidukid. – Eesti Statistika, nr 192 (11), lk 608–611.
- Kuimet, P. (24.03.2007). Vabadussõja ajast on Eestil miljardeid võlgu. – Postimees.
- Kultuur. 1993–2004. Culture. (2006). Tallinn: Statistikaamet.
- Kultuur arvudes. 2006. Culture in Figures. (2007). Tallinn: Statistikaamet.
- Kuresoo taastamisest. (2007). Eestimaa Looduse Fond. [www] http://vana.elfond.ee/alaleht.php?id_kategooria=1005&keel=eesti (19.12.2007).
- Kurkus, J. (1928). Metsamajandus 1920–27. a. – Eesti Statistika, nr 75 (2). Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, lk 126–134.
- Kõlli, R., Laas, E.-E., Leedu, E. (2001). Juhendi ettevalmistamine mullaomadustest sõltuvaks peapuuliigi ja kultiveerimisviisi valikuks põllumaade metsastamisel. Aruanne. Tartu. [www] http://www.metsad.ee/projekt/KIK_pos_3.5.pdf (16.01.2008).
- Laansalu, A. (2006). Majanduslik analüüs ja valikud põllumajanduses. – Eesti põllumajandus XX sajandil. 1. köide. Tallinn, lk 44–59.
- Laja, M. (2005). Põlevkivituhk, omadused ja käitumine vesikeskkonnas. [Magistritöö]. [www] <http://www.utlib.ee/ekollekt/diss/mag/2005/b1745878x/laja.pdf> (12.11.2007).
- Leppik, E. (1939). Klein-Wasserkraftanlagen. – Konferenz der Nationalen Komitees der Weltkraft – konferenz Lettlands, Estlands und Litauens, Riga.

Luhtaru, A. (2005). Soomaa rahvuspark. [www]
<http://www.lembela.ee/include/referaadid/annely.doc> (17.12.2007).

Maanteeamet. (2007). [www] <http://www.mnt.ee/atp/?id=3362> (20.11.2007).

Marksoo, A. (1992). Dynamics of Rural Population in Estonia in 1980s. – Estonia: Man and Nature. / Ed. J.-M. Punning. Tallinn: Valgus, pp. 129–153.

Masing, K. (2007). Eesti Põlevkivi kaevandamismahud on veerandi võrra kasvanud. [www] <http://195.222.15.17/?majandus=403865&kysitlus=145-4> (14.11.2007).

Mets 2006: aastaraamat. (2007). [www] http://www.metsad.ee/mets_xx/2006_metsavarud.pdf (12.12.2007).

Mihkelson, H. (1985). Hülgepüük. – Eesti kalanduse minevikust 2. / Toim E. Pettai. Stockholm: Eesti Kalurite Koondis, lk 186.

Mihkelson, H. (1985). Üleriigiline Eesti kalapüügi statistika 1939. a. – Eesti kalanduse minevikust 2. / Toim E. Pettai. Stockholm: Eesti Kalurite Koondis, lk 298–302.

Oras, R., Sammet, J. (1982). Lahekääruste ookeaniavarustele: Eesti kalanduse ajaloost. Tallinn: Valgus, lk 62, 82–83.

Palli, H. (1995). Eesti rahvastiku ajaloo allikad. [Käsikiri]. Tallinn.

Pihlamägi, M. (2004). Väikeriik maailmaturul: Eesti väliskaubandus 1918–1940. Tallinn: Argo.

Purju, E. (1960). Metsatöötlemisest Eesti NSV-s. – Nõukogude Eesti majandus 1940–1960. / Toim L. Riikoja. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia majanduse instituut, lk 335–336.

Põlevkivi ajaloost. (2007). AS Eesti Põlevkivi. [www] <http://www.ep.ee/?id=1239> (15.11.2007).

Päevaleht. (9.06.1940). Nr 152. Tallinn, lk 3.

Püüa, M. (2007). Kas kalurid tohivad esiisade kombel mõned hülged tappa? [www] http://www.postimees.ee/160607/esileht/siseuudised/266756_1.php (17.01.2008).

Rahva demograafiline koosseis ja korteriolud Eestis: 1922. aasta üldrahvalugemise andmed. (1924). Vihik I. Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo.

Rahvastik. 2005–2006. Population. (2007). Tallinn: Statistikaamet.

Reedik, H. (2003). Turba tootmine Eestis. – Eesti Loodus, nr 2/3. [www]
http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/index.php?artikkel=283 (18.12.2007).

Reiman, H. (1937). Õnnetused mootorsõidukitega 1936. a. – Eesti Statistika, nr 186 (5), lk 230–233.

Reinsalu, E. (2003). Ainulaadne põlevkivi ootab kaevandamist. – Eesti Loodus, nr 11. [www] http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/index.php?id=518 (15.11.2007).

Ruutsoo, R. (1993). Rahvusvähemused Eesti Vabariigis. – Vähemusrahvuste kultuurielu Eesti Vabariigis 1918–1949. / Koost A. Matsulevitš. Tallinn: Olion, lk 5–24.

Sood ja rabad. (2005). – Sinu Mets, nr 3. [www]
<http://www.hot.ee/sinumets3/sinumets03-16.pdf> (21.12.2007).

Statistika aastaraamat 1991. (1991). Tallinn: ESA.

Tammaru, T., Sjöberg, Ö. (1999). On the Move: Explaining Migration Patterns in Estonia during the Transition Period. – The International Journal of Population Geography, Vol 5, pp. 1–20.

Tammaru, T., Kulu, H., Kask, I. (2003). Siserände üldsuunad üleminekuaja Eestis. – Ränne üleminekuaja Eestis. / Toim H. Kulu ja T. Tammaru. Tallinn: Statistikaamet, lk 5–26.

Tatt, A. (1985). Mõnda maaviljeluse arengust Eestis läbi aegade. Tallinn: Valgus.

Toots, H. (1984). Kalanduse ajaloolisest arengust Eestis. – Eesti kalanduse minevikust 1. / Toim E. Pettai. Stockholm: Eesti Kalurite Koondis, lk 100–101.

Turvas. (2007). [www] <http://www.zone.ee/sood/8.htm> (20.12.2007).

Uibopuu, L. (2002). Mälestusmärk Märt Rauale. [www] <http://www.ene.ttu.ee/maeinstituut/ajalugu/Raud.htm> (13.11.07).

Valgma, I. (2007). Põlevkivi Eesti majanduses. [www]
<http://www.ene.ttu.ee/maeinst/php/link6/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=115> (13.11.2007).

Väliskaubandus 1923–1938. (1924–1939). Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo.

Fotod Tiia Kaevu, Laine Kesamaa, Olev Kesamaa, Viive Koksi, Felix Laupmaa, Virve Linnase, Urve Murumaa, Elviine Riedbecki, Aliine Roidi, Ilmar Siibi, Uno Valgu, Kai Vare ja Helja Velgre erakogust

Filateelia: Felix Laupmaa

Maksimum- ja miinimumtemperatuuriga päevade ilmainfo: Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituut

Photos from the collections of Tiia Kaev, Laine Kesamaa, Olev Kesamaa, Viive Koks, Felix Laupmaa, Virve Linnas, Urve Murumaa, Elviine Riedbeck, Aliine Roid, Ilmar Siib, Uno Valk, Kai Vare and Helja Velgre

Philately: Felix Laupmaa

Weather information on days with maximum and minimum temperatures: Estonian Meteorological and Hydrological Institute

